

Буряадай Залуушуул

ДОЛООН ХОНОГТО НЭГЭ УДАА ГАРАНА

БУРЯАДАЙ КОМСОМОЛОЙ ОРГАНИЗАЦИИН ОРГАН

ГАЗЕТЭ 1951 ОНОЙ ОКТЯБРИИН 1-һЭЭ БУРЯАД ХЭЛЭН ДЭЭРЭ ОРШУУЛАГДАЖА ГАРАНА

Суббото, августын 11, 1990 он № 32 (7141)

Сэн 10 мүнгэн.

ЮУНДЭ УДААН БАРИГДАНАБ?

ҮГЛӨӨДЭР — Барилгашанай үдэр. «Жилгражданстрой» трестын 4-дэхи СМУ-гай хүдэлмэришэд мэргэжэлтэ һайндэрөө нэгэл объект дээрэ арбадахяа угтажа байна. Тэрэнние ямар объект гэжэ һананабта! Домог суудa орoһон, удаан саг соо баригдажа байһан Советүүдэй талмайн хажуудахи ерээдүйн гостиницын байшан болоно. Энэ гостиницын байшан тушаа элдэб шог зугаашье тарадаг гээшэ.

Улаан-Үдынхидэй тэсэмгэй байхадань, тон ехээр гайхахат. Он жэлнүүд үнгэржэл, олохон хүнүүдэй хүүгэд ехэ болож, хүл дээрээ гарана. Харин тиихэдэ энэ барилга огтошье хубилдаггүй, үнөөхил зандаа байдаг. Һүүлэй жэлдэ найдамаар бодол түрэнэ. Барилгын талмай дээрэ хүлгөөтэй, үндэр харшын саанаһаа хүдэлмэришэдэй абяан соностодог болонхой. Оптимистнүүд гостиницада имэ нэрэ һанажа эхилээ: тэрэнние «Гэсэр» гэжэ нэрлэхые дурадхана. Энэ байшан одоол тушаагдаха дүтэлхэнь гээшэ гэжэ найдаад, 4-дэхи СМУ-гай начальник Л. А. Шестаковто хонходобоб.

— Леонид Александрович, энэ объект хэзээ тушаагдахаар хараалагданаб!

— Байгша оной декабрь һарада тушаагдаха.

— Хэр бэелүүлэгдэхэ гээшэб!

— Бэелүүлэгдэхэ еһотой. Гэбэшье һайн мэдэнэгүйб. Московско гипрокоммунхоз проект зохеоно. Проектнэ-сметнэ документациин бии һаань, хүдэлмэри хэдэгбди.

— Энэ барилга хэды жэл соо үргэлжэлнэб!

— Наяад онуудһаа эхилээ һэн ха. Али бүри урдшье гү...

— Мүнөө барилгын участогай начальнигаар А. Л. Гусев хүдэлнэ. Тэрэ хэр үнинэй хүдэлнэб!

— Гусев һүүлэй хоер-гурбан жэлэй туршада хүдэлжэ байна. Урда тээнь би, мүн ондоошье хүнүүд начальнигаар хүдэлөө.

Имэ байнал даа.

Хэдэн олон жэлдэ үнжагайрһан барилгые түргэн дүүргыт гэжэ хэлээд, барилгашадые һайндэрөөрнь амаршалнабди.

С. БЕРЕЗИН.

Информал

МАНДА АНХАРАЛАА ХАНДУУЛНАГҮЙЛ

Бидэ, Улаан-Үдын авиационно үйлэдбэриин нэгэдэлэй транспортна цехэй хүдэлмэришэд, доодо зиндаанай коллективүүдэй профсоюзна суглаан дээрэ баталан абаһан шиидхэбэринүүдые дүүргэхэ эрилтэ табинабди. Захиргаан манай шиидхэбэринүүдтэ анхаралаа хандуулнагүй.

Тиин цехэй профсоюзна конференци дээрэ (1990 оной июлиин 9-нэй 30-дахи номерой протокол) иимэ шиидхэбэри абтаһан байгаа: профсоюзуудай һалбариин съездэ хабаадалсаха делегадуудта кандидадуудаар И. В. Сидоровые, И. М. Бондуровичые, В. А. Козловые дэбжүүлхэ. Нэгэн дуугаар дэмжэээ һэмди, цехэй захиргааншье тэдэнэй түлөө дуугаа үгөө юм.

Гэхэ зуура, заводой конференци дээрэ профсоюзуудай съездэ хабаадалсахаар дэбжүүлэгдэһэн манай кандидадууд нюусаар дуугаа үгэлгын список сооошье оруулагдаагүй (делегадуудта кандидадуудай списогүүд саг соогоо үгтөө һэн). У—УАПО-гой профкомой түрүүлэгшэ В. С. Ширабоной хазагай ябадал гаргаһанда бидэ тон ехээр дураа гутанабди. Тэрэ алдуу эндүүгээ мэдэрхын оронда манай кандидадуудые списогто оруулха тухай асуудал цехүүд болон таһагуудай делегадуудай урда табижа, Уставай дүрим хазагайруулаа.

Цехүүд болон таһагуудһаа һунгагдаһан бусад бүхы кандидадууд (харин В. С. Ширабон профкомой хүдэлмэришэнэй бүлэгһөө — тэрэнике нэгэшье цех дэбжүүлээ) нюусаар дуугаа үгэхэ список соо оруулагдаһан байна.

Саашадаашье дуугаа үгэлгэ алдуу эндүүнүүдтэйгээр үнгэргэгдөө. Хэрбээ цехүүд болон таһагуудһаа гурбанай хоёр хубиин кандидатурын түлөө дуугаа үгэһэн байгаа һаань, делегадаар бодотоор һунгагдаа гэжэ тоологдохо. Харин мандадай еһоор, дуугаа үгэлгэдэ хабаадалсаһан делегадуудай хахадһаа нэгэ бага олониинь В. С. Ширабоной түлөө дуугаа үгэһэн болоно.

Делегат юрэл олон хүнүүдэй дуугаа үгэлгөөр һунгагдаха гэжэ хэлээд, В. С. Ширабон делегадуудые һамааруулжархео. (Олохон делегадууд Уставай бүхы дүримүүдые мэдэхэ байна).

Бидэ түлөөлэлгын нормые хубилгаһан ябадалые буруу гэжэ тоолохо байнабди (урдандаа профсоюзна эмхиин 20 гэшүүдһээ нэгэн байһан аад, мүнөө 40 гэшүүдһээ нэгэ делегат һунгагдана). Хүдэлмэришэн ангиин зүгһөө түлөөлэгшэдэй үсөөн байһан тула иимэ ябадал гаргагдаа гэжэ бидэ тоолонобди. (Юрэнхыдөө манда цехэй дүрбэлжэн ба бусад дүрбэн һунгагдадаг байһан юм).

Манай цех автотранспортна болодог. Ажалай эрхэ байдал ехэл хүшэр хүндэ. Техникэ заһабарилга муугаар эмхидхэгдэнхэй. Гараж тулганууд дээрэ баригданхай. Тиимэһээ һалхин эндэ тэндэһээшни үлеэжэл байдаг, цехэй хүдэлмэришэд саг үргэлжэ үбшэлдэг. Ажалай түлбэри бишыхан. Мүнгэ олохын тула жолоошод нормоһоо гадуур, суббото, воскресенидэшье хүдэлхэ бааатай болодог.

Манда тусхай хубсаһа, тусхай эдеэ хоолшье үгтэдэггүй. Харин цех соохи агаар муухай (юугээршье хэмжэжэ үзэхын аргагүй, гансал амилхын аргагүй ехэл хүндэ байдаг).

Хамтын хэлсээн соо манай ажалай эрхэ байдал оруулыт гэжэ захиргаанай цехэй коллектив гуйгаа һэн (заводой конференци дээрэ хамтын хэлсээн баталагдаа). Теэд манай гуйлта дүүргээгүй. «Үгтэһэн дурадхалнуудые хараада абалсан, текстые үндэһоорнь абаха»,—гэжэ делегадууд дуугаа үгөө ха юм. Тиихэдээ дурадхалнууд оруулагдаһан, хэлсээн баталагдаһан аад, дахяад лэ захиргаанай түлөөлэгшэд «хараада абалсаха» (гү, али үгы) болоно бшуу.

Бидэ иимэ эрилтэнүүдые табинабди:

1. Хамһабариин цех гэжэ тоологдодог манай цехые гол цех болгоод, эзээнһээ уламжалан, бүхы хүнгэлэлтэнүүдые хэрэглэхэ.

2. Ажалай түлбэри дээшэлүүлээд, шагнал үгэлгэ эмхи гуримтай болгохо. КПСС-эй ЦК-гай ба СССР-эй Совминэй 1987 оной 1405-дахи дүрим бии ха юм. Тэндэ иигэжэ бэшэгдэнхэй: хүдэлмэришэдтэ шанар һайнтай ажалайнь түлөө шагнал хизаарлагдангүйгөөр түлэгдэхэ, алба хаагшадта—75 процент, харин завод дээрэ иимэ шагнал тогтоогоо: заримашуулда 40 процент, нүгөөдүүлдэнь 30, бусадта 20 гэхэ мэтэ.

3. Тусхай эдеэ хоол үгэхэ: а) автокрановщигуудта, модо зөөдэг лесовозуудай жолоошодто; б) һүниин халаанда хүдэлдэг дежурна жолоошодто, диспетчернүүдтэ; в) үйлэдбэриин аюултай эрхэ байдалда хүдэлдэг хүнүүдтэ.

4. Автотранспортна цехэй хүдэлмэришэдтэ жэлдээ нэгэ дахин хубиин хэрэгтэ автомобиль түлөөһэгүйгөөр үгэхэ.

5. Тусхай хубсаһаар хангаха.

6. Үбэлэй үедэ газаа хүдэлдэг цехэй хүдэлмэришэдтэ нэмэлтэ түлбэри үгэхэ.

7. «Дружба» гэһэн пионерэй лагерь хүрэтэр тойруу харгы гаргаха.

8. Хамһабариин ажахын харгые асфальтаар хушаха.

9. 36-дахи һургуулиин хажуудахи Чайковскиин үйлсые хорёолхо.

Арадай депутадуудые һунгалгада тэхэриебди. Дуугаа үгэлгын ябасын түлөө адаглан хараха коллективэй һунгаһан цехэй түлөөлэгшэдые мяанадай бүхы дүрим сахиһан байгаашье һаамнай, һунгуулиин участогта табибагүй.

Һунгуулиин түбэй округой түрүүлэгшэ нүхэр Бардоновто манай түлөөлэгшэд ошоо һэн. Тэрэ һунгалта тухай хуули эбдэһэн тухай манай мэдүүлгэ абахаяа арсаа. Тиигээд иигэжэ хэлэбэ: «Би таанадһаа юушье абахагүйб, харюушье үгэхэгүйб».

«Буряадай залуушуул» газетэдэ толилогдоһон «Хуули сахяагүй» (1990 оной июниин 26) гэһэн тэмдэглэлдэ мүнөө хүрэтэрөө харюу ерээгүй. Юундэб гэхэдэ, тэндэ тодорхой хүнүүд нэрлэгдэһэн байна. «Правда Бурятии» газетэ һунгалта тухай хуули эбдэхэ талаар статья толилхоной хэрэггүй гэжэ бодоо ха. (Һунгуулиин окружной комиссиин түрүүлэгшэ В. Г. Лаптев «БЗ-гэй» корреспондент В. Леоновой хамааралсаһанай ашаар манай түлөөлэгшэдые бүридхэлдэ абаба. Харин хэблэлэй хүдэлмэрилэгшын оролсохоһоо урда тээ тэдэниие бүридхэлдэ абаха тухай эрид арсаһан байна. Һунгуулиин комиссиин түрүүлэгшэ Н. Кривко дуугаа үгэлгын ябасые адаглан харахынь тула манай түлөөлэгшэдые оруулаагүй, иигэжэ бэшэгдэһэн һунгуулиин окружной комиссиин протокол манда харуулаагүй: 53-дахи цехэй түлөөлэгшэдые оруулхагүй).

Железнодорожно районой арадай суүд манай мэдүүлгэ хаража үзэнгүйгөөр прокуратурада буссаһан байна.

Бидэ хаа хаанашье хандаһадаа, хэндэшье хэрэггүй үлүү хүнүүд болонобди. Тиихэдээ гансал хүдэлөөд, өөрынгөө һанамжа бэедээ бариад ябаха болоно гэшэ гүбди? Манда хэн анхарха еһотойб? Маанадые буһалгаанда түлхинэ гэшэ гү?

У—УАПО-гой транспортна цехэй хүдэлмэришэд (үбшэлһэн, амаралтада байһан хүнүүдые тоолонгүйгөөр 207 хүн гар табяа).

ЭСТЕТИКЫН ХЭШЭЭЛНҮҮД

Эстетикэ гэшэ юун бэ гэжэ манай хүүгэд юундэ мэдэдэггүйб? Магад, тэрэ моодоһоо гараһан, хүүгэдэй ойлгохын аргагүй юумэн байжа болоо гү? Таанад ямаршье һургуулида оробол, гансал һургуули соогоо бэшэ, харин газаа ябахадаа хүүгэдэй бэе бэедээ ямараар хандадаг, бэеэ ямараар абажа ябадаг, хубсалдаг, хоорондоо яажа хөөрэлдэдэг байһанда анхаралаа хандуулхат. Тиихэдээ тэдэнэртэ эстетикын талаар хүмүүжүүлгэ дуталдана гэжэ абаһаар ойлгохот.

Классһаа гадуур хүдэлмэри эмхидхэгшэ Т. В. Федорова үнгэрэгшэ һуралсалай жэлдэ манай 1-дэхи һургуулида энэ предмет заажа эхилэнхэй. Багша түрүүшын хэшээлнүүдэй үедэ эстетикын категоринуудтай, энэ эрдэм наукын мүндэлһэн түүхэтэй маанадые танилсуулаа юм. Эстетикын хэшээлнүүд манда шэнэ эрдэм мэдэсэ үгөөл юм бэзэ, гэбэшье манай гурим журамда, зан абарида балай ехээр нүлөөлөөгүй гэхэ байнабди. Сэхыень хэлэхэдэ, хоорондохи харилсаануудай культура тухай хожомдоһон хэшээлнүүд маанадые балайшье ехээр хубилгаагүй гэжэ сэхэ мэдэрхэ хэрэгтэй.

Юуб гэхэдэ, 7-дохи, 8-дахи классуудта энэ шэнэ предмет нэбтэрүүлһэн байна. Энэ наһанай хүүгэдэй хараа бодол, зан абари бүрилдэһэн, тэдэ бүхы юумэндэ өөрынхеэрээ хандадаг болоһон байдаг. Зүгөөр багшанарай түсэбэй еһоор эстетикын хэшээлнүүд маанадые «Бүлын ажабайдалай этикэ болон психологи» гэһэн удаадахи курсда бэлдэхэ зэргэтэй. Харин эхин классуудһаа эстетикын хэшээлнүүдтэ һургажа эхилээ һаань, һайн байха гэжэ бидэ һананабди. Жэшээлхэдэ, 1—4-дэхи классуудта бэе бэедээ зүлгы зохидоор хандалгын хэшээлнүүдые нэбтэрүүлхэ, саашадаа эстетикэ шудалжа эхилхэ байгаа.

Зүгөөр бидэ юушье мэдэхэгүй байһан аад, энэ эрдэм наукатай танилсажа эхилээбди. Манай багша бүхы хүсөөрөө оролдожо, анкетэ, нааданууды, хөөрэлдөөнүүдые үнгэргэдэг. Гансал теори шудалаад, ехэ юумэ ойлгожо абахыч аргагүй. Бүхы юумэн нарин нягта гуримай еһоор үнгэргэгдэхэ зэргэтэй. Манай һургуулида бальна хатарай, хүгжэмэй-драматическа кружогуудые байгуулха хүсэлтэй. Харин мүнөө дээрээ хүүгэд Советскэ районой пионернүүдэй байшангай кружогуудта ябана. Хэрбээ ходо ходо үзэсхэлэнтэ байгаалитай танилсажа, экскурсяар ябажа, театрнууд болон музейнүүдтэ ошожо байгаа һаа, һурагшадта нилээд ашатай туһатай байха һэн, бүхы юумые нюдөөрөө хаража, танилсахада, тэд ондоо байдаг гэшэ. Энэ хэрэгтэ классна хүтэлбэрилэгшэд, литературын, хүгжэмэй, дүрсэлэн зурадаг искусствын багшанар бултадаа туһалха зэргэтэй.

Зурагай, хүгжэмэй хэшээлнүүдтэ һурагшадай хайша хэрэгээр хандадаг байхадань халагламаар. Магад, эдэ эстетикын хэшээлнүүдтэ таарадаг байжа болоо. Тиимэһээ һурагшад эстетикын хэшээлнүүдые балай ехээр тооногүй гээшэ ха. Теэдшье өөрын кабинет манда байхагүй. Хэшээлнүүд хүгжэмэй кабинет соо үнгэрдэг. Кабинедые шэмэглэн гоёоһойбди гэжэ бидэ һанадагбди.

Манай һургуули хүшэр хүндэшье һаа, һайн һайхан хэрэг эрхилжэ эхилээ. Эстетикын хэшээлнүүдэй үрэ дүнгүүд абаһаар харагдаха гэжэ ойлгожо болохогүй. Хэрбээ эстетикын талаар хүмүүжүүлгэһээ арсаха болоо һаа, мүнөөнэй һурагшадай соел болбосоролой талаар бирагүйхэн хэмжээнтэй эбсэхэ болонобди. Харин һурагшадые бага балшар наһанһаань бэеэ хайшан гэжэ абажа ябаха, бэе бэетэеэ ямараар харилсаха, хандаха тухай һургаха хэрэгтэй.

Удахагүй һуралсалай шэнэ жэл эхилхэнь. Тиимэһээ энэ асуудал дахяад хурсаар табигдаха болоно.

О. Шагланова, Т. Тимашова, Е. Костюкова, В. М. Серовой нэрэмжэтэ Пионернүүдэй байшангай юнкорнууд.

ХҮДЭЛНЭШЬЕ, АМАРНАШЬЕ

Хурамхаанай районой Гааргын дунда һургуулиин ажалай болон амаралтын лагерьта үхибүүд эдэ үдэрнүүдтэ туха сүлөөгүйгөөр хүдэлжэ байнхай.

2 гектар болохо газар дээрэ элдэб овош, тумһэтэ ургамал таригданхай юм. Ехэнхи талмайень капуста эзэлдэг. Багшанар А. Н. Билдушкина, Н. Д. Надмитова гэгшэдэй хүтэлбэри доро хүбүүд, басагад үдэр бүхэндэ ургамалнуудаа уһалдаг, бог үбһэ түүдэг юм. Тиихэдээ 10 үдэр болоод лэ тэдэнэр һэлгэсэлдэжэ байдаг. Иигэжэ зунай туршада эндэ хамта дээрээ 120 һурагшад хүдэлнэ.

Һайнаар харууһалжа ургуулһан капуста болон бусад овощ һургуулиин столоводо тушаагдадаг.

З. БУДАИН.

ЭЛДЭБ АЖАЛ ХЭНЭ

Мүнөө зун Хэжэнгын районой Дунда-Худанай һургуулиин дэргэдэхи газар дээрэ үхэр нюдэнэй, моймоной, шасарганын, малиныи һөөгүүд һуулгагданхай. Үхибүүд багшанартаа хамта тэдэниэ энэ хабартаа һуулгаа һэн. Нэрлэгдэһэн жэмэсүүдһээ гадна эндэ үгэрсэ, капуста, помидор, мангир ургуулагдадаг юм. Эдэ бүхы ургамалнуудай хэйноһоо 3—8-дахи классуудай һурагшад харууһалдаг. Тэдэнэр ехэ орелдосотойгоор үдэр бүхэндэ ходо хүдэлнэ.

Тиихэдэ 9—10-дахи классуудай хүбүүд барилгын элдэб хүдэлмэри хэнэ. Жэшээнь, совхозой хүдөө ажахын техникын зэр зэмсэгүүдэй хадагалагдадаг байрые заһабариһан байна. Гадна һургуулиингаа байшангые һэльбэлгэдэ ехэ юумэ хээ. Харин эдэ классуудай басагад Улеэха-Аралай һаалиин фермын һаалишадай амаралтада гарахада, тэдэниие һэлгэбэ.

Ц-Д. САНЖИМИТЫПОВА.

«МИЛЛИОН ЯАЖА ХУЛУУХАБ?»

1990 оной апрелиин 21-нэй «БЗ»-гэй номерто толилогдоһон иимэ гаршагтай статья дотор автор МБИОН-ой ПТК-гай ахамад бухгалтер байһан Л. А. Добосовагай үгэһэн материал хэрэглэжэ зарим тэды алдуу гаргаһан байна.

Тиин хангалгын талаар экономист А. С. Митропольский, хангагшад Емельяненко, Тугутова, Хатников, хангалгын таһагай начальник Дмитриева гэгшэд үнэтэй сэнтэй эд бараануудые абаһанайнгаа түлөө тоосодоггүй байба.

И. Тугутова болон З. Емельяненко гэгшэдэй туһаламжаар автор хахад үдэр соо бухгалтерскэ гроссбухтай танилсаад, энээнэй эсэстэ зэмэгүй хүнүүдһэ хүлисэл гуйгаа. (ПТК-гай бухгалтеридэ товарно-транспортна накладной саарһануудые бүридхэлгэ айхабтар эмхи гуримгүй, юушье ойлгохын аргагүй.

«Строитель» кооперативые үндэһэ баримтагүйгөөр автор буруу гэмнэнэ. Кооператив гансал склад барял юм. Тиимэһээ автор кооператорнуудһаа хүлисэл гуйна.

Статья дотор заагдаһан бусад баримтанууд гэршэлэгдэһэн байна. Комбинат дээрэ приписка хэхэ баримтануудай талаар уголовно хэрэг юундэ хаагдааб гэжэ автор тон ехээр гайхаба. Энээниие Железнодорожно районой прокуратурын хүдэлмэрилэгшэд ойлгуулха гэжэ һэдэһэн байна. Эндэ хөөрэлдөөнэй стенограмма харуулхамнай:

Мүрдэгшэ СУХОРУКОВ: ПТК-гай талаар приписка гушаад мянган түхэриг тухай болсо. Хүдэлмэрилэгшэд хуули бусаар шагналнуудые абадаг байба. ПТК-гай директор Бугатов иимэ хазагай ябадал гаргажа уголовно хэрэг эрхилэгдэһэн байна.

Гэхэ зуура, нилээд олон хазагай ябадалнуудые ахамад бухгалтер Добосовагай хүзүүндэ тохохо хэрэгтэй. Тэрэнэй табиһан тооһон алдуу эндүүтэй, юушье ойлгохын аргагүй. Зүгөөр хэрэ һанаатайгаар иимэ ябадал гаргаа гэжэ хаража үзэхэнь хүшэр байна.

КОРР.: Эдэ бүгэдын үрэ дүнгүүдтэ ямар нүлөө үзүүлээб?

СУХОРУКОВ: Һайн талаһаа нүлөөлөө.

Ямар нэгэ материальна талаар олзотохобди гэжэ тушаалта хүнүүд уридшалан хараһан байгаа гэшэ ха гэжэ мүнөө хаража үзэхэдэ болохо.

КОРР.: Приписка ашаар түсэбөө дүүргэбэл шагнал абыхабди гэжэ хүтэлбэрилэгшэд һэжэглэдэггүй байгаа гэжэ бодоод туршаябди. Хэрбээ карьеристскэ хүсэл эрмэлзэлтэйгээр приписка хэгдэһэн байгаа һаань, яалтайб!

СУХОРУКОВ: Хэрбээ ямар нэгэ карьеристскэ хүсэл эрмэлзэлтэйгээр энээнэй хэгдэһэн байгаа һаань, бидэ гэмнэжэ шадахагүйбди. Бугатов квартальна тоосоондо гараашье табяагүй байна. Харин тэрэ заатагүй тоосоондо гараа табиха еһотой байгаа.

КОРР.: Зэмэдэ орожо болохоб гэжэ тэрэ мэдэһэн байгаа гү?

СУХОРУКОВ: Энээниие гэршэлэн баталхын аргагүй байна. Гансал гэршэнэрэй хөөрэһэн үгэнүүд баримта боложо үгэнэ.

Прокурор МУРАВЬЕВ: Хуулиин талаһаа хараад үзэхэ болоо һаа, эндэ гэмтэ ябадал гаргаһан баримта үгы. Хуули эбдэһэнэйнгээ түлөө зэмэтэйшүүл журамай талаар харюусаха зэргэтэй.

СУХОРУКОВ: Хүтэлбэрилэгшэд хуули бусаар түлэгдэһэн шагналай зарим хубиие гүрэндэ тэхэрюулээ. Харин хүдэлмэришэдһөө юуень абахабши даа...

Зүгөөр иимэрхүү тайлбари һэжэг түрэһэн баримтануудые эсэслэн гэршэлэн харуулха аргагүй. Энээнһээ уламжалан, шэнэ асуудалнууд гарана.

Ажал хэрэгэй түлөө һанаагаа зободог ажахын олохон хүтэлбэрилэгшэд шэнэ хуулиин ашаар хуушарһан зарим хуулита нормонуудые эбдэһэн байгаашье һаа, түрмэдэ оруулагдахагүй. Гэхэ зуура, нүгөө талаһаань харахада, албанай талаар алдуу эндүү гаргахада хамаагүй шэнги болоно бшуу.

ПТК-да хэгдэһэн приписка обществодо ямар туһа хүргөөб! Энээнэй ашаар хүн зон эд бараа ехээр абаа гү! Үгы даа. Гансал саарһан дээрэ эд бараан олоор бэшэгдэһэн байна. Харин мүнгэн түлэгдөө, бүхы юумэн гүйсэдөөр тэхэрюулэгдээгүй.

С. БОЛОТОВ,
манай корр.

Комсомолой ажабайдал

Үнэхөөрөөшье өөһэдһөөмнай дулдыдаха болоно гү?

«ХҮНДЭТЭ СТУДЕНТНҮҮД!
ДОЛООН ХОНОГ ҮНГЭРҺЭН ХОЙНО ФАКУЛЬТЕДЭЙ КОМСОМОЛОЙ КОНФЕРЕНЦИ ҮНГЭРГЭГДЭХЭ:
ЖУРНАЛИСТСКА ФАКУЛЬТЕДЭЙ КОМСОМОЛОЙ ОРГАНИЗАЦИИН ВЛКСМ-ЭЙ ЗЭРГЭҺЭЭ ГАРАХА ТУХАЙ.
КУРС БҮХЭНИИЕ 10 ХҮН ТҮЛӨӨЛХЭ. КОНФЕРЕНЦИДЭ ХАБААДАХА ДУРАТАЙШУУЛЫЕ УРИНАБДИ.
ЖУРНАЛИСТИКЫН ФАКУЛЬТЕДЭЙ КОМСОМОЛОЙ КОМИТЕТ»

Минии һурадаг Ленинградай гүрэнэй университедэй журналистикын факультедэй коридор соо үнгэрэгшэ жэлэй намар иимэрхүү удхатай соносхол үлгэгдөө һэн. Юрэдөө иимэ соносхол хаанэ нэгэтэ уншахабди гэжэ хэншье һанаагүй байха. Комсомолой зэргэһээ юундэ гарахаяа һананаб гэжэ дураа гутагшадшье байгаа һаа, Комсомолой зэргэһээ гараха гэжэ зүб шиидхэбэри абтажа байна гэжэ дэмжэгшэдшье олон байгаа һэн.

«Партиин эдэбхитэй туһалагша, халаан» иимэ үгэнүүдые бүри багаһаа хойшо мэдэхэ болошонхойбди. Комсомолдо дээрэһээ хэды олон захиралтанууд, инструкцинууд, элдэб янзын шиидхэбэринүүд, дүримүүд буулгагдаһаар зандаа. Иимэ шиидхэбэринүүд бэелүүлэгдэдэг гү? Олонхи ушарта дэбтэрнүүд хадагалагдаад лэ дүүрэшэдэг гэжэ хэлэбэл зүбтэй байха. Комсомолой хүтэлбэрилэгшэд саарһан дансануудые эрхилхэеэ мэдээд лэ ондоо ажал эдэбхитэйгээр ябуулха гэжэ оролдодоггүй. Юрэдөө иимэ байдалда зарим хүнүүдэй комсомолой зэргэһээ гараха тухай шиидхэбэри абахадань гайхахаар бэшэ.

Һүүлэй үедэ комсомолые муушалха ябадал бүришье түргэдэшөө гэжэ һанадагби. Заримдаа ямаршье үндэһэгүйгөөр элдэб үгэнүүдээр шүүмжэлхэ ябадалые буруушаахаар байдаг. Хүн бүхэн комсомолой гэшүүн болоно үзэһэн байха. Комсомол гээшэмнай гансал суглаанууд, инструкцинууд, элдэб янзын дүримүүд бэшэ ха юм. Комсомол ябаһан жэлнүүдни һайханаар һанагдадаг гэжэ хэлэхэшье хүнүүд байгаа еһотой.

Би комсомолой гэшүүн болохо гэжэ хэды ехээр оролдоо һэмбиб. Тэрэ үеые элихэнээр һананаб.

14-тэй ябааб. 4 класс сооһоо гурбан һурагшад комсомолой гэшүүд болохо гэжэ эрид шиидээ һэмди. Игэжэ бидэ үни удаан сагта Устав шудалаабди, газетэнүүдые уншаабди, телевизор хараабди. Тобшоор хэлэбэл, дэлхэй дээрэ боложо байһан бүхы үйлэ хэрэгүүдэй гүн соо ябаха гэжэ оролдоһоноо һананаб. Гадна КПСС-эй, ВЛКСМ-эй, комсомолой обкомой болон райкомуудай хүтэлбэрилэгшэдэй фамили болон нэрэ, обогуудые сээжэлдэхэш. Тиихэдэ комсомолой Железнодорожно райкомой гурбадахи секретаряар хүдэлжэ байһан Галина Рогалевагай маанадта билетүүдые үгэхэдэ, значогуудые зүүлгэхэдэ, хэды ехээр баярлаа һэмбибди!

Тэрэ үедэ би дружинын советэй түрүүлэгшэ ябааб. Комсомолтой хуби заяагаа хэзээдэшье таһалхагүйш гэжэ нүхэдни тиихэдэ юундэшьеб хэлэдэг байгаа. Үнэхөөрөөшье һургуулида һураһан һүүлэй гурбан жэлэй туршада комсомолой комитедэй гэшүүн, харин 10-дахи класста комсомолой организациин секретарь ябааб. Һайнаар хүдэлхэ, һургуулиин комсомолой бүхы ажал хэрэгүүдтэ хамааран оролсохо, бүхы асуудалнуудые һайнаар шиидхэхэ гэжэ оролдодог һэмби. Тэрэл үедэ комсомолдо олон дутагдалнуудай байһые обоорһоноо мартадаггүйб. Зарим асуудалнуудые хайша хэрэгээр шиидхэлгэһээ эхилээд уһан дээрэ үрмэ хүшөөхэ ябадалнууд хүрэтэр дайралдадаг байлаа. Залуу хүнүүд бүхы ажал хэрэгтэ шунахайран орожо, эсэһэнээшье мэдэнгүйгөөр сог залитайгаар, эдэбхи үүсхэлтэйгээр ажаллаха еһотой бшуу. Харин маанадта иимэ шэнжэнүүд хомор һэн. Ажал хэгдээ, түсэб дүүргэгдээ, тоосоон эльгээгдээ. Иимэл үгэнүүдые ходо дуулахаш...

Арбадахи класста һуража байхадаа, комсомолой хүдэлмэри эдэбхитэй болгохо зорилготойгоор өөрын захиргаан байгуулха гэжэ оролдоод туршаабди. Теэд энээнһээмнай үрэ гараагүй, Бэеэ даагаад хүдэлхэ гэжэ оролдоһоноймнгоо түлөө донгодолгодо хүртөө һэм. Комитедэймнай зарим гэшүүд багшанартай тэмсэхэеэ залхууржа, бүхы юумэ орхижорхеео һэн. Нэгэ хэды сагай үнгэрхэдэ, тоосоото һунгалтын суглаан эмхидхэгдэжэ, тэрээн дээрэ шанэ комитет болон секретарь һунгагдаа. Регламентын еһоор 1,5 час соо үнгэргэгдэхэ еһотой аад, энэ суглаан аяар гурбан час тухай үргэлжэлөө. Альтернативна хэдэн кандидатуранууд дурадхагдажа, алиниинь шэлэхэ тухай шанга хөөрэлдөөн болоһон байна. Суглаа һайнаар эмхидхэжэ шадабагүйш гэжэ намайе тиихэдэ зэмэлээ һэн. КПСС-эй түрүүшын съездын үедэ арадай депутадууд баһа меэкадтал адляар үгэ булаалдаа үүсхээ гэжэ һанадагби. Теэд тэдэниие бидэ зэмэлнэгүй ха юмбибди.

9-дэхи канал эмхидхэжэ, энээгээрээ улаан-үдынхидтэ танил болоһон Александр Елгин тэрэ үедэ райкомой нэгэдэхи секретаряар һунгагдаад байгаа. Суглаа эмхи гуримгүйгөөр үнгэргөөш гэжэ намайе тиихэдэ Елгин лэ нэрэ һурагүй хараажа, комсомолһоо шамайе гаргаха еһотой гэжэ шангараа һэн. Мүнөө Александр Елгин комсомолой горкомой нэгэдэхи секретарь болоһон хой. Иимэ шанга шиидхэбэри абажа болохогүй гэжэ суглаанда хабаадаһан бусад хүнүүд хэлэжэ, бүридхэлэймни карточкада ажаглалта хэгдээд лэ дүүрээ һэн. Комсомолдо хэһээлгын хэмжээнүүд хубилгагдаха еһотой гэжэ һанахаар. Хоер һарын үнгэрхэдэ, бүридхэлэй карточкада оруулагдаһан ажаглалта болюулагдадаг гээшэ. Зэһэраа, саашадаа алдуу эндүү гаргахаяа болео гэжэ тоолоһон болоно гү?

Комсомол болон комсомолистнууд гээшэмнай юун бэ гэжэ тиихэдэл ойлгоо һэм. Энээнэйнгээ түлөө Александрта баярые хүргэнэб. Аппарадай хүдэлмэрилэгшэд өөһэдыгөө комсомолистнуубди гэжэ нэрлэдэг болоо һэн. Суглаанай һүүлээр комсомолой зэргэһээ гараха тухай ходо бодомжолдог болобоб. Уданшьегүй орон доторнай ехэ хубилалтанууд эхилжэ, комсомол тухайшье асуудал хурсаар табигдаһан байна. Университедтэ һуража байхадаа, комсомолой зэргэһээ гараха тухай мүн лэ һанадаг һэмби. Факультедэй комсомолой организаци ВЛКСМ-эй зэргэһээ гараха шиидхэбэри абахань гэжэ дуулахадаа, баярлаа һаабзааб даа. Теэд иимэ шиидхэбэри абаха конференци үнгэргэгдөөгүй. Комсомолшууд бээ бэедээ найдаад лэ нэгэшье хэмжээ абангүй үлэшоо.

Манай комитетчигүүд ондоо зам шэлэхэ гэжэ бодоһон байна.

Игэжэ комсорг хүн бүхэндэ ерэжэ, түлбэри түлөөлһаа, комсомолдо үлэхэш, үгы гэбэл өөрыгөө комсомолой зэргэһээ гараашб гэжэ тоолоходошни болохо гэжэ хэлээ. Союзна бэшэ залуушуул комсомолшуудһаа юугээрээ илгардаг бэ? Комсомолой гэшүүнэй түлбэри түлэдэгөөрөө шалгардаг ааб даа. Ондоо онсо шэнжэ байхагүй. Юундэ һонирхолтой ажал хэгдэнэгүйб, хэмжээнүүд абтанагүйб гэжэ гайхахаар болошонхой.

Аппарадай хүдэлмэрилэгшэд комсомолой зэргэһээ олон хүнүүдэй гарахада, ажалгүй үлэшэнэ аа гүбди гэжэ айдаг болоо. Нэгэ минии танил хүнэй игэжэ хэлэһые мартадаггүйб: «Шэнгэжэ байһан онгосо дээрэһээ хулганануудай тэрьелһэндэл адли аппарадай хүдэлмэрилэгшэд ондоо ажал бэдэржэ эхилээ. Эхин организацидал хүдэлһэн хүнүүд олзотохо». Эхин организациин секретарь байһан тула тэрэ игэжэ һанана ёһотой...

Комсомолой ээлжээтэ съезд дээрэ организаци ямараар нэрлэхэ тухай, комсомолой энэ Устав тухай хөөрэлдэхэһөө гадна, комсомолой гэшүүдэй бүридэл нарин нягтаар шалгаха тухай шиидхэбэри абтаа. Мүнөө комсомолой зэргэдэ хэды шэнээн гэшүүдэй байһаниие шалгажа абаха гээшэ шухала хэмжээн болоно. Шалгалтын эхилхын урда тээ комсомолшууд комсомолой зэргэһээ гараха гү, али үлэхэ тухай шиидхэбэри абаха ёһотой. Игэжэ комсомолшууд өөһэдөө саашанхи хуби заяагаа шиидхэхэ ёһотой болоно. Комсомолой түлбэри абаад лэ ондоо ямаршье ажал хэдэггүй комсомолой организацинууд захаһаа олон ха юм. Иимэ байдалда эсэс табиха саг хүрэжэ ерээл даа. ВЛКСМ-эй Уставые буруушаагаа һаа, өөрынгөө дураар комсомолһоо гарахадатнай болохо. Эндэ теэнадта хэншье һаалта хэхэгүй.

Комсомолой зэргэ үсөөн болохо гэжэ мэдэнэбди. Гэбэшье комсомолдо эгээн эдэбхитэйшүүл, түрүү һанаатайшуул үлэхэ болоно бшуу. Өөрынгөө дураар комсомолой зэргэһээ гарахадатнай болохо гэжэ хэр зүб хэлэгдэнэб? РСФСР-эй ЛКСМ-эй республиканска комитедэй нэгэдэхи секретарь Цыденжап Батуев эндэ һая Хяагтын районоор ябахадаа, комсомолой гэшүүн бүхэнэй түлөө тэмсэхэбди, бүхы шадалаараа оролдохобди гэжэ хэлээ. Хяагтын совхозой комсомолой комитедэй секретарь Г. Кузнецовагай хэлэһэнэй еһоор комсомолой бүридхэлдэ 113 хүн абтаһан болоно, Гэхэ зуура, оройдоол 80 комсомолшууд бии гэжэ элирэнхэй.

Организацида шанэ бүридхэл хэһэнэй удаа оройдоол 20—30 комсомолшууд үлэхэ гэжэ Галя хэлээ. Олон комсомолшуудай үлэхын тула ямар хэмжээнүүдые абалтайб гэжэ Ц. Батуев Кузнецоваһаа асуугаа. «Өөрынгөө дураар комсомолой зэргэдэ үлэһэн хүнүүдыел бүридхэлдэ абаха хэрэгтэй», — гэжэ Галя секретарьта хэлээ һэн.

Байгша оной июлиин 14-дэ залуушуулай газетэдэ «Хэр таатай эмхиб?» гэһэн материалда нэрээ табихадаа, тайлбари хэһэн үгэнүүдые нэмээ һэм. Юундэ тиигэжэ бэшээбши гэжэ зарим хүнүүд намһаа һуража һаладаггүй. Би мүнөө комсомолой зэргэһээ гараһан тула энэ асуудалда тодо харюу үгэжэ шадаха болооб.

Алла НАМСАРАЕВА.

СПОРТ

ТҮРҮҮШЫН БҮХЭРОССИН...

Буряадта һур харбалга спортын эгээл дуратай зүйлнүүдэй нэгэн болодог. Профсоюзна «Динамо» бүлгэмдэ, республикын арадай эрдэм һуралсалай министерствын спортивна һургуулинуудта һур харбалга эрхилдэг.

Манай спортсменүүд Бүхэсоюзна, уласхоорондын олохон мүрысөөнүүдтэ хабаадажа, яһала һайн үрэ дүнгүүдые туйладаг. Мүнөө 7-дохи СПТУ дүүргэһэн эдир һуршан Валерий Лысенкэдэ тон ехээр найданабди. Тэрэ таба һарын туршада «Динамын» Центральна Соведэй гурба дахин чемпион, СССР-эй чемпионадай бронзо шанда хүртэжэ, 50 метр зайда Бүхэсоюзна рекорд тогтоогоо, уласхоорондын классай спортын мастерай норматив дүүргээ.

Тэрэ һургуулида һуража байхадаа, «Динамо» бүлгэмэй спортзалда ерэжэ, тренер Леонид Халудороата ябадаг байһан.

Манай эдир спортсменүүд элдэб хэмжээнэй мүрысөөнүүдтэ хабаадажа, бэлиг шадабариа мүлин зэһадэг. Өөрынгөө ажал хэрэг эрхим һайнаар мэдэхэ мэргэжэлтэд тэдэнэртэй хүдэлдэг.

Дүрбэн басагад болон дүрбэн хүбүүдһээ бүридэһэн республикын арадай эрдэм һуралсалай министерствын суглуулагдамал команда һаяхан РСФСР-эй арадай эрдэм һуралсалай министерствын һуралсалай заведенинүүдэй Бүхэроссин түрүүшын спартакиадада хэбаадалсаа.

Манай һурша хүбүүд эрхим һайнаар харбажа, тусгаар бэшэ тоосоондо хоердохи һуури эзэлээ.

Командна мүрысөөндэ манай Станислав Аксененко (49-дэхи һургуули), Владимир Степанов (3-дахи һургуули), Үлэгшэнэй һургуулиин һурагша Бальжинима Цыремпилов гэгшэд шангай гурбадахи һуури эзэлээ.

14-дэхи һургуулиин Татьяна Бурцева, 3-дахи ДЮСШ-гэй Ирина Шулунова, Үлэгшэнэй һургуулиин Дулмэ Гомбоева гэгшэдһээ бүридэһэн команда дүрбэдэхи һуури эзэлээ.

Тренер Евгений Поповой Татьяна Бурцева хубиин мүрысөөндэ мүнгэн шанда хүртөө, Ирина Шулунова зургаадахи һуури эзэлээ.

Үлэгшэнэй физкультурын багша Шагдар Хаазгаевай һурагша Бальжинима Цыремпилов хүбүүдэй дундаһаа мүнгэн медаляар шагнагдаа. Владимир Степанов наймадахи һуурида гараа.

Татьяна Бурцева Бальжинима Цыремпилов хоер РСФСР-эй суглуулагдамал командада оруулагдажа, Минск хотодо августын тэн багаар болохо СССР-эй арадай эрдэм һуралсалай министерствын һуралсалай заведенинүүдэй Бүхэсоюзна спартакиадада хабаадалсаха.

Г. СЫДЕЕВ.

САМОЛЕДУУДЫЕ НИИДЭЖЭ ҺУРГАХА...

АВИАЦИОННО УЛААН-ҮДЫН ТЕХНИКУМ 1990—1991 онуудай һуралсалай жэлэй үдэрэй болон үдэшын отделенинүүдтэ удаадахи мэргэжэлнүүдтэ һургахаар һурагшадые абана: агаарай судненуудые үйлэдбэрилгэ, станогууд болон автомат лининүүд дээрэ материалнуудые буйлуулга.

Отделенинүүдтэ самолет бүтээхэ талаар техникүүд-технологуудые, станогууд болон автомат лининүүд дээрэ материалнуудые буйлуулха талаар техникүүд-технологуудые бэлдэдэг. Хүсэд бэшэ дунда һургуулиин бааза дээрэ үдэрэй отделенидэ һуралсалай болзор 3 жэл 10 һара, дунда һургуулиин бааза дээрэ 2 жэл 10 һара, дунда һургуулиин бааза дээрэ үдэшын отделенидэ 2 жэл 9 һара.

Техникумдэ орогшод удаадахи документнүүдые үгэхэ: директорэй нэрэ дээрэ мэдүүлгэ, һуралсал тухай документ, 086—у формын медсправка, 3x4 см. хэмжээнэй 4 фотокарточка. Паспорт (түрэһэн тухай үнэмшэлгэ), приписнэ үнэмшэлгэ гү, али сэрэгэй билет өөрөө ерэхэдээ харуулха.

Үдэрэй отделенидэ июниин 1-һээ, үдэшын отделенидэ майн 3-һаа сентябриин 15 болотор документнүүдые абана.

Хүсэд бэшэ дунда һургуулиин бааза дээрэ үдэрэй отделенидэ оролтын шалгалтанууд июлиин 15-һаа эхилэнхэй: ород хэлээр (диктант), математикаар (сээжээр), дунда һургуулиин бааза дээрэ —литератураар (сочинени), математикаар (сээжээр), үдэшын отделенидэ июниин 1-һээ литератураар (сочинени), математикаар (сээжээр) шалгалтануудые тушаана.

Үдэрэй отделенидэ августын 25-да, үдэшынхидэ сентябриин 25-да һурагшадай оролһон, үгынь элирхэ.

Һургуули болон техническэ мэргэжэлэй училищинуудые «4», «5» сэгнэлтэнүүдтэйгээр дүүргэһэн хүнүүд хөөрэлдөөнэй дүнгөөр оролтын шалгалта тушаангүйгөөр абтаха.

Техникумэй адрес: 670009, Улаан-Үдэ хото, Загорск поселок, Хоринская үйлсэ, 1, 3-дахи номерой автобусоор «Авиационно завод» гэһэн буудал хүрэтэр ошохо.

ТЕАТР ШАЛГАЛТАҺАА ЭХИЛДЭГ...

ХЯАГТЫН УРАН ЗУРАГАЙ УЧИЛИЩИ ҺУРАГШАДЫЕ АБАНА

Найман жэлэй болон дунда һургуули дүүргэһэн һурагшад театральна отделениин (арадай театрай режиссер) нэгэдэхи курсада абтана. Һуралсалай болзор дүрбэн жэл.

Найман жэлэй болон дунда һургуули дүүргэһэн һурагшад уран зурагай отделениин нэгэдэхи курсада абтажа, имэ мэргэжэлнүүдтэ һураха: уран зурааша (искусствын һургуулиин уран зурааша-багша)—һуралсалай болзор—5 жэл; уран гоёор шэмэглэлгэ—уран зурагай мастерскойнуудай уран зурааша-шэмэглэгшэ), һуралсалай болзор—4 жэл; театрай декоративна искусство, һуралсалай болзор 4 жэл.

Дунда һургуулиин бааза дээрэ орогшод удаадахи шалгалтануудые тушааха: мэргэжэлэй талаар (дооро уншагты, найман жэлэй һуралсалай бааза)—литература (сочинени), СССР-эй түүхэ.

Найман жэлэй бааза дээрэ орогшод удаадахи шалгалтануудые тушааха: мэргэжэлэй талаар (абяа, театральна бэлиг шадабарине шалгалга; шүлэгүүдые, баснинуудые, прозо уншалга, комиссиин даабариин еһоор этюдүүдые харуулга). Зураг, композици, декоративно-дүрсэлэн бүтээлгын искусствын, уран зурагай отделенидэ орогшод уран зурагай талаар шэмэглэн гоёолгын асуудалнуудаар хөөрэлдөөн, ород хэлэн (диктант гү, али изложени), ород хэлэн ба литература (сээжээр).

Бүхы мэргэжэлнүүдээр оролтын шалгалтанууд июлиин 18-һаа үнгэргэгдэхэ.

Хилын гүримтэй дашарамдуулан, оройдоол июлиин 10 болотор документнүүд абтаха. Абитуриентһээ бүхы документнүүдые абаһанай һүүлээр шалгалтануудые тушаахын тула училищи пропуск болон урилга эльгээхэ. Имэ документнүүдые эльгээхэ: һуралсалай тухай үнэмшэлгэ гү, али болбосоролой аттестат, 086—у формын медицинскэ справка, һурахаар эльгээһэн саарһан, 3x4 см. хэмжээнэй 5 фотографи, намтар.

Училищида һураха үедөө студентнүүд шудалха гэбэл: дунда һургуулиин хэмжээндэ юрэнхы эрдэмэй предмедүүд.

Нийтэ-политическэ болон тусхай дисциплинэнүүд (марксистско-ленинскэ эстетикэ, философиин болон научна атеизмын үндэһэ һууринууд, этикэ, психологи, педагогика, арадай уран бэлиг, сценическэ хүдэлсэ, грим, тоёор хэлэжэ һуралга, дүрсэлэн бүтээлгын, театральна болон хүгжэмэй искусствын түүхэ, зураг, уран зураг, композици, пластическа анатоми, костюмай болон гэртэхи хэрэгсэлнүүдэй түүхэ, актерой онол шадабари ба режиссура, цветоведениин техникэ, архитектурын, скульптурын үндэһэ һууринууд, кинофотохэрэг).

Бүхы студентнүүд арадай театрта, миниатюрануудай театрта, арадай болон духовой инструментнүүдэй оркестрнүүдтэ, дуунай-инструментальна ансамбльда, баянистнуудай ансамбльда, нийтэ училищиин хоорто, спортивна секцинүүдтэ, һонирхолой талаар нэгэдэлнүүдтэ, арадай университедүүдтэ, училищиин дэргэдэхи лекторинуудта ябаха аргатай байха.

Ондоо тээһээ ерэһэн хүнүүд хамтын байрын 2—3 һууритай комнатонуүд соо ажаһууха.

Имэ адресаар хандахадатнай болохо: 671830, Хяагта хото, Назимовай үйлсэ, 7, телефонууд: 91-2-94 (директор), 91-1-84 (уран зурагай һуралсалай талаар директорэй орлогшо), 91-8-26 (абалгын комиссиин харюусалгата секретарь).

ПОЕЗД ХАРАЙЛГАХА...

Зүүн-Сибириин түмэр замай Улаан-Үдын отделениин бааза дээрэ УЛААН-ҮДЫН ТЕХНИЧЕСКЭ МЭРГЭЖЭЛЭЙ 1-ДЭХИ УЧИЛИЩИ 1990—1991 онуудай һуралсалай жэлдэ һурагшадые абахаар соносхоно.

9 класс дүүргэһэн хүбүүд абтажа, имэ мэргэжэлнүүдтэ һураха: электровозой машинистын туһалагша, электровозой электротүхеэрэлгэнүүдые заһабарилха талаар слесарь-электрик, газоэлектрогагнууршан-сантехник, һуралсалай болзор гурбан жэл,

9-дэхи класс дүүргэһэн басагад — холын замда ябадаг пассажирска вагонуудай проводник, билетнэ кассир, багажна кассир, ашаа болон багаж абагша, тушаагша—һуралсалай болзор гурбан жэл.

11-дэхи класс дүүргэһэн хүбүүд болон басагад удаадахи мэргэжэлнүүдтэ һураха: электровозой машинист, һуралсалай болзор 1,6 жэл, холын замда ябадаг пассажирска вагонуудай проводник, һуралсалай болзор 1 жэл, газоэлектрогагнууршан-сантехник, һуралсалай болзор 1 жэл.

Училищи 8—11 классай бааза дээрэ штукатурнууд-малярнууд-плиточнигууд-шулуушадые бэлдэдэг, һуралсалай болзор 1 жэл.

Училищида ороһон һурагшад гүрэнэй тэдхэмжэ дээрэ байха. Байрада хэрэгтэй һурагшад хамтын байраар хангагдаха. 11 классай бааза дээрэ орогшод 36 түхэригэй стипенди абаха. Үйлэдбэриин практика гараха үедэ салин хүлһэнэй 50 процент түлэгдэхэ.

Училищи дүүргэгшэд Зүүн-Сибириин түмэр замай бүхы эмхинүүд болон подразделенинүүдтэ хүдэлхөөр эльгээгдэжэ, түмэр замай транспортын хүдэлмэрилэгшэдэй хүнгэлэлтэнүүдые хэрэглэхэ.

Удаадахи документнүүд хэрэгтэй болохо: паспорт гү, али түрэһэн тухай үнэмшэлгэ, һуралсал тухай документ, хүдэлдэг гү, али һурадаг газарһаа характеристикэ, һууржаһан газарһаа справка, 3x4 см. хэмжээнэй 6 фотокарточка. Медицинскэ комисси гарахыень училищи эльгээхэ.

Училищиин адрес: 670020, Улаан-Үдэ хото, Гагаринай үйлсэ, 28. Телефонууд: 96-36-66, 4-23-66. 7-дохи номерой трамвайгаар, 5, 7, 27-дохи номернуудтай автобусуудаар «Одон» гостиница» гэһэн буудал хүрэтэр ошохо.

ХҮН ЗОНИИЕ АЖАЛДА АБАХА, ОНДОО МЭРГЭЖЭЛДЭ ҺУРГАХА ТАЛААР ТҮБ:

ТРАМВАЙН УПРАВЛЕНИ 12-ДОХИ СПТУ-ТАЙ ХАМТА ТРАМВАЙН ЖОЛООШОДЫЕ БЭЛДЭХЭ ТАЛААР КУРСАДА ХҮНҮҮДЫЕ АБАНА. 8 КЛАСС ДҮҮРГЭҺЭН 17,5 БА АХА НАҺАНАЙ ХҮБҮҮД БОЛОН БАСАГАД АБТАНА.

115 ТҮХЭРИГ СТИПЕНДИ ТҮЛЭГДЭДЭГ. ЖОЛООШОДОЙ САЛИН ХҮЛҺЭН 300—350 ТҮХЭРИГ БОЛОДОГ.

ИИМЭ АДРЕСААР ХАНДАХА: УЛААН-ҮДЭ ХОТО, ФРУНЗИИН ҮЙЛСЭ, 11.

ЭНДЭ ТААНАДЫЕ ҺУРГАДАГ БОЛГОЖО ҺУРГАХА

Улаан-Үдын багшанарай 1-дэхи училищи

1990—1991 онуудай һуралсалай жэлдэ һурагшадые абахаар соносхоно.

Училищи бэлдэдэг гэбэл:

имэ мэргэжэлнүүдтэйгээр эхин классуудай багшанарые — һунаагдаһан үдэрэй бүлэгүүдэй хүмүүжүүлэгшэ, ахалагша пионервожата (гансал 8—9 классуудые дүүргэгшэд абтаха), 4 жэл соо һураха, ород хэлээр (диктант), математикаар (сээжээр) оролтын шалгалтануудые бариха.

Буряад һургуулинуудай эхин классуудай багшанарые, һунаагдаһан үдэрэй бүлэгүүдэй хүмүүжүүлэгшэдые (8—9 классуудые дүүргэгшэд 4 жэл соо, дунда һургуули дүүргэгшэд 3 жэл соо һураха). Буряад хэлээр (диктант), математикаар (сээжээр) оролтын шалгалтануудые бариха.

Хүгжэмэй багшанарые, хүүгэдэй саадуудай хүгжэмэй хүтэлбэрилэгшэдые (гансал 8—9 классуудые дүүргэгшэд абтажа, 4 жэл соо һураха), ород хэлээр (диктант), математикаар (сээжээр) оролтын шалгалтануудые бариха, хүгжэмэй талаар һонор байһые заатагүй шалгаха.

Орохо дуратайшуул удаадахи документнүүдые эльгээхэ: училищиин директорэй нэрэ дээрэ мэдүүлгэ, һуралсал тухай документ, 086—у формын медсправка, 3x4 см. хэмжээнэй 6 фотокарточка, захиргаанай гэршэлһэн ажалай дэбтэрһээ буулгабари (хүдэлдэг хүнүүдтэ). Паспорт (түрэһэн тухай үнэмшэлгэ) өөрөө ерэхэдээ харуулха.

Һургуулиин отделенидэ июниин 1-һээ документнүүд абтана, оролтын шалгалтанууд июлиин 15-һаа эхилэнхэй.

Хүгжэмэй отделенидэ июниин 1-һээ документнүүд абтана, оролтын шалгалтанууд июлиин 6-һаа эхилэнхэй.

Ондоо тээһээ ерэгшэд хамтын байраар хангагдаха.

Имэ адресаар хандагты: 670025, Улаан-Үдэ хото, Хоца Намсараевай үйлсэ, 5, абалгын комисси.

ГОРОД БҮРИЛ ГОЕ БОЛОХО

ТЕХНИЧЕСКЭ МЭРГЭЖЭЛЭЙ 24-дэхи ДУНДА УЧИЛИЩИ

1990—1991 онуудта удаадахи мэргэжэлнүүдтэ һургаха тухай соносхоно:

8 классай бааза дээрэ һуралсалай болзор гурбан жэл:

— шэмэглэн гоёолгын хүдэлмэриин мастер (штукатур-маляр);

— барилгын хүдэлмэриин мастер (дархашан, шулуушан-хабсаргагша);

— санитарно-техническэ системэнүүдэй, түхеэрэлгэнүүдэй хабсаргагша, газогагнууршан;

— кранай машинист.

8 класс дүүргэһэн һурагшад гүрэнэй тэдхэмжэ дээрэ һураха.

10 классай бааза дээрэ:

— шэмэглэн гоёолгын хүдэлмэриин мастер (штукатур-маляр, облицовщик):

— барилгын хүдэлмэриин мастер (дархашан, шулуушан-хабсаргагша);

— санитарно-техническэ системэнүүдэй, түхеэрэлгэнүүдэй хабсаргагша, газогагнууршан;

— түмэр-бетон түхеэрэлгэнүүдые хабсаргагша, шулуушан, штукатур, электрогагнууршан;

— электрогазогагнууршан;

— бульдозерой, барилгын машинануудай машинист;

— секретарь-машинистка.

10 классай бааза дээрэ училищида орогшод 91 түх. 80 мүн. хэмжээнэй стипенди абаха. Үйлэдбэриин практикын үедэ олоһон салингай 50 процент һурагшадта түлэгдэхэ. «Секретерь-машинистка» гэһэн группада һурагшад конкурсоор шэлэгдэн абтаха. Училищиин үдэшын отделенидэ хоёрдохи мэргэжэлдэ һурахада болохо. Училищи дүүргэгшэд «Жилгражданстрой» трестын баазова предприятинуудта эльгээгдэхэ.

Һуралсалай отличнигууд вузууд болон техникумүүдтэ конкурсһоо гадуур абтаха эрхэтэй. Һурагшад «Ажалай резервнүүд» гэжэ спортивна һургуулиин «Бокс», «Дүрэ буляалдалгын барилдаан», «Атлетическэ гимнастика» гэхэ мэтэ, арадай фольклорно ансамбль училищида байгуулагданхай. Эндэ һураһан болзор ажалай стажда оруулагдадаг.

Хэшээлнүүд сентябриин 1-һээ эхилхэ.

Городһоо гадуур ажаһуугшад һурагшад болбосон түхэлтэй байраар хангагдаха. Училищиин директорэй нэрэ дээрэ мэдүүлгэ үгэхэдөө, удаадахи документнүүдые хабсаргаха: һургуули дүүргэһэн тухай аттестат, паспорт гү, али түрэһэн тухай үнэмшэлгэ, ажаһуудаг газарһаа справка, һурадаг гү, али хүдэлдэг газарһаа характеристикэ, 4 фотокарточка, медсправка.

Училищиин адрес: 670015, Улаан-Үдэ, Терешковагай үйлсэ, 56, Телефонууд: 3-57-63, 3-46-93. 1, 2, 4, 7 номерой трамвайнуудаар техническэ училищи хүрэтэр ошохо.

ТҮМЭР ЗАМ...

ТЕХНИЧЕСКЭ МЭРГЭЖЭЛЭЙ 2-дохи ДУНДА УЧИЛИЩИ БОЛОН ЛЕНИНЭЙ ОРДЕНТО ЛВРЗ

1990—1991 онуудай һуралсалай жэлдэ удаадахи мэргэжэлнүүдтэ һургахаар һурагшадые абана:

8 классай бааза дээрэ: электровоз болон тепловозой машинистын туһалагша, дизельнүүдые заһабарилха талаар слесарь, пассажирска вагонуудые заһабарилха талаар слесарь, слесарь-заһабарилагша, токарь-станочник, ЧПУ-тай станогуудай оператор, электрогазогагнууршан, электровозуудые заһабарилха талаар слесарь. Һуралсалай болзор 3 жэл. Училищида һураха дүримүүд бүхы ПТН-нуудайхидал адли.

10 классай бааза дээрэ: электровозуудые заһабарилха талаар электрослесарь, пассажирнуудай вагонуудые заһабарилха талаар слесарь, электрогазогагнууршан, токарь-станочник, ЧПУ-тай станогуудай оператор. Һуралсалай болзор 1 жэл. Кузнец-штамповщик, стерженщик гэһэн мэргэжэлнүүдтэ һургахаар 3 һарын курсада һурагшадые абана. Стипенди 84 түхэриг. Училищи дүүргэгшэд түмэр замай транспортын хүдэлмэрилэгшэдэй хүнгэлэлтэнүүдые хэрэглэдэг.

ТООЛОЖО ҺУРА!

промышленностиин, худалдаа наймаанай, барилгын эмхинүүдтэ хүдэлхэ бухгалтернуудые бэлдэхэ курсануудта абана. Предприятинуудһаа, эмхинүүдһээ саарһатай дунда һуралсалтай мүн, өөрын зүгһөө мэдүүлгэ үгэһэн хүнүүд абтаха. Курса дүүргэгшэдтэ профилиин талаар бухгалтерай мэргэжэл олгоод, үнэмшэлгэ үгтэхэ. Паспорт, һуралсал тухай документ, 086—у формын медсправка, предприятиин эльгээһэн саарһа өөрөө ерэхэдээ үгэхэ. Һуралсалай түлөө түлбэри 325 түхэриг. Һуралсалай болзор 6 һара. Нэмэлтэ түлбэри түлэхэдэ, һурагшадта хамтын байра үгтэхэ.

Сентябриин 3-һаа хэшээлнүүд эхилхэ.

Имэ адресаар хандаха: 670036, Улаан-Үдэ хото, Жердевэй үйлсэ, 2, хоёрдохи дабхар. 2, 4 номернуудтай трамвайгаар «ПОШ фабрика» хүрэтэр ошохо. Телефонууд: 3-86-84, 3-89-34, 3-87-25.

ПОЛИГРАФИСТ БОЛОХО АРГАТАЙШ

Хэблэлэй, полиграфиин болон номой наймаанай хэрэгүүдэй талаар Буряадай АССР-эй Гүрэнэй комитет 10 класс дүүргэһэн һурагшадые абахаар соносхоно.

Новосибирскын техническэ мэргэжэлэй 4-дэхи дунда училищида удаадахи мэргэжэлнүүдтэ һургаха: машинаар сохидог наборщик, гараар үзэгүүдые холбодог наборщик, офсетнэ хэблэлэй хэблэгшэ.

Московско областиин Можайск хотын 70-дахи СПТУ иимэ мэргэжэлнүүдтэ һургаха: фотонаборно машинануудай (наборно-программироваладаг аппарадууд) наборщик, плоско хэблэлэй хэблэгшэ.

һуралсалай болзор 1 жэл, 85 түхэриг стипенди түлэгдэхэ.

Училищида орохын тула удаадахи документнүүдые эльгээхэ: һуралсал тухай документ, паспорт, 3х4 хэмжээнэй 4 фотокарточка, һуурижаһан газарһаа справка.

Училищи дүүргэгшэд республикын типографинуудта хүдэлхэ.

Иимэ адресаар хандаха: 670000. Улаан-Үдэ хото, Ленинэй үйлсэ, 30, Буряадай АССР-эй Госкомиздат (кадрнуудай таһаг), районуудай типографинууд.

СЕРПУХОВ МОСКВАДА АДЛИЛ

«Моспромшерсть» гэһэн промышленна нэгэдэл нооһон бүдүүдые үйлэдбэрилхэ талаар Московско Серпухов хотын сэмбын фабрикада хүдэлхөөр, һурахаар урина.

Иимэ мэргэжэлнүүдтэ һурахаар оролтын шалгалтагүйгөөр 15-һаа 30 хүрэтэр наһатай басагад абтаха: һамнадаг аппарадуудай оператор, нэхэгшэ, ореогшо, сновальщица, оедолшон. 9 класс дүүргэгшэдтэ һуралсалай болзор 2 жэл, 11 класс дүүргэгшэдтэ — 1 жэл. 16 болон аха наһанай басагад өөһэдынгөө дураар хүдэлжэ байһан газартаа 4-һөө 6 һара болотор һураха аргатай. 70 түхэриг стипенди түлэгдэхэ, дүрбэн һара соо хүдэлөөд, гаргаһан продукциингаа зэргээр салин хүлһэ абаха. һуралсалай эсэстэ хэһэн ажалайнгаа зэргээр салин хүлһэ абаха, тэрэнь һарадаа 300 гаран түхэриг болодог.

һуралсалаа үргэлжэлүүлхын тула текстильнэ институдта ба техникумдэ ороходо болохо. һуралсалаа шалгарһан тэмдэгтэйгээр дүүргэгшэдые фабрика хүнгэлэлтэтэй эрхэ байдалнуудай үндэһөөр вузууд болон техникумүүдтэ һурахыень эльгээхэ.

Спортивна секцинүүд, уран һайханай самодеятельностиин кружогууд, дискотекэнүүд залуушуулай анхаралда дурадхагдаха.

Серпухов хото эртэ урдыншье һаа, Московско областиин промышленна томо залуу түб болодог. Хотодо вузууд, техникумүүд, 6 кинотеатр, арадай театр, харай талмай, турбааза, дискотекэ бии.

Басагад, таанад Москва шадарай нэгэ предприятида хүдэлхэ аргатай болохот.

Эндэ орохын тула удаадахи документнүүд хэрэгтэй: түрэһэн тухай үнэмшэлгэ, һуурижаһан газарһаа справка, һуралсал тухай документ, 16 наһа гүйсэгшэд пропискаһаа гараһан тухай тэмдэгтэй паспорттай байха.

Иимэ адресаар комбинадай түлөөлэгшэ Е. В. Федоровада хандагты: Улаан-Үдэ хото, «Одон» гостиница, гостиницые даагшын кабинет, үдэр бүхэндэ 11-һээ 15 саг болотор, 16-һаа 19 саг болотор. Телефон: 4-29-04.

ТОКАРЬНУУДШЬЕ, ТОГООШОДШЬЕ

8 классай бааза дээрэ удаадахи мэргэжэлнүүдтэ һургахаар 16-дахи СПТУ һурагшадые абана:

— токарь-фрезеровщик,
— химическэ үйлэдбэриин аппаратчик,
— электрогагнуургшан,
— электротүхеэрэлгэнүүдые заһабарилха талаар электромонтер,
— эдеэ хоолой эд бараанай контролер-кассир,
— тогоошон.

һуралсалай болзор 3 жэл.

10 классай бааза дээрэ:
— химическэ үйлэдбэриин аппаратчик,
— КИП-эй слесарь.

һуралсалай болзор 1 жэл.

Дунда һуралсал абангүйгөөр:
— кондитер,
— слесарь-заһабарилгашан.

һуралсалай болзор 2 жэл.

Сентябриин 1-һээ хэшээлнүүд эхилхэ. Иимэ адресаар документнүүдые эльгээхэ: 665914, Байкальск—2, Эрхүүгэй область, 16-дахи СПТУ, абалгын комисси, телефонууд: 27-47, 20-23.

ТЭРЭ ТООДО БАРМЕНУУДШЬЕ...

12-ДОХИ ПТУ 1990—1991 онуудай һуралсалай жэлдэ удаадахи мэргэжэлнүүдтэ һургахаар һурагшадые абана:

8—9 классуудай бааза дээрэ: тогоошон-кондитер, садовод, озеленитель, столяр-дархашан, электрогазогагнуургшан, холимол эд бараануудай наймаалагша, пекарь-кондитер.

һуралсалай болзор 2 жэл 8 һараһаа 3 жэл хүрэтэр.

10—11 классуудай бааза дээрэ: холимол эд бараануудай наймаалагша, трамвайн жолоошон, тогоошон-кондитер, официант-бармен, столяр-дархашан, электрогагнуургшан, садовод-озеленитель,

һуралсалай болзор 6 һараһаа 1 жэл хүрэтэр.

Абалгын дүримүүд бүхы ПТУ-дал адли. 8—9 классуудай бааза дээрэ училищида орогшод гүрэнэй тэдхэмжэ дээрэ һураха. 10—11 классуудай бааза дээрэ һурагшад 30 түхэригэй стипенди, баазова предприятинуудһаа нэмэлтэ 70 түхэриг абаха. Дуратайшуул үдэшын отделенидэ эндээл һурахадань болохо, һуралсалай болзор 3-һаа 6 һара хүрэтэр (бэлэдхэл ба разряд дээшэлүүлхэ).

Училищиин адрес: 670033, Улаан-Үдэ хото, Краснофлотская үйлсэ, 2, 12-дохи ПТУ.

АНГЛИ ХЭЛЭ ШУДАЛАГТЫ!

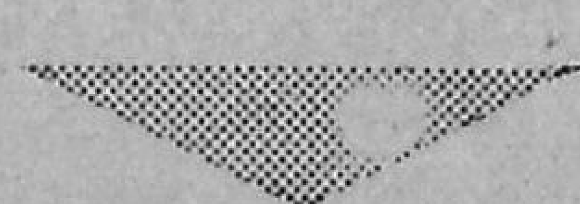
Хүн зонии ажалда оруулха, ондоо мэргэжэлдэ һургаха талаар түб урина гэбэл:

«Солнечный» профилакторидо—ахалагша официантые, официантнуудые, кухниин хүдэлмэришэниие, тогоошодые. Хамтын байрада комнато үгтэхэ. Хүдэлмэрилэгшэд түмэр замшадай хүнгэлэлтэнүүдые хэрэглэхэ.

Буряадай АССР-эй Министрнүүдэй Соведэй дэргэдэхи ниитын эдеэ хоолой управленидэ 20-һоо залуу бэшэ наһатай дунда һургуулитай буряад эрэ хүнүүдые Улаан-Үдэ хотын ресторануудта хүдэлхын, хари хэлэ шудалхын тула официантын мэргэжэлдэ һургаха. Мэдүүлгэнүүдые үгэһэнэй һүүлээр управлениин дэргэдэ шэлэлгэ хэгдэхэ, һүүлээрнь һуралсалай, хүдэлмэриин эрхэ байдалнуудтай танилсахада болохо.

Столовонуудай хоердохи трестдэ—ахалагша бухгалтер, 3—4—5-дахи разрядуудай тогоошод, кондитернууд, пекарьнууд, амһарта угаагшад, кухниин хүдэлмэришэд, үйлэдбэриин байрануудые арилгагшад, буфетчигүүд, официантнууд дунда һургуулитай, 20-һоо залуу бэшэ наһатай буряад эрэ хүнүүд, контролер-кассирнууд, кондитерай, тогоошоной, пекариин, официантын һурагшад, администратор хэрэгтэй. Хамтын байрада комнато үгтэхэ, хүүгэдэй саадаар хангагдаха.

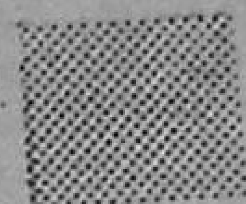
Иимэ адресаар хандагты: Улаан-Үдэ хото, Фрунзиин үйлсэ, 11.

ШАНАР ҺАЙН!

Үнгэтэ фотографи эрхилдэг эмхинүүд болон кооперативуудай, мүн фотохэрэг ба слайднуудаар һонирходог бүхы хүнүүдэй анхаралда! «Радужный» МЖК-гай дэргэдэхи «Фотон» гэжэ эрдэм-техникын түб (Эрхүү хото) үнгэтэ фото-зурагуудые гаргадаг шанар һайнтай бодосуудаар 1990—1991 онуудта хангахаар (ЦПВ—1 ТСС түхэлэй) мэдүүлгэнүүдые абана. Эдэмнай американ үйлэдбэриин бодосууд, «ГОСНИИХИМФОТОПРОЕКТ» гэжэ химико-фотографическа промышленностиин институдта туршалга гараһан. Туршалгын дүнгүүд 1990 оной февралиин 20-ной 1356/4) бэшэгээр гэршэлэгдэнхэй. Эдэ бодосуудые хэрэглэхэдэ, шанар һайнтай фото-зурагууд гаргагдана. Хадагалалгын болзор табан жэл болотор һунаагданхай.

Иимэ адресаар мэдүүлгэ эльгээгты: 664039, Эрхүү хото, а/я 4961, «Радужный» МЖК-гай дэргэдэхи «Фотон» гэжэ НТЦ.

ТААНАДТА ДУРАДХАНА

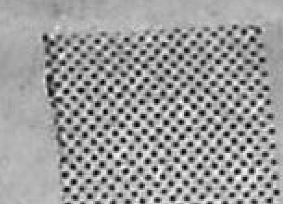
Московско областиин Загорск хотын абяа буулгадаг салон 60—90-ээд онуудай совет болон хариин гүрэнүүдэй мэдээжэ одонуудай найман мянган дискнүүдые дурадхана.

Абяа буулгадаг салон өөрын магнитна лентэ дээрэ (525, 375 м.) эрхим классай студиин аппаратура дээрэ богонихон болзор соо захилнуудые дүүргэдэг.

Фонотекэтэй, бэшэлгын шанарай ба захил дүүргэлгын болзортой танилсаха хүсэлтэй хүнүүдтэ почтоор фонотекэнүүдые, захилнуудые эльгээдэгбди. Эдэнине абаһанай һүүлээр мүнгыень түлэхэ.

Магнитофоной марка, лентын метраж—(525, 375 м. катушканууд) бэшэлгын скорость 19 гү, али 9,5 м/секунда гү, гэрэйнгээ адрес, гүйсэдхэгшэдэй нэрэнүүдые гү, али ансамбльнуудай нэрэнүүдые бэшэг-захил соогоо заагты.

Абяа бэшэдэг салоной адрес: 141300, Московско областиин Загорск хото, Первомайская үйлсэ, 55, абяа бэшэдэг студи.

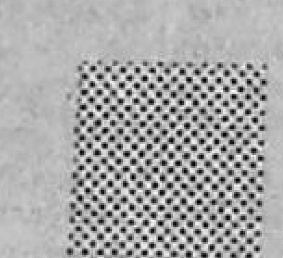

ХАРГЫ ХАНГАГТЫ!

Хүлтүүг-Моондо гэһэн автомобилиин харгые хангадаг харгы заһабарилга-барилгын 7-дохи управлени «автомобилиин харгы» гэжэ мэргэжэлээр 200 түхэриг салинтай ПТО-гой начальнигые саг үргэлжын ажалда урина. Салин хүлһэн районно коэффициентые хараада абалсангүйгөөр үгтэнхэй. Жэлэй дүнгүүдээр урмашуулагдадаг, хүдэлмэриин шанарай талаар түсэбые дүүргэһэнэй түлөө шан үгтэдэг.

Ерэһэн хүдэлмэрилэгшэдтэ гэр байра үгтэхэ, поселогой хүүгэдэй саадта һуури, дунда һургуули бии.

Иимэ адресаар хандагты: Хэрэн, Түнхэнэй район, 7-дохи кадрнуудай таһаг, телефонууд: 91-2-16, 91-8-61.

ӨӨҺЭДӨӨЛ ОЛЗОТОХОТ

Арадай «Бутэк» концерным «НоваБалт» фирмэ коммерциин, шэнэ юумэнүүдые нэбтэрүүлхэ ба ажахын ажал ябуулгын бусад шэглэлнүүдэй талаар харилсан эжаллахые дурадхана.

Мүнөө үедэ буулгажа, олон болгодог импортнэ техникэ, мүн бусад техникэ гү, али али алиндань ашатай туһатайгаар арадай эд хэрэглэмжын эд бараануудые эльгээлгэдэ туһаламжа хүргэхэ талаар таанадай мэдүүлгэнүүдые хаража үзэхэер бэлэмди.

Харилсаң ажаллалгын бусадшье арганууд бии байха: хамтын ажал ябуулга эмхидхэлгэ, продукцинуудые, эд бараануудые худалдалгада туһаламжа хүргэлгэ.

Ажахынуудта хүдөө ажахын продуктнуудые, мед, һайн шанартай эмдэ ородог ургамалнуудые, шэнэхэн овощ, фрукт, колбаса, мебельнэ үйлэдбэридэ хэрэгтэй бүд худалдажа абахабди, энэ хоер талада ашатай туһатай (договорно сэнгүүд, загаһаар пиломатериал, ороохо, нефтепродуктнуудые эд бараагаар андалдалга) байха.

Адрес: 236029, Калининград хото, Горькиин үйлсэ, 166, «НоваБалт» фирмэ. Телефон 21-43-39, телекс 262445 холодкиф, телефакс 434240 киф.

Ондоо эзэндэ дамжуулыт...

«Октябрь» кинотеатрай зүгһөө бэшэ, харин ЛВРЗ-гэй зүгһөө Орешковэй нэрэмжэтэ парк руу ороходо ёһотой. Гэхэ зуура, кинотеатрай хажуугаал сэсэрлиг руу ородог гол үүдэн бии гэжэ олонхи хүнүүд һанадаг. Тэрээн руу орон сасуутнай Ленинэй памятник угтажа байха. Орешковэй бюст тээ саана табигдаһан байжа, түрүүшээр обеэрогдонгүй үлэшэхээ һанадаг...

1943 ондо манай нютагай хүбүүн Александр Метросовой баатаршалга дабтаһан гээшэ. Теэд иимэ шэн зоригой, баатаршалгын түлөө 18 га газарыел нэрээрнь нэрлэһэн, мүнхэлһэн болоно гү... Советскэ Союзай Герой Орешков амиды мэндэ байгаа һаа, энээгээр омогорхохо байгаа гү? Үгыл хаш даа.

1946 ондо заводойхидой сүлөөтэй сагаа үнгэргэхэ , амарха энэ газарай проект зохёоһон хүнүүд ехэ юумэ мэдэхэгүй, ойлгохогүй байгаа гэжэ юундэшьеб һанахаар. Булад шудхагшадай, шахтернуудай, мүн колхозн игой гипсээр хэһэн скульптурануудые харанабди. Тобшоор хэлэбэл эндэ үргэбшэ үргэлһэн басаган лэ дуталдана. Бэеын түхэл, нюур шарайнуудынь илгаруулхын аргагүй адлинууд. Сэсэгэй клумбые тойроһон эдэ скульптурануудые харахада, ямар бэ нэгэ һонин шэнгеэр үзэгдэхэ юм.

Дүшэн жэлэй саада тээ бүхы юумэн ондоо байгаа ха юм гэжэ наһажаал хүнүүд хэлэхэ байха. Энээниие би буруушаанагүйб. Юун тухай хэлэхээ һанаабши гэжэ хэлэхэдэ, сэсэрлиг соохиие мүнөөнэй түхэлтэй үни хада болгохоор байгаа бшуу. Гэхэ зуура, жэл бүхэндэ скульптурануудые сагаадажа, хэлтэрһэн газарнуудыень шабардажа, зэахашье хубилгангүй орхихо гэжэ оролдодог байһаниинь гайхалтай. Наһажаал хүнүүдэй һуухада ехэл таагүй һандалинууд, бетон шудхажа хэһэн вазанууд... Бишыхан гэрхэнүүд, беседкэнүүд соо хэрэгтэ хэрэггүй саарһанһаа эхилээд нобшо ноохой хаягдашанхай... Сэсэрлиг соохиие сэбэр байлгаха гэжэ юундэ оролдоногүйб?

Элдэб амитадай дүрсэтэй карусельнүүд, эрьелдэдэг түхеэрэлгэнүүд тиимэшье зохидоор харагдадаггүй. Морин зэандал адли, харин зэан носорогтол адляар бүтээгдэшэнхэй гэжэ һанахаар. Сталинай үеын имэ түхеэрэлгэнүүд дээрэ үхибүүдые һуулгахала һэжэглэхээр шэнги. Диснейлендын онтохонто городогые һануулһан нэгэшье газар манай хотодо үгы бшуу.

Орешковэй нэрэмжэтэ парк. Үнгэрэгшэ амаралтын үдэр. Үдын тэн баг. Бүгшэм халуун гээшэнь аргагүй. Дүүжэнгүүд шэхэндэ ехэл хажараар хахикан, урагша хойшоо һэнжэлзэнэ. «Сюрприз» гэжэ нэрэтэй аттракциондо хабаадаха дуратайшуул олон. Теэд тэрээндэ хебээдэгшэд толгойгоо эрьеһэндээ юм гү, али ехээр айһандаа юм гү, ноб ногоонууд болошонхой түхеэрэлгэнүүдһээ буунад... Хүүгэдэй городогто эгсэ хадаһаа һолжоролго эмхидхэгдэжэ, тооһо шорой болошоһон хубсаһатай үхибүүд хажуу тээ зогсожо байһан түрэлхидтөө дүтэлнэ... Асфальт харгыгаар бишыхан автомобильнууд таршаганалдана. Гэрһээ асарһан һэрюун унда хүндэ сүүмкэнүүд сооһоо гаргажа, түрэлхидынь үхибүүдээ хажуудаа һуулгана.... Юрэдөөл бүхы юумэн хүхюутэй, жаргалтай шэнгеэр үзэгдэнэ. Ондоо амарха газаргүй байһан тула эндэшье ерэжэ, сүлөөтэй сагаа имэрхүүгээр үнгэргэһэндөө тэдэнэр баярлана бшуу.

Эндэ һая паркын эзэн болохо ЛВРЗ-дэ үхибүүдтэ 50 мянган түхэригөөр түмэр харгы (нааданхайн) худалдажа абахыень дурадхахадань арсаһан байна. Нэгэтэ паркын директор Виктор Тормаков мори худалдажа абаха дурадхал оруулаа һэн. Теэд заводой эзэн баһа ямар шэнэ юумэ һанабабши гэжэ тоожошье үгэбэгүй.

Алар 1948 ондо бүтээгдэһэн карусельнүүд хуушаржа, мүнөө хэрэгсэлһээ гараха түйлдөө хүрөөд байна. Нэгэтэ үхибүүдэй һуугаад эрьелдэжэ байһан карусельнүүдэй унашоо гээшэ һаа, стрелочнигүүдыел зэмэлхэ байха...

Паркда ошонгүй байхада болохо юм бэзэ. Теэд үхибүүдэйнгээ тиишээ ошохо гэжэ буляалдахада, табингүй байжа шадахагүйбди.

«Сюрприз» болон бусад карусельнүүд дээрэ наадажа, бүхы бага наһаяа үнгэргэһэн залуу хүнүүд мүнөөшье хэды томо болоошье һаа, үдэшын, һүниин паркнуудай эзэд болоно бэшэ гү? Тэдэнэр паркнуудаар лэ сэнгэхэһээ ондоо ямаршье юумээр һонирходоггүй байха юм. Ямар юумэн һайн, юун муу гээшэб гэжэ илгаруулжа шадахагүй, мэдэхэгүй эдиршүүл саашадаа юу хэхэ, яаха болонобі? Гансал хатарай талмай һахихаяа мэдээд лэ ондоо юумээр һонирходоггүй залуушуулай түрэлхид һанаагаа зобоно гү?

Сезоной эхин багта хатарай талмай дээрэ наадажа байһан хүгжэмшэдые занажа, хутага шүбгөөр айлгажа, мүнгыень буляагаа һэн. Мүнгэнэй түлөө сохюулна, алуулна аа гүбди гэжэ айһан хүгжэмшэд инструментнүүдээ хуряажа, ондоо газар бэдэржэ ошоо. Тэрээнһээ хойшо парк соо хүгжэм зэдэлхээ болёо һэн. Хоёр һарын туршада парк соомнай аалин намдуу байна, хэрэлдээ наншалдаан болоногүй гэжэ паркын директор хэлэнэ. Урдань милициие дуудаха ушарнууд саг үргэлжэ болохо...

Иигэжэ манай геройнууд паркын еһотойл эзэд болоһон байна. Хорон тамхи татаха, шэхэндэ хажар үгэнүүдые хэлэхэ, архи ууха ябадалнууд эндэ али олон ушардаг. Хооһон шэлнүүдые асфальт дээрэ бута шэдэжэрхихэ хүнүүдшье байдаг. Энээнһээ гадна, парк соогуур нохойнуудаа сэнгүүлдэг хүнүүд олон болошонхой. Нохой дахуулһан хүн ехэл зүрхэтэй боложо, харанхыдаашье сэсэрлиг соогуур сэнгэхээ айдаггүй. Харин нохойгүй хүнүүд парк соогуур түргэхэн лэ гаража, гүйдэл дундаа үгы болошодог. Юрэдөө амиды бүтэн сэсэрлиг соохоо гараһамнай болоо гэжэ тэдэнэр һанадаг ёһотой...

Парк хосорхо түйлдөө хүрэнхэй гэжэ хэлэбэл, алдуу болохогүй. Ушар юуб гэхэдэ, тэрээн соохи нарһан модод наран тээшэ хэды тэгүүлээшье һаа, хорхой шумуулнуудта эдигдэжэ, хатажа захалаа. Комсомолой райкомой дэргэдэхи залуушуулай түбэй энэ жэлэй хебар сэсэрлиг хамгаалха талаар 50 мянган түхэригэй смета заводой урда табиһаниинь һэнгэргүй арсажархёо. Иимэ мүнгэн заводтомнай үгы гэжэ хэлээ бшуу...

Улаангирай хүбэнгэй унажа эхилхэдэ, паркын булангуудта түймэр гарахаяа һанажа мэгдэхээдэг. Түймэр сарадаг газарта хонходоходо, удаан ерэжэ үгэхэгүй... Арай гэхэдэ бии болоходоо, улаангирай хүбэн шатааһан хүнүүдые барихаяа яагаабта гэжэ хэлэхэ. Өөһэдөөшье унтараахадамнай, болохол юм аабза, теэд юунэй түлөө түймэр сарагшад байдаг юм гэжэ паркын директор Тормаков гайхана.

Соёлой ордон, заводой профком, партком, АХЧ гэхэ мэтэ хэдэн олон түлөөлэгшэд паркда бии. Теэд тэдэнэр бүгэдэ ямаршье хэмжээнүүдые абадаггүй байха юм.

Гансал сезоной туршада арайһан гэжэ тогтодог директорнууд бии һэн. Иимэ хүнүүд ажалдаа хариуусалгатайгаар хандаха гэжэ оролдодоггүй һэеб даа. Теэд Тормаковой паркын байдалда һанаагаа зобожо, элдэб газарнуудта хандахада, дурээ гутагшад олон болоо һэн.

Хуулиин һаһа гүйсөөгүйшүүл юундэ гурим эбдэнэб? Маанадые хэһээхэгүй гэжэ тон һайнаар мэдэдэг байһан тула аяг аашануудые гаргана. Харин милици тэдэниие бэряашье һаа, хэмжээнүүдые абаха гэжэ оролдоногүй. Эндэһээ бодоод үзэхэдэ, микрорайонуудта, хотонгуудта, паркнуудта участково милиционер хэрэгтэй болоно бшуу. Иимэ милиционер хүн бүхэниие нюураарнь таниха, бүхы байдалаар үнэн зүрхэнһөө һонирхохо, паркнуудта туһалха. Хэн нэгэнэй гурим эбдээ гээшэ һаа, гэртэнь ерэжэ, шангаханаар хөөрэлдэхэ, үгы гэбэл, һургаал заааха, хуули бусэ ябадал гаргалгаһаа һэргылхэ байна ха юм.

ЛВРЗ-дэ байгуулагдаһан ОКОД эмхи гуримтай, хүсэтэй гэжэ тоологдодог гээшэ. МВД тэрэнэй байдалаар һонирхожо, машина даалгаа һэн. Теэд энэ машинань парк соо дежурладаггүй. Юундэб гэжэ гү? Ахалагша бухгалтерһаа эхилээд, бүхы ноёд һэйд тэрэниие хэрэглэдэг болошоо.

Сүлөөтэй сагые үнгэргэлгэһөө эхилээд хүмүүжүүлгын, заан ябадалай, экологическа асуудалнууд хүрэтэр бүхы юумэ паркын эзэн шиидхэхэ ёһотой гэжэ тоологдоно.

Сезоной үедэ ажаллаһан хүнүүдтэ салин түлэхэ мүнгэншье олдохоео болишоод байдаг. Зунай үедэ аттракционһоо ороһон мүнгэн бултадаа салин түлэлгэдэ ябашадаг. Тиигээдшье 90 түхэригые салин гэжэ тоолохоёо болишоһон саг ха юм даа.

Орешковэй нэрэмжэтэ паркын жэшээ абаха газар бии гү? Городской саадай директор нүхэр Степанов жэл бүхэндэ хахад миллион түхэриг олзо абадаг байха юм. Энэ саадта ажалладаг хүнүүдэй салиншье хэды дахин ехэ ааб даа. Саадай дүрбэлжэн метр бүхэн хэрэглэгдэдэг гээшэ. Элдэб янзын автомадууд, тирнүүд хүнүүдтэ дурадхагдадаг. Саадай хэрэг байдалаар һонирхобол, эндэ экскурсида ерэжэ, бүхы юумэнтэй дүтэ танилсахадетнай болохо. Нүхэр Степанов саадай ёһотойл эзэн болоожо һураа. Тиимэһээл тэрэ имэл амжалтатайгаар ажаллана бшуу.

Советскэ Союзай Герой Орешковэй нэрэмжэтэ паркын байдал бүхы заводой байдалые гэрэлтүүлэн харуулна гэжэ һанахаар...

Паркые һайн гарта дамжуулыт гэжэ заводто хандаха байнабди.

Ольга ГАЛЛАС,
манай корр.
Тел. 2-24-41.

Аршаан

БРЯНСК ҺУУРИНДА ГАНСАЛ ПЕЭШЭНЭЙ СОРГОНУУД ҮЛЭШЭНЭ...

ЭДЭ БҮГЭДЭНИИЕ ХАРАХАДА ЕХЭЛ ҺОНИГҮЙ БАЙГАА ҺЭН. УШАР ЮУБ ГЭХЭДЭ, ҮЙЛСЫН ХОЕР ХАЖУУГААР ХОЕРДОХИ ГЭР БҮХЭН ҺАНДАРЖА, ГАНСАЛ ПЕЭШЭНЭЙ ХООЛОЙНУУД ХАРАГДАХА ЮМ.

ЭДЭ ГЭРНҮҮД ГАЛ ДҮЛЭНДЭ ШАТАШОО ГЭЭШЭ ГҮ? ҮГЫЛ ДАА, ХҮНҮҮД ЛЭ ҺАНДАРГАҺАН БОЛОНО БШУУ.

ЭНЭ БРЯНСК ТОСХОН СЭЛЭНГЫН ЦЕЛЛЮЛОЗНО-КАРТОННО КОМБИНАДАЙ САНИТАРНО-ХАМГААЛАЛГЫН ЗОНОДО ОРОЖО, ОНДОО ТЭЭ ШЭНЭЭР БАРИГДАХА БОЛОО. ИИМЭ ШАЛТАГААНААР ЛЭ ТОСХОНОЙ ГЭРНҮҮД ЗАДАЛАГДАЖА, ҺАНДАРГАГДАЖА ЭХИЛБЭ ГЭЭШЭ.

МОРХООБҺОО ЭХИЛЭЭД...

Табяад онуудай эсэс багта Сэлэнгын ЦКК-гай баригдажа эхилхэдэ хүршэ байһан Брянск тосхоной хуби заяан ямар байхаб гэжэ хэншье бодожо үзөөгүй байха юм. Иимэ комбинадтай хүршэ болоһондоо баярлаһан тосхонойхид барилгада ерэһэн хүнүүдые гэртээ байлгадаг болохоһоо гадна шэнэ хүршэдөө 3 мянган гектар газар үгэбэ... Теэд уданшьегүй ЦКК-гай барилга дүүрэжэ, комбинадай хоолойгоор үдэр һүнигүй хара утаан бааяжа захалба. Хара нүүрһэн тосхон дээгүүр унажа, бүхы юумэ бузарлахаһаа гадна худагууд сооxи уһа муухай амтатай болгоо. Комбинадай хэрэглэһэн муухай уһан Байгал далай руу ороходоо, тэндэхи ургамалнууд болон амитада хоро хүргэнэ. Байгалай омогорхол болохо омоли загаһаншье мүн лэ хосоржо захалаа.

Иимэ юумэнэй болоходо тосхонойхид сагаанхи хуби заяан тухайгаа бодолгото боложо эхилээ һэн.

— Олон бэшэгүүд һубарижа захалаа,— гэжэ Кабанскын райгүйсэдкомой түрүүлэгшын орлогшо А. А. Попов хэлэнэ.— Хүнүүд ондоо тээшээ зөөхэ эрилтэ табинэ. Брянскда ажаһуухань аюултай болоо гэжэ тэдэнэр зүб лэ хэлэнэ. Хүнүүд гэршэ болгон элдэб юумэ асаржа харуулдаг. Хара үнгэтэй, жажалжархиһан шэнги һула эшэтэй морхообудшье асарагдадаг. Газаа хатаагдаһан хубсаһаншье элдэб үнгын толбонуудтай болошодог байха юм. Эдэ бүгэдэнэй харуулагдаһанай һүүлээр тусхай комиссинууд байгуулагдажа захалаа. Түрүүшээр байгуулагдаһан нэгэ иимэ комиссие би ударидаа һэм. Областиин хэмжээндэ комиссинуудай байгуулагдахада, райгүйсэдкомой түрүүлэгшэ районно комиссиие толгойлоо.

(Кабанскын райгүйсэдкомой түрүүлэгшэ И. И. Евтеевтэй уулзажа шадаагүй байһандаа халаглабаб. Бур. АССР-эй Министрнүүдэй Соведэй түрүүлэгшын орлогшо Е. А. Тарасюк амаралтада гараһан байжа, мүн лэ уулзалгада хабаадаагүй. Нүхэр Тарасюк Брянскда ажаһуудаг хүнүүдые ондоо тээшэнь зөөлгэхэ асуудалнуудаар республиканска комиссиие хүтэлбэрилнэ).

Комиссиин хүдэлмэриин дүнгүүдээр ЦКК-е тойруулаад санитарно-хамгаалалгын зоно байгуулха тухай шиидхэбэри абтаа. Иигэжэ санитарна зонодо Брянск тосхоншье оруулагдаһан байна. Тэрэниие ондоо тээшэнь зөөлгэжэ, шэнэ квартирануудые бариха тухай шиидхэбэри нэгэн дуугаар абтаа. Селенгинск поселогто брянскынхидта квартиранууд үгтэхэ еһотой байгаа. Поселогто квартирануудые абахын түлөө тэдэнэр оролдоһон байгаа гэжэ зарим хүнүүд һанажа магадгүй. Теэд брянскынхид энээн тухай нэгэшье дахин бодожо үзөөгүй гэжэ хэлэхэ хэрэгтэй. Поселогто болбосон түхэлтэй квартирануудта ажаһууха дуратайшуул байгаашье болоо юм бэзэ. Гэбэшье олонхи хүнүүд комбинадые хаажа, сэбэр агаараар амилдаг болохые хүсөө бшуу. Теэд энэ тэмсэлдэ хүсэтэй, мүнгэ ехэтэй ЦКК илажа гараа. Селенгинскдэ гэр байрануудые комбинадай мүнгөөр бариха еһотой гэжэ шиидхэбэри дотор хэлэгдэнэ. 300 жэлэй туршада түүхэ намтараа үргэлжэлүүлжэ байһан Брянск тосхониие үндэһөөрнь үгы хэжэрхихэ гэшэмнай һайн хэрэг бэшэл даа. Тэндэхи наһажаал хүнүүд һууридаа хүдэлхэ, нютаг нугаяа орхихо дурагүй. Энэньшье ойлгосотой ааб даа. Ондоошье тосхонуудай хүн зон муухай агаараар амилдаг болоһондоо баһал дураа гутана. Сэлэнгын ЦКК Байгал шадарай экологиие бузарладаг байһанаа мэдэрхэгүйе оролдон, өөрыгөө сагаагруулха гэжэ бүхы шадалаараа бүгэдэнтэй тэмсэнэ.

ЦИРКУЛИИН ХҮЛЫЕ ХААНА ТАБИХАБ!

СЦКК-гай хоолойнууд болон Байгал далай руу оруулагдадаг үлэгдэлнүүд тухай ехэ юумэ дуулаһан байгааб. Эндэ һая комбинадта табигдаһан шүүмэгэй түһаламжаар Байгал далай руу хара үнгэтэй бэшэ, харин ногооботор боро үнгэтэй уһан айхабтар хүсэгэйгөөр оруулагдана гэжэ мэдэжэ абааб.

ЦКК-гай хүн зоной эрилтэнүүдые дүүргэхэ гэжэ оролдодог байһанда баярлаадшье абахаар байжа болохо. Теэд энэмнэй удаанай баяр, урма зориг бэшэ ааб даа. Хара нүүрһэн, муухай агаар гэхэ мэтэ хайшаа орошохо һэм...

Эдэ бүгэдэниие тэрэл үдэшэ хараа б. Селенгинск поселогто ажаһуудаг минии танилнууд үнгэтэ слайднуудаар һонирходог юм. Гэр бүлын баяр жаргалта кадрнуудай һүүлээр дээрэһээ буулгагдаһан поселок харуулагдаа.

— Селенгинск поселогой панорама,— гэжэ Володя ахай ойлгуулна.— Харин энэ суутай ЦКК...

Хэдэн кадрнууд харуулагдаа. Түхэрээн жэлэй туршада комбинадай хоолойнуудһаа хара утаан бааяна. Хара утаанай саана огторгойшье обеорогдоногүй. Мүнөөдэр иимэ муухай хара утаан поселок дээгүүр дэгдэхээ болижо байна.

Поселогой зарим хүнүүд болбосон түхэлтэй квартирануудта дуратайгаар зөөжэ ошоно, нүгөөдүүлынь бүхы наһаараа ажаһууһан гэр хотонгоо орхихоео зүрхэ алдана. Хэрбээ санитарна зонын хэды жэлэй урда тээ байгуулагдаа гээшэ һаа, поселогойхид ондоо тээшээ зөөхэгүй һэн. Иимэ зоно тухай юундэ үрдэхи жэлнүүдтэ дурдагдаагүйб? Комбинадай хоолой санитарна зонын гол болоно. Санитарна зоно карта дээрэ харахада, ямар бэ нэгэ һонин түхэлтэй шэнгеэр үзэгдэнэ. Юундэ иимэб?

Түрүүшын асуудалда А. А. Попов харюусана:

— Иимэ зоно хододоо байһан гэжэ мартажа болохогүй. Теэд урдань тэрээн хай дурдаха дурагүй байгаа ха юм. Мүнөө экологическа эрилтэнүүд нарин нягтаар табигдажа, санитарна зоно гэһэн ойлгосо алхам бүхэндэ дурдагдана.

Хоердохи асуудалда үгтэһэн харюу шагнаябди.

— Циркулиин нэгэ хүлые гол хоолой дээрэ табижа, нүгөөдэнь тойруулаа һаа, Брянск тосхон хажуу тээ үлэшэхэ,— гэжэ тосхоной үнинэй үг гарбалай түлөөлэгшэ М. М. Брянский хөөрэнэ. — Энэ радиус соо Вилюйка голой саада бэедэ түбхинэһэн поселок болон тэндэхи хүн зоной дачанууд, ЦКК-гай теплицэ (сэбэрлэлгын түхеэрэлгэнүүдэй хажууда баригдаһан) орохо. Брянск шадарай газар дээрэ юушье ургуулхын аргагүй гэжэ хэлэнэбди. Теэд ЦКК-да тон дүтэ оршоһон эдэ газарнууд ямар бэ? Тон хажуудань үдэр һүнигүй хара утаан бааяна ха юм.

Энэмнай зүб лэ табигдаһан асуудал гэжэ абсаар хэлэхэ байнаб. Алхам бүхэндөө иимэрхүү һанамжануудые шаг[illegible]гатай болооб гэжэ тэмдэглэһүү.

ГАР ТАБИЛГА СУГЛУУЛБА

Агаарша, газаршье ажаһуухын аргагүй муухай болошонхой гэһэн шалтагаанаар брянскынхид ондоо тээшээ зөөхэ шиидхэбэри абана.

Теэд «Брянск тосхондо ажаһуугшадые зөөлгэхэ асуудалнуудай талаар республиканска комиссиин шиидхэбэри дотор (1989 оной июлиин 7-до шиидхэбэри абтаа. Комиссиие Е. А. Тарасюк хүтэлбэрилөө) иигэжэ уншанабди:

«... п. 3. Ондоо тээшээ зөөһэн хүнүүд хуушанайнгаа гэр байрые дача болгохо аргатай. Гансал дачын участок 6 соотоһоо ехэ байха еһогүй...

п. 4. Кабанскын райгүйсэдком сүлөө болоһон газарта СЦКК-гай дэргэдэхи садоводческо нэгэдэлнүүдые байгуулха.

п. 5. Брянск тосхондо үлэхэ дуратайшуулай гүйлтые дүүргэхэ, тэдэнэй ээлжэ байһан газарай ойронь хүрэхэгүй. Брянск гэһэн тосхоной нэрэ хубилгангүйгөөр тэрэ шэгтэнь үлөөхэ.

Тосхондо социально-һуудал байдал хангалгын эмхи зургаануудые үлөөхэ.

п. 7. СЦКК-гай санитарно-хамгаалгын зонын проектын еһоор хүнүүдые хоер шатаар зөөлгэхэ.

Зонын проектын еһоор хүн зоной зөөлгын хойноһоо нэрин хиналта үнгэргэлгые Кабанскын райгүйсэдкомдо даалгаха.

п. 8. Кварталнуудта зөөжэ ошогшодой гэрнүүдые садоводческо нэгэдэлнүүдэй мэдэлдэ үгэхэ».

Иимэ юумэ уншахадаа, Брянскын хүн зон али пунктдань этигэхэ байһанаа нилээд удаахан ойлгожо ядаа. 1989 оной октябриин 9-дэ Е. А. Тарасюгай гар табилгатай бэшэгтэ этигэлтэй гү? Тэрээн дотор иигэжэ хэлэгдэнэ:

«Брянск тосхондо ажаһуугшадые зөөлгын асуудалнуудые шиидхэхэ талаар республиканска комисси санитарно-хамгаалгын зонын байгуулагдаһан ушараар танай бэшэг хаража үзэбэ. Иигэжэ Селенгинск поселогой олон квартиратай гэрнүүдтэ зөөжэ ошоходоо, хуушан гэрнүүдээ дачанууд болгохоео арсагшадта Сэлэнгын ЦКК мүнгэ түлэхэ еһотой. Хэрбээ садоводческо нэгэдэлнүүдэй байгуулагдаагүй һаа, хуушан гэрнүүдые задалжа, оронданьо санитарно-хамгаалгын зонын проектын еһоор модонуудые тарихаа».

Документнүүд соо бэлээр ойлгогдохоор бэшэ пунктнүүд олон байха юм. Магнадташье, таанадташье туһатай байха гэжэ документ соо хэлэгдэнэ. Теэд бодото дээрээ тад ондоо байдалтай ушарнабди.

— Түрүүшээр элдэб янзын һураг суу тараа һэн,— гэжэ В. М. Бурлакова хөөрэнэ. —Гэрнүүдэйтнай түлөө ехэ мүнгэ түлэхэ, поселогто һайн гэрнүүд хүлеэжэ, хүн бүхэн 10 дүрбэлжэн метр талмайда хүртэхэ... Иимэ һаруул томо гэрнүүдтэ ажаһуухадатнай хэды аятай байхаб! Иимэрхүү үгэнүүд хаа хаанагүй зэдэлээ һэн. Тиигээд зарим хүнүүдэй гар табихаяа арсахада, тракторнууд ерэжэ, гэрнүүдыетнай газарай нюруутай адли болгожорхихо, зайн галай утаһа таһалха, түлишэ үгэхэгүй гэхэ мэтээр айлгажа захалба. Иимэ юумэнэй болоходо, зарим арсаһан хүнүүд поселок зөөхэ зүбшөөлөө үгэһэн байна.

Хожомоо аюултай байдалда орожо болохобди гэжэ айгаад заримашуул үгэдэнь орожо, гараа табяа. Бүхы наһаараа Брянскда һууһан үндэр наһатай болоһон нэгэ хүгшөө Селенгинск ябашоо һэн. Зүүнэр кирпичээр бариһан түрэнэй гэртэ нэгэ бага ажаһуугаад, ехээр зобожо, гэдэргээ бусахадаа, иигэжэ хэлээ: «Түрмэдэ байһандал адли табан һара үнгэргөөб. Шулуун гэр соо ажаһууха гээшэ ехэл хүндэ байна даа. Хүрөө болоо. Ондоо тээшээ ошохоео болеоб. Эндээл наһа барахаб».

— Имагтал юундэ маанадые поселок нүүлгэхэ гэжэ шиидхээб,— гэжэ П. В. Разгильдяев асууба.— Бидэ хүдөөгэй зонбди, эндэ түрөөбди, ехэ болообди. Харин мүнөө маанадые хүсөөр шахуу городойхид болгоно.

Үнэхөөрөөшье Селенгинск зохидхон, сэбэрхэн, бишыхан городтол адли. Бага балшар наһандаа газарта дурлажа, малай хойноһоо харууһалжа һураһан хүниие тиишэнь абаашахадаа, тэрэниие хосороохо болонош. Городто түрэһэн, гүйсэд түхеэрэлгэтэй гэртэ ажаһууһан, хүмүүжэһэн хүниие хүдөө тосхондо нүүлгэжэ абаашаба гээшэ. Тэрэ харгаабха, элдэб ногоон таримал тарижа, уһалжа шадаха юм бэзэ. Гэбэшье үхэр ямар талаһаань һааха гэхэ гү, али пеэшэн яажа түлихэб гэжэ тэрээтнай мэдэхэгүй даа...

— Энээнһээ боложо хүнүүд эбээ таһарна, хоер можо боложо хубаарна,— гэжэ Брянска сельсэ болон районно Соведүүдэй депутат М. В. Бурлаков хэлэбэ. Заримашуул эсэгэнэр болон үбгэ эсэгэнэрэйнгээ түрэһэн нютагта үлэхэ, нүгөөдүүлынь гүйсэд түхеэрэлгэтэй квартира абажа, ажабайдалаа эрхим һайнаар байгуулха хүсэлтэй. 25 хүн эндээ үлэхэ хүсэлтэй. Үсөөниинь олоной үгэдэ орохо зэогэтэй гээшые буруу гэжэ һанаха байнаб. Олонкинь үсөөниие хүндэлхэ зэргэтэй.

— Тэдэ өөһэдтөөл һайн байхын тула тосхоноо орхижо арилна бшуу,— гэжэ М. М. Брянский дураа гутангяар хэлэбэ.— Брянскын, Байгалай хуби заяан тэдэнэй анхарал татанагүй. Мүнөө комбинат Брянск тосхониие хүшэр байдалда оруулаад, хожомоо Байгалые ехээр хохидуулжа магад.

Би тосхонһоо арилагшадые урбагшад гэжэ дураа гутангяар нэрлэхэгүй бэйгээб. Һаяхан болотор тэдэнэй олонхи тосхондоо үлэхэ дуратай байгаа. Ажабайдалай талаар элдэб байдалнуудтай ушаржа, ород хүн гээшэ нилээд ехэ юумэ мэдэхэ еһотой. Өөрынгөө ажабайдал һайжаруулхын тула багаханшье арга боломжын гараа һаань, тэрэниие алдахагүйн тула бүхы хүсөөрөө оролдодог. Тэрэл Михаил Михайлович баһал алдуу эндүү гаргаһан байна бшуу.

— Харыт,— гэжэ телефоной справочник ираад, А. Попов хэлэбэ.— Намайе үлүү гаргана гэжэ бү һанагты, би энэ справочник зохсогоо бэшэб. Тиигээд тэрэ хойко хойноһоо һубарилдаһан хоер иимэ бэшэлгэ харуулба: Брянский М. М.— Селенгинскдэ телефон, Брянский М. М. —Брянск һууриндахи телефоной номер табигдаһан байба. Селенгинскдэ тэрэнэй квартира соо хүбүүниинь ажаһуудаг. Мүнөө патриотизм, Брянск тухай хөөрэлдэхэдэ болохо.

Үнэхөөрөөшье Михаил Михайлович урдандаа түрэл тосхон тухайгаа анхарха арга боломжогүй байгаа. Юуб гэхэдэ, комбинат барижа эхилһэн үедэ тэрэ колхозой түрүүлэгшэ байба. Тиихэдэ туһалха арга боломжын байгаашье һаань, урасхал өөдэ үсэрхэ аргагүй 50-яад онууд байһан юм...

Тэрэ тосхониие үлөөхын тула тэмсэжэ, Байгалай жасын правлениин хүдэлмэридэ эдэбхитэйгээр хабаадалсажа, урдандаа гаргаһан алдуу эндүүнүүдээ сагааруулан заһаха хүсэлтэй гү?

ЖЭЭРЭБЭЙ ЕҺООР ГҮ!

Түрүүшын гэрнүүдые эбдэжэ эхилхэдэнь, гэрэй оройн хушалта, шифер абяатайгаар— хашхарһан, уйлаһан мэтээр бутаран унадаг байба. Энэ үедэ тосхоной олохон хүнүүд нулимсаа гоожуулаад туршаа. Мүнөө нилээд олон гэр һандаргагдаа.

— Би үнэн зүрхэнһөө тэдэниие хайрланаб,— гэжэ Селенгинскын гүйсэдкомой түрүүлэгшэ Г. И. Сураков уулзаха үедөө нам-

(Түгэсхэлынь 8-дахи нюурта).

БРЯНСК ҺУУРИНДА ГАНСАЛ ПЕЭШЭНЭЙ СОРГОНУУД ҮЛЭШЭНЭ...

(Түгэсхэл. Эхининь 7-дохи нюурта).

да хэлээ һэн.— Хэрбээ минии түрэл тосхоние һандаргаа һаань, намдал баһа хайратай, халагламаар байха һэн. Хүсөөрөө хүнүүдые нүүлгэхэ гээшэ хайшаа юм. Теэд гүрэн тэдэнэй гуйлтые дүүргээ бшуу. Тосхоной хүн зоной бултадаа гуйгаашье һаань, гуйһан зонууд лэ байгаа бшуу. ЦКК-е барижа эхилхэтээ адли Брянск һууриние һандаргаха байгаа гээшэ ха. Тиигэбэл, урданай юун хүлеэнэб гэжэ Брянск һууринай хүн зон тиихэдэ мэдэхэгүй байгаа. Хожомоо ЦКК-гай муухай үлэгдэлнүүд ямар аюул татахаб гэжэ проектировщигууд мэдэжэ байгаа бшуу.

— Танай дэбисхэр дээрэ нүүлгэжэ асарна. Хэхэ ажалтнай ехэ болохонь гээшэ.

— Хэхэ ажалнай ехэ болонхой. Энээнһээ гадна, барилгашад болзор соогоо барилга бодхооногүй. ДСК-гай директор Жигимонт сэг болзор соонь материал эльгээхэ еһотой байгаа. Зүгөөр Улаан-Үдэдэшье хэхэ ажал хэрэг ехэ байна бшуу. Хэрбээ мүнөө хэн нэгэнэй нүүжэ ерэхэ хүсэлтэй байгаа һаань, тэрэниие хаана оруулхаяа мэдэнэгүйбди. Нэгэ, хоер комнатно квартиранууд тон хомоо болошонхой.

Хожомынь Валентина Михайловна Бурлаковагай баһал энээн тухай хэлэхыень дуулаа һэм. Таба һара соо түрмэдэ ажаһууһан шэнгеэр байһан хүгшэн жээрэб татаһанай еһоор квартира абаһан байгаа гэжэ тэрэ энеэбхилэн хөөрэбэ.

— Квартирануудые хубаарилха талаар комиссида олон хүн ерээ, харин квартира үсөөхэн байгаа. Тиихэдэнь жээрэб татуулжа, квартира хубаарилаабди. Тэрэ квартира абаха жээрэб татаад, ерэхэ баатай болоо ха юм.

Теэд энэ шухала хэрэгые нэгэ-хоер үдэр соо бэшэ, харин бүхы наһаараа ажаһууха хүнэй квартирые жээрэбэй туһаламжаар шиидхэжэ болохой гү? Өөһэдынгөө хүсөөр бүхөөр бариһан гэрнүүдтээ түбхинэһэн тосхоной хүн зониие тэндэһээнь намнажа, түргэн туухэйгээр баригдаһан гэрнүүдтэ оруулжа болохой гү? Энэ хэндэ хэрэгтэйб?

Брянск һуурииие һандаргаха гү, али үлөөхэ гү гэһэн асуудал жээрэб таталгын хэрэг болоно гэжэ һанахаар байба. Июнь һарада тосхоной хүн зоной тала бариһан аад, октябрьда ЦКК-гай директор В. О. Гейдебрехтые дэмжээ.

— Республиканска комиссиин шиидхэбэри тухай та юун гэжэ хэлэхэ байнабта? — гэжэ Г. И. Сурановһаа би асуубаб.

— Комисси энэ хэрэгтэ харюусалгагүйгөөр хандаа. Эндэ ямаршье буулта хэнгүйгөөр, эрид шууд ябадал гаргажа, бүхы һуурииие нүүлгэхэ хэрэгтэй байгаа гэжэ би тоолохо байнаб. Эндэ ямаршье дача барижа болохогүй. Хүнүүдтэ найдал түрүүлһэн шиидхэбэри гаргаад, хожомынь тэрэнээ болюулжархидаг. Найдажа байһан аад, иимэ байдалда ороходоо хүнүүд дураа гутажа эхилдэг. Энэ комисси хэндэ хэрэгтэй байгааб? Юундэб гэхэдэ, Брянск һууринай бүхы хэрэг районно комиссинуудта даалгагдаһан бшуу. Энэ хэрэгтэ анхаралтайгаар хандаха еһотой байгаа.

Энэ асуудалда республикын хэмжээндэ ээн еһоор хандаха еһотой байгаа гэжэ һанагдана. Хүнүүд эндэ бүхөөр түбхинэжэ һууржаһан, мал баридаг, бууса шадерай ажахытай амгалан тэнюун, баян дэлгэр ажаһуужа байһан аад, ондоо тээшээ нүүжэ ошохо болоходоо, эдэ бүгэдэеэ гээхэ болоно. Энээнһээ уламжалан, һанаа үнөөндэ аб-тажа, бэень муудажа эхилдэг. Гэрыень һандарган эбдэжэ байхыень хараад, ээнэй зүрхэн сохилжо, нервэнь хүдэлөөд, нилээд муудаад абаһан байха.

Тосхоной түлөө энэ тэмсэл аша туһагүй гэжэ командировкын үедэ намда олон дахин хэлээ юм. Шиидхэбэри абаһан хойноол тэрэниие заатагүй дүүргэхэ. Тосхондо ажаһууха, үлэхэ дуратайшуул тэмсэл юм бэээ. Урдандаа 150 тухай, һүүлээрнь 60, мүнөө оройдоол 25 хүн үлэнхэй. Бултадаа нүүжэ ошонгүй яаха һэм гэжэ кабинедүүд соо һууһан коед бодомжолдог.

Хүнүүд һайнаар түбхиноогүй байхадаа, бүхы юумэнһээ айдаг. Минии ерэхэһээ урда тээхэнэ хахад үдэр соо зайн гал носоогүй. Тосхондо үлэһэн хүнүүд тон ехээр һанаагаа зобожо, иимэ бодолдо эзэлэгдээ: иихэдээ удахагүй галгүй болохомнай гээшэ ха.

— Тиибэ яабашье бидэ эсэстэнь хүрэтэр эндээл байхабди — гэжэ М. М. Бурлаков хэлэбэ.— Бидэ зүб байһандаа этигэнэбди. Манда туһалыт. Бидэ өөһэдынгөө хуби заяае өөһэдөө шиидхэхэ хүсэлтэйбди.

Алла НАМСАРАЕВА.

Кабанскын район.

МҮНӨӨ ДЭЭРЭЭ ГАНСА НЭГЭЭРЭЭЛ ТЭМСЭНЭ

Июлиин 7-до залуушуулай газетэдэ Антонина Фадеевагай материал уншажа, тэрээндэ харюу үгэнгүй байжа шадабагүйб. Целлюлозно комбинадай баригдажа байһан бүхы жэлнүүдтэ тэндэхи байгаалиие хюдаһан, бузарлаһан байха юм. Гэбэшье һүүлэй гурбан жэлэй туршада Байгал шадарай ой модон хайра гамгүйгөөр хюдагдаа.

Соелой байшанһаа холо бэшэ нарһан, хуһан тужанууд үргэлжэлдэг һэн гэжэ Селенгинскдэ ажаһуудаг хүнүүд мүнөө дурдан һанадаг. «Дружба» хюрөөһөө эхилээд бульдозорнууд хүрэтэр бүхы техникэ хэрэглэгдэжэ, бүхы модо үгы хэжэ шадаа. Теэд юун баригдааб гэжэ хараад үзэе. Хэдэхэн спортивна талмайнууд болон хүүгэдэй аттракционуудһаа

Аршаан

ондоо юумэн бүтээгдээгүй. Жэлһээ жэлдэ тариг даһан хуһан модод бэежэнгүйгөөр хосоршодог байха юм. СЦКК-гай капитальна барилгын талаар директорэй орлогшоор тэрэ үедэ хүдэлһэн В. О. Гейдебрехт эдэ бүгэдэниие хүтэлбэрилөө гэжэ сэхэ хэлэхэ хэрэгтэй.

Поселок шадарай ой модо үгы хэхэ ябадалтай арбаад жэлэй туршада тэмсэнэб. Поссоведэй түрүүлэгшэнэр байһан Г. Н. Елизов, О. М. Татаринова, мүнөөнэй мэр Г. И. Суранов гэгшэдтэй хамта модо отолжо байһан газарые хараа һэмди. Теэд энэ шалгалтын һүүлээр нэгэшье хэмжээн абтагдангүй үлэшөө. Поселково Соведэй шэнэ гэшүүд ой модо отоллолгые үргэлжэлүүлхэ шиидхэбэри абаһан байна.

Селенгинск поселогые хүгжөөхэ асуудал шиидхэхэеэ хэдэн олон хүнүүд үнгэрэгшэ жэлэй зун сугларжа, халуун хөөрэлдөө үүсхээ һэн. Микрорайон бариха тухай асуудалшье зүбшэн хэлсэгдэһэн байна. Энэ хөөрэлдэн мартагдажа, Г. И. Суранов түрүүтэй поссовет бодолгүй шиидхэбэри абаха юм. Ойн ойро хүргэхэгүйбди гэжэ селенгинскынхид эрид хэлээ. Иигэжэ ондоо шиидхэбэри абаха тухай поссовет тогтоогоо. Жэл үнгэрһэн хойно ой соо микрорайон бариха тухай асуудал дахяад һэргээгдэбэ. Энэ удаа селенгинскынхид абяа шэмээгүй байба. Тэдэнэр ганса нэгээрээ тэмсээд лэ, олоной хүсэн ехэ гэжэ мартажа болоо гү...

Виктор ЛИТВИНЦЕВ.

Кабанскын район.

АВТОРАЙ ЗУРАГ ДЭЭРЭ: байгаалида иимээр хандана...

ЭМ ДОМДО ОРОДОГ УРГАМАЛНУУДАЙ БУРЯАД НЭРЭНҮҮДЫЕ МЭДЭХЭ ГҮТ?

Мангир (лук стареющий)— монгол аргаламжада энэ ургамалые эдеэ хоол шэнгэсэтэй байхын, юумэ эдихэ дура хүргэхын тула хэрэглэдэг байна. Мүн элдэб хоротой юумэ эдеэд үбдэхэдэ, мангир эдюулжэ аргалдаг (хорыень дарадаг) байгаа. Түбэд аргаламжын еһоор, энэ ургамал эхэнэрэй үбшэ эмнэхэдэ хэрэглэгдэдэг юм.

Халяар (черемша)— халяарые хоол һайнаар шэнгэхын тула, эхэнэрэй үбшэ, мүн шииг (бам) үбшэ аргалхын, гэдэһэ доторһоо ушэ хорхой гаргахын тула хэрэглэнэ (эдинэ).

Бахын сэсэг (голой шара сэсэг) (лютик едкий)— Голой шара сэсэг (бахын сэсэг) гээшэ хадаа хоротой ургамал юм! Тэрээгээр хэһэн эмые арһанай губеркулез аргалхада хэрэглэнэ.

Даргай (зон хаба сэсэг, наран сэсэг, дальбан шара, хурьга заһаа (гэлсэдэг).

(Мак голостебельный) — энэ ургамалаар хэһэн эм домые зүрхэнэй үбшэ аргалхада хэрэглэнэ. Мүн сэсэг ногооень плевридээр үбдэхэдэ, үхибүүдэй шэшэхэдэ, уушханай хадхаляада хэрэглэдэг.

Забаан зэдэгэнэ, гандагаари (малина)— хатааһан гандагаариие (забаан зэдэгэные) сай шэнгеэр шанаад, хүйтэ абахада, ханяада хүрэхэдэ уулгана. Энэ ургамалай сэсэг, набшаһые бусалгаад уужа, шампаран үбшэ аргална.

Сынэ (синиэ), ехэ эдеэн (марьин корень)— энэ ургамалай үндэһэн, ногоогоор хэһэн эмые хүнэй үргэһэ нойргүй болоходо уулгадаг.

Уула үбһэн, эгэшэ дүү хоер (мать и мачеха)— энэ ургамалай набшаһые ханяажа нелбохын тула хэрэглэдэг. Арад зоной аргаламжын еһоор үбһэнэй набшаһа ами бүтэхэдэ, уһан хабдар, шэхэнэй булаг үбшэн хүрэхэдэ, толгойн үбдэхэдэ уудаг байна.

Нохойн хэлэн (медуница мягчайшая)—арад зоной аргаламжада энэ ургамалые шуһа тогтоохын, шарха эдэгээхын тула бусалгажа ууха һаа гадна, мүн амилха хоолойн үбдэхэдэ хэрэглэдэг. һая түүһэн энэ ногооной шүүһээр, мүн хуурай набшаһыень уһанда бусалгаад, заахаһаар шуһа гаража байһан шарха угаадаг.

Арса (можжевельник) — элдэб янзын арсын эдеэниинь шээһэ хүргэхэ, шээдэг нүхэ сэбэрлэхэ эм, тэрэшэлэн юумэ эдихэ дура хүргэдэг эм боложо үгэнэ.

Хонгор зула (мордовник даурский) — (лама тархи, морин халаахай гэхэ мэтээр нэрлэгдэнэ) — арад зоной аргаламжын еһоор энэ ургамалай үндэһэн шуһанай үбшэн, хотын хабдар, нервын үбшэн гэхэ мэтые эмнэхэдэ үргэнөөр хэрэглэгдэдэг байха. Хонгор зулын үндэһые үйрүүлжэ, талхан эм хээд, ангиныи хүрэхэдэ, уулгадаг юм. Энэ ургамалаар хэһэн эм домоор врачнууд радикулит, саа мэтын үбшэ аргалдаг.

УРИД ГАРАҺАН СОНОСХОЛ

«Түхэреэн дабжада» хабаадыт!

Үзэсхэлэнтэ һайхан байгаалиин байдалаар һанаагаа зободог, манай республикын дэбисхэр дээрэ модо бэлдэхэ талаар үзэл бодолнуудтай, дурадхалнуудтай, экономико болон экологиин хоорондохи харилсаанууд тухай өөһэдынгөө һанамжануудые хубаалдаха хүсэлтэй хүнүүд байбал, августын 11-дэ үглөөнэй 10 сагта хэблэлэй байшангай конференц-зал соо (Каландаркшвилиин үйлсэ, 23) болохо «түхэреэн дабжада» сугларжа, «Республикын ой модоной һалбариин экономико болон экологи» гэһэн темээр үүсхэгдэхэ хөөрэлдөөндэ хабаадалсыт!

«Забайкаллес», «Бурятлестоппромой», «Межколхозсовхозлесэй», ойн ажахын нэгэдэлнүүдэй хүтэлбэрилэгшэд, түрүү мэргэжэлтэд, мүн промышленностиин, экологиин талаар Буряадай Верховно Соведэй депутатска комиссинуудай гэшүүд, биологиин институдай эрдэмтэд, нийтын эмхинүүдэй түлөөлэгшэд «түхэреэн дабжада» хабаадалсахабди гэжэ найдуулаа.

Манай газетын удаадахи нэгэ номерто уулзалга тухай дэлгэрэнгы тоосоое уншаха аргатай байха.

Маэстро

ДАНИДА УУЛЗАТАРАА!

«Буряадай залуушуул» газетэ энэ үбэл «Фенрис» тухай бэшээ һэн. Тиихэдэ Игорь Григорко гэгшын хүтэлбэри доро пластическа драмын студитай харилсаха тухай хэлсээ баталхаяа Скандинавиһаа зохеохы эмхиин гурбан түлөөлэгшэд Улаан-Үдэдэ ерэһэн юм. Харин мүнөө тэрэ тиихэдэ баталагдаһан хэлсээниинь ажабайдалда бэелүүлэгдэжэ захалба гээшэ. «Фенрисэй» түлөөлэгшэд Буряадаймнай ниислэл хотодо июль соо гурбан долоон хоног үнгэргэбэ. «Фенрис» гээшэмнай Даниин, Швециин, Норвегиин, Финляндиин, Исландиин һайн дуранай артистнуудые нэгэдүүлһэн самодеятельнэ студи юм.

Эдэ гурбан долоон хоногой туршада тэдэнэр амараагүй, харин гол түлэб ажал хүдэлмэридөө хамагаа зорюулһан байна. «Фенрисэй» труппын ба Игорь Григоркогой студиин туһаламжаар Исландиһаа ерэһэн режиссер Магрет Петурсдоттир иимэ богони болзор соо «Тайжа ноён ба тэрэнэй долоон хүүгэд» гэһэн зүжэг табиһан байна. Теэд труппада элдэб оронуудай залуушуулай сугларһан тула саг үргэлжэ репетици хэжэ байхын аргагүй байгаа. Баруун Европодохи оронуудай хоорондохи зайн ехэ бэшэшье һаа, урагша хойшоо һүндэлхэдэ аятайшье һаань, бүхэли «Фенрисэй» хабаадалгатайгаар зүжэг табилга ехэ үнэтэй, дээгүүр сэнтэй байха ха юм. Тиимэһээ табан жэлэй хугасаа соо бүхы бүлэг оройдоо гурба дахин сугларһан байна. Тиихэдээ Улаан-Үдэдэ гурбадахияа сугларба гээшэ.

Теэд юундэ Улаан-Үдэдэ сугларха болооб? Группын координатор датчанин Иоохим Клаусенһаа энээн тухай асуугаа һаа, дээрэ ха.

— Датска журналист (Москвада хүдэлдэг) «Фенрис» тухай совет ханидаа хөөрөө һэн. Эндэһээл бүхы юумэн эхилээ гэжэ хэлэхэ байнаб. Иигэжэ Советскэ Союзда ямар бэ нэгэ хамтын зүжэг харуулхада яахаб гэһэн бодол түрөө бэлэй. «Тембр» гэжэ театрай хүтэлбэрилэгшэ, мэдээжэ студийна режиссер Ника Косенковаһаа ямар бэ нэгэ группатай танилсуулыш гэжэ гүйхадамнай, тэрэ Улаан-Үдын студитай танилсуулха хүсэлтэй байһанаа мэдүүлээ һэн. Гансал Улаан-Үдэ хото холо юм гэжэ тэрэнэй нэмэхэдэ, бидэ зүрхэ алдангүйгөөр наашаа ерэхэ гэжэ шиидээбди.

Аяар холын Сибирь нютагтай танилсаха, хубилган шэнэдхэлгэдэ хабаадажа байһан сасуутантаяа уулзаха гээшэ тэдэнэртэ юунһээшье шухала байгаа бшуу.

«Фенрис» группада эрхим һайн байдал олгохо гэжэ хэншье оролдоогүй. Тингээдшье мүнөөнэй байдалда бүхы шадалаараа оролдоошье һаа, һайн юумэн олдохоёо байнагүй ха юм даа. Улаан-Үдынхидэй квартирануудта ажаһуужа, юрын лэ эдеэ хоол баридаг байгаа. Тэдэнэр ехэ сагаа бэлэдхэлдэ, репетицидэ гаргашалаа. Харагшадта һайшаагдаха зүжэг харуулха гэһэн зорилго «Фенрис» табиһан байна. Группада 14 наһанһаа эхилээд үндэр наһатайшуул хүрэтэр бүхы хүнүүд уригдана. Нью-Йоркдо һуража гараһан режиссер Магрет Петурсдоттирһоо бэшэниинь мэргэжэлтэ бэшэ актернууд гэжэ хэлэхэ хэрэгтэй. Теэд тэдэнэр сценэ дээрэ ямаршье бэлигтэй актерһоо дутахаар бэшэ зоримгойгоор наадаха юм. Пионернүүдэй ордоной сценэ дээрэ оройдоол хоёр зүжэг харуулагдаа. Соносхол муугаар хэгдэжэ, эдэ зүжэгүүдтэ олон хүнүүд сугларaагүй. Игорь Григоркогой студи болон «Черные всадники» гэжэ студиин группануудтай харагшад уулзажа, урмашан баярлаһан, сэдьхэлээ ханаһан байна.

«Черные всадники» гэжэ студиинхид театр байгуулха гэжэ оролдолго гаргана. Пантомима, хууша монгол барилдаан гэхэ мэтэ театрта харуулагдадаг байха юм. Энэ студиин актернуудай харуулһан «Тайжа ноён ба тэрэнэй долоон хүүгэд» гэһэн зүжэгөөр бодоод үзэхэдэ, театр һонирхолтой байхаар хүлеэгдэнэ.

«Фенрис» нютагаа ошобо. Уданшьегүй Дани руу Григоркогой студи болон «Черные всадники» ошохо түсэбтэй.

Инка РЫЖКОВА,
манай корр.

ИИМЭЛ ШУНАЛТАЙ

Хүн гээшэ дуратай мэргэжэлээ шэлэхэ гэжэ оролдодог ааб даа. Гэбэшье олонхи хүнүүд уялгаяа дүүргэхэ гэһэн гансал зорилготой ямаршье ажал хэдэг байха юм. Би мүнөө Багдаринай арадай театрай режиссер Лена Щербаковатай хөөрэлдэбэб. Энэмнай өөрынгөө хэдэг ажалда айхабтар дуратай, шунал абьяастай хүн юм.

Лена: Багдаринай театрай байгуулагдаһаар 23 жэл үнгэршэбэ. Эдэ жэлнүүд соо Чеховэй, Арбузовай, Вампиловай, мүн ондоошье авторнуудай зүжэгүүд табигдаһан байна. Хоёр жэлэй саада тээ Улаан-Үдын соёл-гэгээрэлэй училищи дүүргэхэдэмни иимэ баян намтартай театрта хүдэлхые дурадхаа бэлэй. Тиихэдэ айһанаа, зүрхэ алдаһанаа, маргаһанаа мартадаггүйб. Театрай коллективэй намайе ямараар угтаха байһание хаанаһаа мэдэхэбиб даа... Олонхи актернууд сценэ дээрэ үнинэй хүдэлнэ. Жэшээлбэл, Виктор Ворсин арбан зургаан жэлэй туршада, Лариса Лосева арбан найман жэлдэ хүдэлжэ байнхай. Лариса интернат-һургуулида түүхэ заахаһаа гадна һургуулиин театр эмхидхэжэ үрдеэ. Тэдэнэртэй хамта би Володиной «Ящерица», Чеховэй «Предложение», Сологубай «Беда от нежного сердца», Распутинай «Рудольфис», Макаенкын «Трибунал» табяабди.

Корр.: Арадай театрта иимэ зүжэгүүдые табиха гээшэ эрхим ха юм. Зүжэгүүд хайшан гэжэ мүндэлдэг бэ!

Лена: Элдэб янзаар ааб даа. Долоон саг багта репетици эхилхэ ёһотойбди гэжэ соносхоходо, аяар юһэн саг болотор сугларжа үгэхэгүй. Зарим актернууд элдэб шалтагаануудые урдаа барижа, ерэншьегүй байжа магад. Автоклуб соо хэдэн час һуужа, хүн бүхэние хүлеэхэ гээшэ бэрхэтэй хэрэг юм. Бүхы юумэ орхижо, өөрынгөө дураар ябаа һаамни дээрэ ха гэжэ заримдаа һанахаш. Теэд үглөөгүүр бодоходоо, ээлүүдгүй театр руугаа гэшхэлхэш.

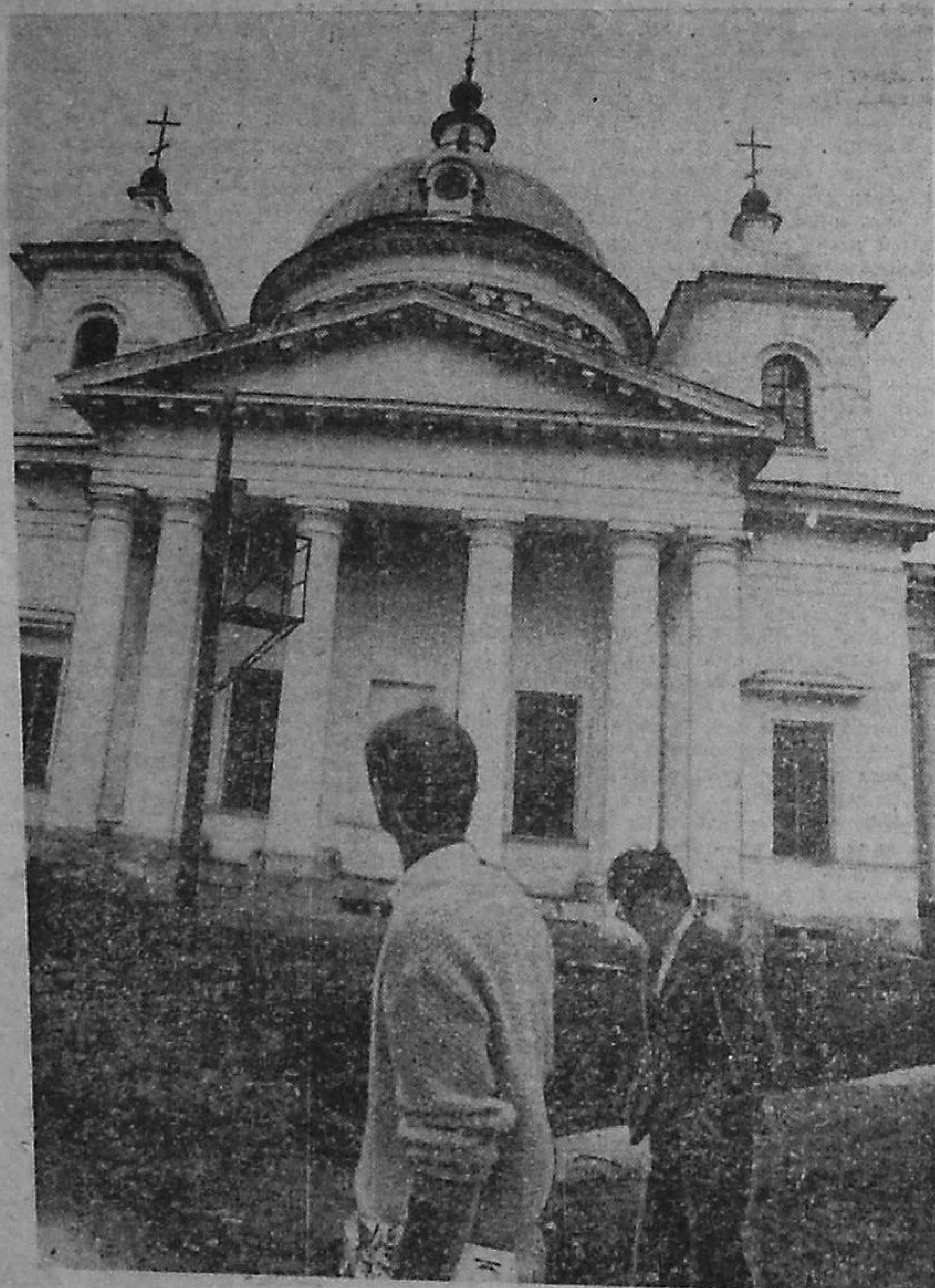
Корр.: Студитнай хэр урганаб!

Лена: Яһала хүгжэнэ гэжэ хэлэбэл, алдуу болохогүй байха. Жэшээлбэл, Тамара Киселева бэрхэ актриса боложо байнхай. Тэрэ гансаараа концертнүүдые табижа шадаха, дуулахадаашье, шүлэгүүдые уншахадаашье бэрхэ актриса. Зүжэгэй урда тээ харагшад Тамара наадаха гү гэжэ заатагүй һурадаг болонхой. Света Протасова, Саша Максимов дүршэл шадабаритай болоо. Ворсиншье ямаршье образ эрхим һайнаар наадажа шадаха актер болотороо ургаа. Өөһэдынгөө шүүһэн соо болбосорнобди гэжэ хэлэбэл, алдуу болохогүй. Табан жэлэй туршада ямаршье театр маанадта айлшалаагүй. Ниислэл хотодошье маанад тухай мартажархео гээшэ ха. Тиигээшье һаа студиин актернууд театраа орхихо гэжэ нэгэшье дахин һанадаггүй байха. Капустник гэжэ нэрэтэй хэмжээ ябуулгамнай ехэл һонирхолтойгоор үнгэрдэг. Столой саана бүгэдэ сугларжа, шүлэгүүдые уншадаг, дуунуудые дууладаг, шэнэ монологуудые сээжэлдэдэгбди. Ажалдаа зохеохы ёһоор хандадаг байһанайнгаа түлөө амжалтатай ябанабди гэжэ һанаха байнаб. Светлана өөрөө частушкануудые зохеодог болоо.

Корр.: Ямар түсэбүүдтэйбта!

Лена: Нютагай хүнүүдтэ танил темэтэй зүжэг харуулха һанаатайбди. Хоёр зүжэг табижа, бамайхидта харуулха түсэб бии. Ямаршье бэлигтэй актернуудһаа дутуугүйгөөр наадахые оролдохобди.

Д. НАГУСЛАЕВА,
журналист.

ЗУУН ЖЭЛ ҮНГЭРӨӨ!

Энэ ойн баяр юрын бэшэ гэжэ абаһаар тэмдэглэебди. Хяагтын хизаар ороноо шэнжэлгын музейн байгуулагдаһаар зуун жэл үнгэрбэ. Академик В. А. Обручевой нэрэмжэтэ музей ганса республика доторнай бэшэ, бүхы орон доторнай мэдээжэ болонхой. Сибириин музейдэ 100 жэлэй ойн баяр боложо байна гэжэ бүхы хүнүүд баяртай. Энэ музейн хайшан гэжэ байгуулагдаһан тухай хөөрөө һаамнай, һонирхохо байхат.

Хяагта хото оронноймнай бусад городуудта орходоо багашье һаа, элдэб янзын үйлэ хэрэгүүдээр угаа баян байһаараа онсо шалгардаг. Юрэдөө иимэ ехэ үйлэ хэрэгүүд гансал томо хотонуудта болоһон гэжэ хэлэлтэй. Хяагта хото 1728 ондо Петр I хаанай туһалагша граф С. Л. Владиславич-Рагузинскиин үүсхэлээр байгуулагдаһан юм. Россин империин зүүн зүгэй хилэнүүдтэ Петр хаанай эдэбхитэй ажал ябуулһанай ашаар зарим шэнэ хотонууд байгуулагдаһан гээшэ. XVIII—XIX зуун жэлнүүдтэ Хяагтаар Росси Хитад руу ошохо зам нээһэн байна. Иигэжэ бодоод үзэхэдэ, XVIII зуун жэлһээ эхилжэ Хяагтада экономическа, ниитын болон соёлой ажал хүдэлмэри хэзээ хэзээнэйхиһээ айхабтар хүсэтэйгөөр бурьялаа. Хэдэн миллион түхэригэй эрьесэтэй худалдаа наймаан эхилжэ, Хяагта хото наймаа хэлгын түб болоһон байха юм. Уданшьегүй хүпеэс-миллионернүүдэй дэлхэй дээрэхи ори ганса поселок гэжэ Хяагта тухай хөөрэлдэдэг болоо һэн. Томо городууд болохо Москва, Нижний Новгород, Казань, Красноярск, Эрхүү, үшөө тиихэдэ Кантон, Шанхай, Ханькоу, Хяагта хототой худалдаа наймаанай харилсаа тогтооһон байна. Үнгэрэгшэ зуун жэлэй тэн багта Хяагтын худалдаа наймаанай эрьесэ 30 миллион түхэригтэ хүрөөд байгаа. Иигэжэ Хяагта Лондонтой, Америкэтэй, Росситай, Хитадтай, Дунда Азиин гүрэнүүдтэй харилсаа тогтоожо, бүхы дэлхэй дээгүүр суурхажа эхилһэн түүхэтэй.

Үнгэрэгшэ зуун жэлэй хоердохи хахадта Хяагтада нилээд олон суута эрдэмтэд ажаһууһан ба хүдэлһэн гээшэ. Иигэжэ эдэбхитэй экономическа ажабайдалай ашаар һуралсал болон гэгээрэл хүгжэн ургаа. Хяагтынхид «Полярная звезда» болон «Колокол» гэхэ мэтэ хэблэлнүүдые уншадаг, мүн тиихэдэ өөһэдөө журналнуудые хэблэн гаргадаг байһан юм. Эндэл Забайкалида анха түрүүшынхеэ «Хяагтын хуудаһан» гэжэ газетэ хэблэгдэжэ эхилээ. Сибириин багахан городто иимэ ехэ болбосорол түйлагдаха гэжэ хэншье мэдээгүй бшуу.

Ород географиин обществын экспедици Хяагта хотын хүгжэлтэдэ ехээр нүлөөлөө. Тус обществын туһаламжа дэмжэлгээр XIX зуун жэлэй эсэс багта нютагай музей нээгдэһэн байна. 1890 ондо нютагай һуралсалай заведенинүүдэй багшанар болон политическэ үзэл бодолойнгоо түлөө Сибирь руу сүлэгдэһэн хүнүүд нэгэдэжэ, кружок байгуулаад, ан амитадай, ургамалай аймагуудай, геологиин, этнографиин, археологиин коллекцинүүдые Ехэ үйлсэдэхи (мүнөө Ленинэй үйлсэ) багахан модон гэртэ табиһан гэхэ. Кружогой гэшүүд Н. Г. Сарычев, Н. П. Левин, И. И. Попов, Н. А. Чарушин, В. С. Молленсон, М. В. Лисовский, П. С. Михно болон бусад музейдэ һуури табяа.

Революциин урда тээ болон Совет засагай үедэ музейн хүдэлмэри хоер ондоо шэглэлээр ябуулагдаа. Үнгэрэгшэ зуун жэлэй эсэс багта эрдэм шэнжэлгын хүдэлмэридэ гол анхарал хандуулагдаһан байха юм. Иигэжэ ород географиин обществын экспедици ходо ерэжэ, Хяагтын баян түүхэ намтараар һонирходог һэн. И. И. Поповой хэлэһэнэй ёһоор, тэрэ үедэ бүхы хүнүүд археологууд байгаа гэжэ ойлгохоор. Тэдэнэр урданай зэр зэмсэгһээ эхилээд бүхы юумэ суглуулхые оролдодог байгаа, 1890 оной августын 1-дэ (13) музейн инвентарна дэбтэртэ түрүүшын тэмдэглэл оруулагдаһан. Энэ сагһаал музейдэ һуури табигдаа гэжэ тоологдодог байха юм.

Манай зуун жэлэй хорёод онуудта музейдэ ехэ коллекци суглуулагдаад байгаа. Музейн 50 жэлэй ойдо, 1940 ондо академик В. А. Обручевой нэрэ музейдэ зүүлгэгдээ һэн. Суута эрдэмтэн Хяагта хотодо өөрынгөө олон тоото коллекцинүүдые, монографинуудые дамжуулжа үгэһэн юм.

Мүнөө Хяагтада нэгэ музей бэшэ. Монголой тематикаар музей бии. Һая болотор арадай уран бүтээлнүүдэй музей бии байһан юм. Тиихэдэ Түбэй Азида Россин географическа нээлтэнүүдэй музей нээгдэхээр хараалагданхай байгаа. Гадна хүпеэс-меценат А. М. Лушниковай гэр соо «Онсо шалгарһан хяагтынхидай музей» нээхэ гэжэ эндэ үнинэй бэлдэдэг. Хяагта хотодо түүхын ба соёлой, архитектурын олон тоото памятнигууд бии. Тэдэнэй олонхидойнь аварийна байдалда байгаашье һаань, хүн зон тон ехээр һонирходог. Хяагтадахи музейн хэрэгые хүгжөөлгэ городой түүхэтэ-соёлой түхэл шэнжые үлөөн сахилгатай нэгэн доро ябуулагдаха зэргэтэй. Музейнүүдэй орон — Хяагта хотые гэрэлтэ ерээдүй хүлеэнэ.

ДАСАНДА ГУРБАН ҮДЭР СОО

БУРЯАДАЙ нютаг бүхэнhөө хэдэн мянгаад хүнүүдые суглуулаад, гурбан үдэр соо үргэлжэлдэг, иимэрхүү hайндэрнүүд байдаг гэжэ би мүнөөшье хүрэтэрөө мэдэхэгүй ябааб. Заримашуул энэ үедэ амаралтаяа абадаг, нүгөөдүүлынь ажал дээрээ амарангүйгөөр хүдэлhэнэйнгөө түлөө сугларhан үдэрнүүдээ хэрэглэдэг, гурбадахидань амаралтын үдэрнүүд тудалдадаг.

Сэхыень хэлэхэдэ, энэмнай маанадай дадашаhан hайндэр бэшэ болодог. Тэрэнэй үедэ шаг шууяан, зугаа наадан гарадаггүй, hогтуу хүнүүдые харахагүйт. Тиибэ ябашье энээниие сэдьхэлэй hайндэр гэхэдэ болохо.

hаяшаг би Майдариин hайндэртэ хабаадалсааб. Тэрэ жэл бүхэндэ Ивалгын дасанда зунай hүүлшын hарын дүрбэдэхи үдэртэ болодог.

Майдари гээшые санскридhаа оршуулхада, ерээдүйн бурхан гэhэн удхатай. Нангин бэшэлгэнүүдэй ёhоор, тэрэнэй газар дэлхэй дээрэ ерэхэтэй адли бүхы зоболонгууд, үбшэ хабшан, дайн дажар үгы болодог. Иигэжэ дэлхэй дээрэ эб найрамдал, амгалан тэнюун байдал оршон ерэдэг.

Дасанай бүхы ламанар гурбан үдэр соо нангин номуудые уншажа, Майдариин хүндэлэлдэ мүргэл болодог.

Буддын hургаалай ёhоор хүн гээшэ мүнхэ, тэрэ сансарын мүнхэ хүрдэ соо эрьен ябадаг. Тэрээн соо зургаан амидын орон бии: гурбан дээдын орон — бурхануудай, сахюусануудай, хүнүүдэй орон, доодын гурбан — ан амитадай, үгытэй, үлэсхэлэн хоохон ябагшадай, тамын орон болоно. Хүн гээшэ энэ ажабайдалдаа хожомоо дээдын оронуудай нэгэндэ түрэхын тула бүхы хүсөөрөө оролдохо зэргэтэй. Дээдын орондо түрэхын тула арбан хара нүгэлөө арилгаха хэрэгтэй. Эдэмнай юун бэ гэжэ тоолоебди. Бэе махабадай гурбан нүгэл болоно: алаха, хулгайлха ябадал, хурисал; хэлэнэй дүрбэн нүгэл — худалаар хэлэлгэ, хардалга, хараал шэрээл, хии хооhоор шашалга; гурбан хара hанаан — хомхой хобдог, хуурмаг ябадал, хара hанаан.

Шажан гээшэ арадай толгой эрьюулдэг хара тамхин гү, али үшөө юуншьеб гэжэ хэлэхэ хүсэлгүйб. Зүгөөр хоёр үдэр соо хэдэн мянгаад хүнүүдэй дунда байхадаа, иимэ асуудал ухаан бодолhоомни гарагүй: далаад жэлэй туршада шажан гээшэ хэндэшье хэрэггүй, туhагүй, hүзэгтэй хүнүүдые мүрдэдэг, хардадаг, саг үргэлжэ муушалдаг байгаашье hаань, тэрэ мүнөө хюдагдаагүй, сахигдаhаар зандаа бэшэ гү?

Эндэ залуу хүнүүд олон. Заримашуултайнь хөөрэлдөөд туршахаар hэдээб. Бурханда hүзэглэдэг гүт гэhэн асуудал hураа6. Энээндэ тэд ондоо хоёр харюу үгтөө.

В. Дылгырова, студентка, 19 наhатай: «Дасанда ябадагшье hаа, hайндэртэ түрүүшынхеэ хабаадалсанаб. Бурханда шүтэдэг гүт гэжэ асууна гүт? Энээндэ нэгэ харюу үгэхэнь срёо хүшэр байна. Элдэб хүшэр байдалда орожо, сүхэрөөд байхадаа, мүргэдэгби. Бүхы ёhо гуримаарнь мүргэжэ шададаггүй байхадамни, дээдын оронойхид намайе шагнадаггүй байжа болохо. Шүтэхэ хүсэлтэй байгаашье hаа, багаhаамни хойшо бурхан үгы гэжэ hургахадань, үнэхөөрөө тиимэ гэжэ hанадаг байжа болооб. Тиибэ ябашье үнэн зүрхэнhөө шүтэдэг хүндэ ажаhуухадань хүнгэн ёhотой. Ямар нэгэ юумэндэ шүтэдэггүй хүн hалхинда үлеэлгэhэн бургааhахан шэнги өөдэгүйхэн байжа болохо».

Ж. Очирова, бухгалтер, 32 наhатай: «Би Яруунын районhоо ерээб. Зун бүхэндэ ерэдэгби. Энэ темэ тушаа бодожо үзэхэ дурагүй байдагби. Бурханда шүтэхэ гү, али үгы гү гэhэн ябадал хүн бүхэнэй хубиин хэрэг болодог. Бүхы юумэн хаана, ямараар хүмүүжэhэнhээ дулдыдадаг. Зүгөөр танай газетэ залуушуул уншадаг. Тиимэhээ бодожо үзэхын тула минии бүлэдэ болоhон нэгэ жэшээ харуулха хүсэлтэйб. Эсэгэмни 70 наhатай, хоёр жэл соо хэбтэриин болоhон хой. Тэрээндэ юуншье туhалдаггүй. Тэрэ хэды ехээр зободог гээшэб. Тэрэнэй хойноhоо харууhалhан хүндэшье баhал хэды хүндэ байдаг бэ. Иигэжэ зобожо тулижа хэбтэнхээр, үхэл ерэхэеэ яанаб гэжэ хүлеэдэг. Намайе мартажархёо гэжэ бурханиие хараадаг. Харин тэрэ бурханда хэзээдэшье шүтэдэггүй байгаа. Тиихэдэнь хүгшэн эжымни энээндэнь hанаагаа зободог байhан юм. Элдэб хэрэгтэ хэрэггүй номнол hургаалаар ашанараймни толгойе бү эрьюулэ гэжэ тэрэ хүгшэн эжые наадалан энеэхэ. Харин хүгшэн эжымни үндэр наhа наhалжа, наян найма хүрөө hэн. hүүлшынгээ үдэр болотор сарюун зандаа ябаа. Нэгэтэ унтахамни гэжэ хэбтэhэн аад, hэрэзгүй hэн. Харин мүнөө би эсэгынгээ үбшые хүнгэрүүлхын түлөө hүзэглэн мүргэнэб».

Эдэ үдэрнүүдтэ бэшээшэдэ хүнүүд үсөөрөөгүй, харин олоороо ерэжэл байха юм. Бүлын ээжэй, тэрэнэй бүхы гэшүүдэй нэрэ нэрлээд, амгалан тайбан, гэр бүлэдөө элүүр энхэ, үбшэ хабшагүй ябаха тухай уншалга хэхые гуйна. Хүн бүхэн өөрын гуйлтатай ерэхэ юм. Эндэ бэшэhэн бэшэлгэнүүд уншалга хэхын тула ламанарта дамжуулан үгтэдэг. Минии гуйлта дүүргэгдэхэ гэжэ хүн бүхэн найдадаг, этигэдэг байна. Тиихэдээ энэмнай hанаа сэдьхэлээ арюудхан заhалга болоно. Эндэ байгаад, хүнүүдэй оншог шарайе адаглан хараа6. Тэдэ тэд ондоо түбшэн даруу, аали намдуу шэнгэр номдо hанагдаа.

— Шажан гээшэ юун болоноб? Хүнүүдэй толгой мэнэрүүлдэг хара тамхин шэнги болоно гү? Тиимэ байбал, тэрэнэй нүгөө ямар бэ? Тэд хүсэрэлгэдэ, хара hанаанда, хёмөрсондо урлаhан нэгэшье шажан байдаггүй ха юм.

Н. ГОМБОЕВА.

«БЗ»-гэй почто

ХАЙШАН ГЭЖЭ АРҺАН ДЭГЭЛТЭЙ БОЛОҺОН ТУХАЙ

Хари гүрэнэй арһан дэгэлнүүдые хайшан гэжэ худалдаһан тухай район дотор үгэ хүүр тараһан, шуугаан болоһон байна.

Үнгэрэгшэ жэлэй декабриин 19-дэ «Росторгодежда» баазаһаа Ахын райпогой складта юһэн дубленко ороһон байна. Фактурэй еһоор арбан дубленко байха еһотой һэн. КПСС-эй райкомой нэгэдэхи секретарь В. З. Доржиев нэгыень абажархео. Тэрэ иигэжэ тайлбарилна: «Райпогой түрүүлэгшэ А. С. Галсанов дубленко худалдажа абахадашни болохо гэжэ дурадхаа. Ушар юуб гэхэдэ, бүри үнихэнэй би захил хэһэн байгааб».

Партиин райкомой хоердохи секретарь С. Ж. Ангархаев ноонһоо дутахагүйе оролдоо... Райпогой худалдаа һэймаагай таһагые даагша Т. Б. Дэнсэранова иигэжэ бэшээ: «С. Ж. Ангархаев складта хонходожо, нэгэ дэгэл худалдахые гуйгаа. Иигэжэ би «Радуга» магазинда хонходохо баатай болоо һэм. Ангархаев урда тээнь захил хээгүй байгаа».

Хоердохи секретарь магазинһаа дубленко абажа шадаа һааб даа. Энэ ушарта үшөө нэгэ гурбадахи хүн оролсоно. Хэн бэ гэхэдэ, Ахын районһоо Буряадай АССР-эй депутадта кандидадаар дэбжүүлэгдэһэн «Бурятгеология» ПГО-гой ахалагша инженер В. Д. Арабжаев болоно. Нютагайнгаа хүнүүдэй депутадта кандидадаар дэбжүүлжэ, үндэр этигэл найдабари үзүүлжэ байхадань, тэрэ иимэ аяг ааша гаргаа бшуу.

Райпогой түрүүлэгшэ Галсановһаа бэшэгтэй ерэһэн Арабжаев дубленко абажал һалаа. Ажалай ветеран Д. Ч. Доржиевада дубленко худалдахаяа нүхэр Галсанов таһа арсаһан байна. Гэхэ зуура, ажалай ветеран дубленкодо үни хада захил хэһэн байгаа бшуу.

Үшөө тиихэдэ райпогой түрүүлэгшын һамган, районой соелой таһагые даагша В.А. Галсанова үбгэнтэеэ складта ерэжэ, дэгэл үмдэжэ үзөөд, мүнгэшье үгэнгүйгөөр абаад ябашоо. Гэхэ зуура, арһан дэгэлнүүд складта ороо гэжэ дууляһан районой хүн зон үдэр һүни гэнгүй ээлжээндэ зогсоһон байна. Оошорто зогсонгүйгөөр, мүнгэ түлэнгүйгөөр арһан дэгэл хэдэрээд ябэшаха хүнүүд хэды жаргалтайб! А. С. Галсанов һэнгэргүйгөөр иигэжэ мэдүүлээ: «Хоморой шухаг хоер-гурбан хубсаһанай ээзн боложо шадахагүй түрүүлэгшэ байха юм гү...» Эдэ үгэнүүдээр лэ бүхы юумэн хэлэгдэбэ бшуу.

ОБХСС-эй оперуполномоченно Б. Б. Бальжинов болон продуктнуудай складые даагша К. Ж. Иванова арһан дэгэлнүүдтэй болоо. Харин үлэһэн оройдоол дүрбэн дэгэлэй түлөө ута гэгшын ээлжээн болоо бшуу. Ахын райпогой пайщигуудай суглаан дээрэ эдэ арһан дэгэлнүүд тухай нэгэ хүн тогтоһон байна. Гэхэ зуура, энэл суглаан дээрэ дүрим эбдэгшэдһээ шангаханаар асууха, эрилтэнүүдые табиха еһотой байгаа бшуу. Райпогой коллектив Галсановые сагааруулжа, зэмэгүй гэжэ тооломо. Ута гэгшын ээлжээндэ түхэреэн сүүдхын туршада шахуу зогсоһон хүнүүд гүйсэдкомой түрүүлэгшэдэ гомдол оруулаа. Теэд засагай түлөөлэгшэдтэй ан мана тэмсэхэ гээшэ мүнөөшье үедэ бэлэн бэшэ. Хүн зоной тала харадаггүй, гансал өөһэдыгөө тойруулһан тушаалтад хэды олон бэ! Дайнай болон ажалай ветеран Н. Х. Мандагаев Ахын арадай хиналтын комитедтэ гомдол оруулһан байна. Тэндэһээ энэ гомдолыень районой прокурор К. Б. Мухановта эльгээгээ.

Владимир ЗОДБОЕВ,
«Саянская новь» газетын корреспондент.

НАҺАТАЙ БОЛООШЬЕ ҺАА...

31 жэлэй туршада һургуулида хүдэлһэн арадай гэгээрэлэй отличник Антонина Степановна Левченкова тухай хөөрэхэ хүсэлтэйбди.

Бидэ залуу ябахадаа, һургуули һудар хэхэ, ехэ юумэ мэдэдэг болохо гэжэ амаргүй оролдодог һэмди. Антонина Степановна нилээд хүшэрхэн зам гаталжа гараа. Тэрэнэй эсэгэ Агуу ехэ дайнда баатарай үхэлөөр унаа. Иигэжэ эхэнь дүрбэн үхибүүдые гансааран хүл дээрэнь гаргаха баатай болоо һэн. Антонина эгээн ехэнь байһан тула һуралсалайнгаа хажуугаар хүдэлдэг болобо. 17—18-тай басаганай үдэртөө һуража, һүниин халаанда хүдэлхэдэ, бидэ, нүхэдынь, хэды ехээр һанаагаа зободог, тэрэнэй түлөө айдаг байгаабибди. Багшанарай училищи дүүргэһэнэйнгээ һүүлээр хүдөө тосхондо хүдэлөө. Удаань институт, ород хэлэн болон литературын факультет... Сэрэгэй албатан үбгэнэйнгөө эльгээгдэһэн городто ерэжэ, 2-дохи интернат-һургуулида хүдэлжэ эхилһэн байна. Тэрэ сагһаа хойшо Антонина Степановна нэгэ газартаа 25 жэлэй туршада хүдэлжэ байнхай. Энэмнай еһотой бэрхэ багша байхаһаа гадна, ямаршье хүнүүдтэ туһалхые оролдодог һайхан сэдьхэлтэй, номгон дэруу абари зантай, сэбэр һэшхэлтэй хүн юм. Үншэн үхибүүдтэ урин зохидоор хандаха, тэдэнние хайрлаха гээшэ шухала гэжэ Антонина Степановна хэлэдэг.

Багша, психолог байхаһаа гадна, үхибүүдтэ түрэһэн эхыень һэлгэхэ хэрэгтэй бшуу. Өөрөө хүшэр зам гаталһан, ехэ юумэ үзэһэн хүн лэ үншэн үхибүүдтэй хүдэлжэ шадаха гэжэ һанахаар. 25 жэлэй туршада хэды олон үхибүүд интернат-һургуулияа дүүргэжэ, эгээн дуратай багша Антонина Степановна Левченковае һанан дурдан ябадаг лэ. Болбосон бэшэ ори гансахан комнатотой багшынгаа квартирада тэдэнэр ерэжэ, зүбшэл заабари абадаг, ажабайдал тухайгаа хөөрэдэг, һонинуудаа хубаалдадаг. Антонина Степановна хүн бүхэнние анхаралтайгаар, тэсэбэритэйгээр шагнаад лэ байдаг.

Антонина Степановна хоер басагатай. Нүхэрынь усалда орожо, наһа бараа һэн. Иигэжэ хоер басагадаа тэрэ гансааран томо болгоо. Эртэ үглөөгүүр хоер басагадаа автобусоор хүүгэдэй саадта абаашажа, һургуули руугаа хэшээлнүүдтээ һалиран ерэхэ. Үдэшэниинь угаабари хэхэ, эдеэ хоол бэлдэхэ, түлеэ залһа хахалха, уһа асарха, һурагшадай тетрадьнуудые шалгаха, хэшээлнүүдтээ бэлдэхэ гэхэ мэтэ ажал барагдахагүй.

Антонина Степановна Дивизионная станцидахи ори гансахан комнатотой квартира соогоо хэдэн жэлэй туршада ажаһууна. Тэрэ мүнөө пенсидэ гараһаншье һаа, ажаллаһаар зандаа. Үлбэр бэетэй, наһажаал энэ эхэнэртэ түлеэ бэлдэхэ, хахалха, уһа асарха гээшэ бэлэн бэшэ болонхой. Басагадынь эхэтэеэ хамта байдаггүй. Нэгэниинь өөрын бүлэтэй болоно, ондоо тээ ажаһуудаг, хоердохи басаганиинь һуралсалаа үргэлжэлүүлнэ. Тэдэнэр холо ажаһуудаг байһан тула эхэдээ ходо ерэжэ байхаяа аргагүйдэдэг. Хэдэн жэлэй туршада һайн квартирада ээлжээндэ зогсоһон Антонина Степановна шэнэ директорэй гү, али завучай һургуулидань хүдэлхэеэ ерэхэдэ, гэдэргээ түригдэжэл байдаг. Советскэ районой горгүйсэдкомдо квартира абаха ээлжээниинь һаядаашье дүтэлхөөр бэшэ шэнги.

Даруу номгон зантай, гомдол барижа ябадаггүй Антонина Степановна квартира үгэгты гэжэ нэгэшье дахин эрилтэ табижа үзөөгүй. Иимэ ажалша бэрхэ хүнүүд тушаа анхардаг болоел гэжэ хэлэхэ байнабди.

З. ОРЛЕНКО,
П. КАРПОВА,
пенсионер-багшанар.

ЭКОЛОГИТОЙ ОГТО ТААРАНАГҮЙ

Смолиной болон Борсоевой үйлсэнүүдэй уулзадха дээрэ, автобусой тогтодог «Виадук» гэжэ газарта «Жилгражданстрой» трестын барилгахабсаралгын 5-дахи управлени олон дабхартай монолитна гэрэй комплексын барилга бодхоожо эхилээ. Городтошье, мүн бүхы республикадашье иимэрхүү гэр баригдажа үзөөгүй юм. Тус комплекс бодхоохын тула туйлай ехэ бетон хэрэггэй болохо байна.

Иигэжэ бетон бэлдэхын тула табан дабхартай гэрнүүдһээ холо бэшэхэнэ бетон худхаха түхеэрэлгэ баригдажа захалаа. Тэрэ түхеэрэлгэ халаанай туршада 430 кубометр материал үгэдэг байха юм ха. Гусиноозеркһоо асарагдаһан шлак болон үнэһэн, Загарайһаа асарагдаһан перлит хэрэглэгдэхэ.

Энэ райондо ажаһуугшад гансал тооһо тортогоор амилдаг болохонь, Гүмэр замһаа, һээы гуталай фабрикаһаа хэды муухай агаар микрорайондо ерэдэг бэ! Энээнһээ гадна, бетон бэлдэдэг түхеэрэлгэ бодхоогдохонь. Саашадаа юун болохоб гэжэ бодоодшье үзэхэнь аймшагтай.

Манай городые экологиин талаар муу байдалтай гэжэ тоблогдодог городуудай тоодо оруулдаг байха юм. Теэд энэнь багадаад город соо бетон худхадаг томо түхеэрэлгэнүүдые барихадань, дуран гутангүй байхын аргагүй. Тэдэнние город соо бэшэ, харин ондоо тээ барижа болодоггүй юм гү?

А. ТАРАСОВ.

Улаан-Үдэ.

ХАЛУУН БАЯРЫЕ ХҮРГЭНЭБДИ!

Июлиин 2-һаа 5 болотор бидэ эгэшэтэеэ хамта Загарайн районой Хуушан Бэрээн тосхондо байгаабди. Гуша гаран жэлэй туршада эндэ Литваһаа сүлэгдэһэн таабай болон төөдэймнай хүдөөлүүлэгдээ һэн. Бидэ дүтынгөө хүнүүдэй хүүрнүүдые түрэһэн нютагынь абаашаха гэжэ шиидээ һэмди. Энэмнай бэлэн хэрэг бэшэ һааб даа.

Тиимэһээ маанадта туһаламжа хүргэһэн бүхы хүнүүдтэ халуун баярые газетээр дамжуулан хүргэхэ хүсэлтэйбди.

Михаил болон Елизавета Шевиковтэндэ, Федор болон Зинаида Расшиваловтандa, Федор Солдатовта доро дохин үнэн зүрхэнһөө баярые хүргэнэбди.

О. ДАПИЛИТЕ,
С. ДАГИЛИС.

Вильнюс хото.

Би 16 наһатайб. Волейбол, хүнгэн атлетикэ гэхэ мэтэ спортын зүйлнүүдээр һонирходогби.

Манай һургуулида бидэ хуу урданай дуунуудые сээжэлдэдэг, хатар наадануудые эмхидхэдэгбди.

Газетын туһаламжаар хани нүхэдтэй болохоб гэжэ найданаб.

671016, Бур. АССР, Түнхэнэй район, Хойтогол тосхон, Молодежная, 3, Манзарова Гэрэлмаа.

Энэ бэшэг бэшэхынгээ урда тээ нилээд олон юумэн тухай бодожо үзөөб. Хани нүхэдшье, танилнуудшье намда олон. Гансал эрхим һайн нүхэр намда үгы. Абаһаар хүнүүдтэй үгэеэ ойлголсожо, бүхы юумэн тушаа хөөрэлдэжэ шададаггүйб.

«Кино, «Битлз» группанууд, свердловско рок намда һайшаагдадаг.

Хүбүүдэй харюусаа һаа, дуратай байхаб.

Люда, 15 наһатай.

Би гансааран ажаһуудагби. Хэнтэйшьеб уйдхар гашуудалаа, баяр жаргалаа хубаалдаха хүсэл ямаршье хүндэ түрэдэг байгаа еһотой. Хажуудамни дүтын хүнүүдэй үгы байһандань хэды ехээр халагланабиб! Илангаяа мүнөө намда эхэл хүшэр байдал хүрэжэ ерээ. Бүри һаяхан жаргалтай ябааб гэжэ һананаб. Намда дуратай, өөрөөшье тэрээндэ дуратайб гэжэ этигэдэг байгааб. Тобшоор хэлэбэл, бүхы дэлхэй намда хэды гоёор үзэгдэдэг һэм бэ! Теэд инаг дуран гээшэмнай хуурмаг үзэгдэл, хуурмаг мэдэрэл байшоол. Тэрээндэ би этигэхэеэ болеоб. Шамда дуратайб гэжэ хэлэдэг нүхэрни урбажа, орхеод ябашоо. Иигэжэ би басагантаяа үлэшооб. Саашадаа хайшан гэжэ ажаһуухаяа мэдэнэгүйб. Теэд шэнээр ажаһууха хүсэл шадал олохоб гэжэ найданаб. Ажабайдал гээшэмнай хэды һайхан бэ! Зүрхэ сэдьхэлэйнгээ хэды ехээр голхорон гэмшэжэ байгаашье һаа, урданайнгаа бүхы юумэ мартахэ, хүсэ шадал олохоб. Хэзээ нэгэтэ үнэн сэхэ хани нүхэдтэй болохоб гэжэ найданаб. Намда бэшэг бэшэгты.

Светлана, 21 наһатай.
Адрес редакцида.

ХАРИЛСААНАЙ ДҮХЭРИГ

Юһэдэхи класста һурадагби. Комсомолдо үшөө ороогүйб. Яһала һайнаар һурадагби гэжэ хэлэхэдээ, бэеэ һайрханагүйб. Гурбан жэлэй туршада шатарай секцидэ ябанаб. Хоердохи спортивна разрядтайб. Мүнөөнэй хүгжэмдэ дуратайб. 14 наһатай хүбүүд болон басагадтай бэшэг бэшэлсэхэ хүсэлтэйб. Бэшэгүүдэй ерээ гээшэ һаа, залхуурангүйгөөр харюусахаб.

Улаан-Үдэ, 36, Жердева, 70, кв. 53, Курас Таня.

16 наһатайб. Литературада, поэзидэ, спортдо дуратайб. Политикаар, экстрасенсээр һонирходогби.

Мүн лэ иимэ шуналнуудтай хани нүхэдтэй болохо хүсэлтэйб. Залуушуулай газетэ намда туһалха бээз гэжэ найданаб.

Бур. АССР, Ивалгын район, Сотниково, Береговая, 7, Митриков Булат.

Р. АДРЕС АБАХЫН ТУЛА РЕДАКЦИДА БЭШЭХЭДЭЭ, КОНВЕРТ СООГОО ҮШӨӨ НЭГЭ ШЭНЭ КОНВЕРТ ХЭХЭЕЭ БҮ МАРТАГТЫ. БҮХЫ ХҮНҮҮДТЭ ХАРЮУСАХА КОНВЕРТНҮҮД ДУТАЛДАДАГ ГЭЖЭ ҺАНУУЛХА БАЙНАБДИ.

МЭРГЭНЭЙ СОЛО

Зунай дунда һарын тэн... Хүжэ ногоон набша намаагаа надхуулһан уляангир мододые хоер хажуугаараа жэрылгэһэн Тари һууринай уужам салуу үйлсэнүүдээр һайндэрэйхеэр хубсалһан хүн зон урагша хоишоо зоримгойгоор алхалалданад.

— Шамдагты, шамдагты! Володимнай ерээд, хойто зураахай дээрэ хүлгөөтэй байна,—гэжэ эндэхи спортын эдэбхитэн Сэнгэ Дабаев нютагайхидтаа ябууд дундаа хандан, шухала хэрэгээр лэ ха, соелой байшан тээшэ гэшхэлбэ.

Ушарынь, таринхидай зунайнгаа Сурхарбаанай наада үнгэргэдэг сагынь мүнөө тудаад, түб һууриндань һайндэрэй оршон байдал мандан байна ха юм. Уласхоорондын дүримөөр һур харбалгаар СССР-эй олон дахин чемпион, Европын, мүн хоер удаа дэлхэйн абарга мэргэн Владимир Ешеев Тарияа ерэжэ, нютагайхидайнгаа баяр дээрэ баяр нэмээлсэбэ.

Һурай зураахай шадар минии ошоходо, мэргэшүүлэй хабаяа туршалга һаяхан эхилһэн, табигдаһан лэ һуршын һүүлээр огсом солгеон хоолойтой үндэр наһатай үбгэдэй барын дуун оршон тойрон зэдэлжэ байба. Ехэнхидээ улаан залаата ласти зураахай дээрэ зурыһан булангуудай дундаһаа алад сааша хиидэнэ. Хүнүүд Владимир Ешеевэй харбахые илангаяа анхаралтайгаар харанад. Ушар юуб гэхэдэ, тэрэ нютагһаа холо олон жэлдэ ажаһуухадаа, буряад һурай оньһыень мартажа болохо зэргэтэй ха юм. Теэд Володиин табиһан һурша бүхэн булангуудай тэгэн дундаа, голтонь болон зогсоһон ластида дүтүүр бууна.

Үнэхөөрөө, Владимир Ешеев буряад һурай зураахай дээрэһээ дали жэгүүр урган, хожомоо дэлхэйн эрхим һуршадай зэргэдэ гараа бшуу. Дэлхэйн абарга мэргэн һуршанай орьел өөдэ тэрэнэй дабшалга аяар 16 жэлэй саяһаа эхитэй.

...Агын үргэн талые урагшаа алад гараад, мүнгэн долгито Онон голые гаталхада, урдатнай Тариин тала нэмжыхэ. 1974 оной хабар һэн. Энэ нютаг руу албанайнгаа хэрэгээр ерэжэ, «Тари» гэдэг спортивна клубай һуршадай һорилгоео хэхыень анхаралтай хараа һэм. Агаһаа урган гараһан эрхим һуршадай нэгэн, СССР-эй спортын мастер Владимир Митупов Тарида тренерээр ажалладаг байгаа.

— Энээхэн хүбүүнэй харбахыень һайнаар адаглажа бай. Хойшодоо нэрэеэ нэрлүүлхэл хүн даа,—гэжэ тэрэ хэлээд, үндэр аад, нарихан бэетэй, хошон зүгаашэ хүбүүхэн тээшэ зааба.

Үнэхөөрөөшье, һолонгын долоон үнгөөр неадаһан сагаалса руу тэрэ хүбүүхэнэй годлинуудаа удаа дараалуулан эльгээхэдэ, тэдэнь бултадаа «эрбые» тудаа һэн. Тэрэ бүри бага наһатай байхаһаа хойшо нютагай үбгэдтэй дахасалдан һур уридаг, удаань һурша тэхэрюулдэг болоһон юм. Хожомоо, эбэр номой хүбшые диилэдэг болоходоо, Тари һууринай һуршадай суглуулагдамал командада оруулагдажа, аха зоноор ана-мана мүрысэжэ эхилһэн юм.

1975 ондо СССР-эй арадуудай ээлжээтэ Спартакиадын үнгэргэгдэхэдэ, 17-той Владимир Ешеев тэрээндэ хабаадалсажа, РСФСР-эй суглуулагдамал командын нэрэ хүндые хамгаалалсахадаа, хүбиин мүрысөөндэ гурбадахи һуури эзэлжэ, мэргэжэлтэдые, тренернүүдые болон спортсменүүдые гайхуулаа бэлэй. Тэрэ гэһэнһээ хойшо Владимир Ешеев найдалайнгаа одые хурсаар яларуулан, абарга мэргэн харбагшын алдар нэрэдэ хүртөө. Энэ хэрэгтэнь түрэһэн нютагынь, түрэлхидынь болон үетэн нүхэдынь дүнгэлсэдэг. Тиимэл байхалаарнь, Володя ямар нэгэ харюусалгатай мүрысөөндэ хабаадалсахынгаа урда тээ Эхэ нютаг тээшээ, Тариин дайда, Ага руу, гэртэхиндээ тэгүүлдэг.

...Ээлжээтэ үрезнэй дүүрэжэ, забһарлалгын болоходо, Володя намтай уулзажа мэндэшэлэлдээд:

—Ерэһэншни һайн! Уран зохеол тухай ёажамаар хөөрэлдэхэ хаһа саг эгээл мүнөө ши бидэ хоерто олдобо,—гэжэ баяртайгаар, енханайхидеал абьяас дүүрэнөөр хэлэбэ.

— Уран зохеол тухай хөөрэлдэхэбди, заабол хөөрэлдэхэбди. Зүгөөр ши түрүүлэн өөрынгөө һонинииие хөөрыш даа... Гурбан жэл тухай уулзаагүй ябаба ха юмбибди.

— Шэмэйе гайхуулхаар ямар һонин байхаб даа. Үнөөхил номо һаадагаа бараад лэ, үнөөхил харгыда ябаһаар зандаа даа. Сеул ошохо болзор дүтэлөөд, халта забһарлалгын гарахада, нютагаа ерээб. Наһанай ошохо бүри тиимэ юм гү—түрэл дайдатала харалсаһанай һүүлээр мүрысөөндэ урагшатай хабаадалсаһан шэнги байгшаб. Недондо Австралида дэлхэйн чемпионадай үнгэргэгдэхын урда тээ баһал Тарияа ерээд ошоо һэм. Тэрэ мүрысөөнэй дүнгүүдые мэдэнэ хэ юмши даа,—гээд Владимир Ешеев үлэ мэдэг миһэд гэбэ.

Үнэхөөрөөл, 1987 оной мартын 27-до тэрэнэй бүхы наһаан соогоо эрмэлзэһэн хүсэлынь бэелээ һэн.... Гансашье тэрэнэй бэшэ, харин бүхы Буряад ороной, Зүблэлтэ гүрэнэймнай һур харбалгын спортдо дуратайшуулай найдаһан найдалынь, хүлеэһэн хүсэлынь дэлхэйн абарга мэргэнэй нэрэ солоор толлогдоо бшуу. Һуршадай шэнэ дүримөөр мүрысэжэ эхилһэн тэмсэлдэ Володиин илажа гараһаниинь илангаяа һайшаалтай. Ушарынь, мүрысөөнэй хоер үдэрэй һүүлээр хабаадаһан бүхы һуршадай эрхим 24-нь үлэдэг. Эдэнэр дахяад шэнээр хаба шадалаа туршажа эхилдэг. Һүүлээрнь эрхим 18... 12.., тиигээд лэ шалгаржа гараһан 8 һуршад ори гансахан алтан медалиин түлөө бүхы хүсэ шадалаа гаргаха баатай болодог. Мүрысөөнэй үедэ эдэ бүгэдые урагшатай дабахын тула һуршанда хэды ехэ бэлиг шадабари, дүй дүршэл, мүхэшэгүй зориг, тэсэбэри, хүсэ шадал хэрэгтэй гээшэб!

Тиимэһээл Австралиин Аделанда хотодо һур харбалгаар үнгэргэгдэһэн дэлхэйн 34-дэхи чемпионадта хабаадалсахаяа ошоһон Ешеевһээ бэшэ манай бусад һуршад урагшагүйдөө һэн.

«Наһанай ошохо, дүй дүршэлтэй болохо бүреэ һуршануудаа гамтайгаар табихые оролдоноб. Илангаяа дэлхэйн чемпионадай урда тээ ехэ бэлэдхэл хэбэб. Номо һаадагаа шэнэлээб. Францида хэгдэһэн карбон һуршаар харбажа һуранаб. Тон шухалань, мүрысөөнэй шэнэ дүримдэ өөрыгөө дадхаахые эрмэлзээнэб»,—гэжэ «Советский спорт» газетын корреспондентын асууһан асуудалда тэрэ харюусаа һэн.

Урдаа табиһан эдэ бүгэдэ зорилгонуудаа урагшатай бэелүүлһэнэй ашаар тэрэ Австралида бүхы талаһаа өөрыгөө эрхимээр харуулжа, дэлхэйн чемпионой нэрэ солодо хүртэһэн гээшэ. Олимпиин хоер удаа чемпион Даррел Пейс, дэлхэйн чемпион, Европын хоер удаа абарга мэргэн Кяхти Лассонен, Олимпиин наадануудай чемпион Томми Пойколайнен гэгшэд манай нютагай мэргэн һуршантай мүрысэхэдөө тэсээгүй. Харин мүрысөөнэй түгэсхэлэй шатада Баруун Германиин Андреас Липпольд, Америкын Холбоото Штадуудай Джей Баррс гэгшэд Володидо ахигдажа, алтан медальда хүртэнгүй үлэшоо һэн.

Дэлхэйн чемпионой нэрэ солодо хүртөөд байхадаа, Владимир Ешеев гаталан гараһан замаа хананхатайгаар бодомжолоо һэн. Нээрээшье, дэлхэйн абарга мэргэнэй орьелдо хүрэтэрөө тэрэ ореошье, уташье зам гаталан гараа гэшэ. Тэрэнэй спортивна туйлалтануудые зэргэсүүлхэдэ, үбшэн хүнэй һудалай сохисодол, нэгэ һайжаржа, нэгэ муудажа байһаншуу. Анхараад үзэе: 1981 ондо Италида дэлхэйн ээлжээтэ чемпионадта Владимир Ешеев хабаадалсахадаа, тэндэ түрүү һуури эзэлһэн финн һуршан Кяхти Лаасонен гэгшэһээ оройдоол 2 очко гээгдэбэшье, эсэстэнь аяар 4-дэхи һуурида гарашоо бэлэй. Харин Москвада үнгэргэгдэһэн олимпиин наадануудта баһал манай сэдьхэлдэ шаналал түрүүлнэ. Энэ ехэ наадана урда тээ Володиин номо һаадагынь эбдэржэ, тэрээндэ нилээд хохидол ушаруулаа һааб даа. Гэбэшье, наадана гурбан үдэрэй дүнгөөр мэдээжэ һуршанай түрүүшын зэргэдэ ябаһан ушар сэдьхэлдэмнай найдал түрүүлээ һэн. Зүгөөр мүрысөөнэй дүрбэдэхи үдэр һанагдаагүй ушар тохеолдожо, Володя 30 метрын зайда аяар 29-дэхи һуурида гараад, эсэстэнь 4 зайн дүнгөөр 6-дахи һуурида түригдэшөө бэлэй.

Теэд оройдоол хэдэхэн һарэ урда тээнь Владимир Ешеев М—2 упражненеэр дүн хамта 2612 очко тудажа, ороной шэнэ рекорд тогтооһон байна. «Хабарай годлинууд» гэжэ заншалта уласхоорондын мүрысөөнэй үедэ 90 метрын зайда 322 очко абажа, дэлхэйн шэнэ рекордын эзэн болоһон юм.

1982 ондо дэлхэйн чемпионадай һүүлээр, нэгэ жэл үнгэрөөд байхадаа, Европо түбиин түрүү һуури эзэлхын түлөө мүрысөөнэй Венгридэ үнгэргэгдэхэдэ, Тариин талын мэргэн һуршан толотомо илалта туйлаһан гээшэ. 1983 оной эхиндэ Европын үбэлэй чемпионадта Владимир Ешеев дахяад илажа, дэлхэйн эрхим һуршадай нэгэн байһанаа үшөө дахин гэршэлээ һэн. Хойто жэлынь «Хан барисаан—84» гэжэ мүрысөөндэ тэрэ түрүүшын арбан һуршадайшье зэргэдэ орожо шадаагүй, юрэдөөл 1987 ондо тэрэнэй Австралида туйлаһан илалта хүрэтэр һуршанай ута замдань элдэб ушарнууд тохеолдоһон байна. Володиин эдэ бүгэдэһөө өөртөө туһатай һургаал абажа шададаг байһаниинь илангаяа сэнтэй.

Урда Корейдэ үнгэргэгдэһэн Олимпиин наадануудта манай һуршад хэзээ хэзээнэйхиһээ урагшагүйгөөр мүрысөө бэлэй. Илангаяа манай эхэнэр һуршадай урагшагүйдэһэн ушар олониие гайхуулаа бшуу. Эрэшүүлэй дундаһаа Станислав Забродский, Юрий Леонтьев гэгшэд мүрысөөнэй түрүүшын шатада газардажа, «харагшадай» зэргэдэ ороһониинь бүришье харамтай байгаа. Иимэ эрхэ байдалда Владимир Ешеев лэ урданайхи мэтэ найдамтайгаар

харбажа, Олимпиин
нэгэн медальда
бухыгөөрөө шарма
рысөөнэй түрүүшы
рэй дүнгөөр тэрэ
дажа эрхимлэбэ. һ
хил шата шатын
шэндааһаа шанга
далаа элсүүлээд
хим наймана тоод
лсожо, олимпиин
да хүртэхын түл
бронзо медаляар
дэлхэйн эрхим һу
ябаһанаа үшөө д

1989 оной июл
хэйн абарга мэрг
сөөнэй Швейцари
тадо үнгэргэгдэх
шэмнэй хубиин мү
шагүйдэжэ, эрхим
шье тоодо орож
бэшье дүршэлтэй
дын тоосоогоор м
дамтай херхоор
залуу нүхэдтөө бо
руулаа бшуу.

— Манай бүһэ
тусгаар һайнаар
вет ороной п
хэдэ түрүүшынхэ
дэлхэйн чемпиону
шэ,—гэжэ эрэшүү
ахалагша тренер
лов энэ ушараар
лэ һэн.

* * *

Суута һуршанай
болоһон, дали ж
ниидхэһэн уурхай,
раха аргагүй. Э
(Цырендоржо) Е
нютагай хүн. А
училищи дүүргэһ
ри багшалхаар э
Тэндээ Валентина
хуби заяагаа хол
бүүдые үдхэн, з
ажаһуунад. Волод
гээ бүхы һайн ш
өөртөө абанхай.
байхын хажуугаар
хэ бүлын түрүү,
хэр. Түрэлхи хэл
дэхэһээ гадна, х
лэнүүдые ядама
байна. Агынгаа,
гаа үргэн талада
лын харин дай
даа хүнүүдээр а
дулааханаар хари
эди шэдитэй.

Б. Г.

ОРОЛДОЛГО ГАРГАЯЛ!

Үнгэрэгшэ 1989 оной июль һарада «Агын үнэн» газетын нюуртэ «Этигэхэ дуран хүрэнэ» гэһэн Хоца Намсараевай нэрэмжэтэ буряад драмын академическэ театрай артист Б. Раднаевай бэшэһэн тэмдэглэл уншаад байхадаа, суута аяншан, солото эрдэмтэн, профессор Г. Ц. Цыбиковэй нютагайхид, сэхэ хэлэбэл, Урда-Агын зон яашоо тулюу'л гээшэб гэжэ гайхамаар. Ойлгосотой байхын тула хэлэхэдэ, профессор Г. Ц. Цыбиковэй байһан гэр орхисооной, зүдэрүү байдалда байна, һэргээгыт гэһэн удха энэ тэмдэглэлэй гол удха болоно. Тиимэһээ мүнөөнэй залуушуулай буряад арадайнгаа түүхын дурасхаалда һанаагаа зобожо байһаниинь нэн түрүүн баясамаар.

Зүгөөр эндэ хэлэгдээшэ гэр соо Цыбиков ажаһуухаһаа байтагай, нюдэндөөшье хаража үзөөгүй. 1930 оной сентябриин 20-до эрдэмтэ наһа бараһан байгаа. Энэ гэр хадаа профессор Цыбиковэй өөрынь гэр гэжэ буляалдаха зон олон. Баримтань хадаа «К 100-летию со дня рождения Г. Ц. Цыбикова» гэжэ ном соо энээн тухай баталан бэшээтэй гэхэ байба. Тэрэ номой 174-дэхи нюуртэ энэ гэрэй дүрэ зураг харуулаад, доронь «Дом, в котором жил Гомбожаб Цыбиков» гэжэ аржытар барлажархинхай. Эрдэмтэншье һаа, хүн ха юм. Эндүүрэл болоо гү, али юун бэ гээд һонирхохо еһотой болобоб.

Профессор Цыбиков наһанһаа нүгшэжэ, гэр бүлэнэрэйнь уйдхар гашуудалһаа бүрэгшөө үды байтар, дабхар хүндэ сохилто һанагдаагүйгөөр гэнтэ бууба. Нютагай үлүү гэрэма шударгышуул «нюдарган баян» гэжэ Цыбиковэй булые хойшонь сүлэхын һэдэлгэ гаргаба. Хамаг зөөриинь хамажа абаад, хамталхыень хамталба, хаяха, һандаахыень хаяжа жэнэбэ. Байһан гэрыень задалжа, Тутхалтын-Адагай һургуули руу абаашаба. Гомбожаб Цыбиковичэй эсэгэдээ — Монтуугай Цыбигэй дурасхаалда бүтээһэн субаргыень буталжа эбдэбэ. Эгээл энэ үедэ үнэтэй, сэнтэй, яшагүй шухала, нарин хадагаланда байһан ном дэбтэр, гарэй бэшэлгэ гэхэ мэтын ехэнхинь үригдэбэ. Лхама Норбоевагай ойлгоходо, тон шухала гэжэ тухайлдаг бүлэг ном, бэшэг, саарһа найдаха айлдаа хадагалхыень гуйхадань, тэдэнь: «Энэтнай аюулай юумэн гээшэ, галдаа һаа дээрэ»,—гэхэдэнь, үгыень дуулажа галдажархиһанаа хожомынь гэмшэдэг байгаа. Тиигэбэ ябашье нилээд шухала юумэеэ вя аргыень оложо, айл зоноороо нюужа абарһандань, Лхама абгайн энэ габьяагай түлөө малгайгаа абажа доро дохимоор.

Ингээд лэ профессор Цыбиковэй наһанайнь нүхэр Лхама Норбоева «ангиин дайсан—нюдарган баян» гэһэн «тамгатай» болоо юм. Угайдхадаа, эсэгэнь Норбожамбал Очиров гэжэ Агын суутай баян, эрдэмтэй олон хүбүүдтэй, тэрэ сагта нэрэтэй түрэтэй «Тумээ ноен» гэжэ алдартай һэн ха. Лхама абгайе нютагаархидынь «Тума Пэшэ» гэдэг байгаа. Үшөө нэмэринь гэхэдэ, Лхама абгайн аха дүүнэр урагшаа Манжуурай Шэнэхээн руу зөөһэн байба. Тэрэ бэрхэтэй, шэрүүн сагта энэ мэтэ хүдэлшэгүй олон «компромат» гэдэг хүндэ зүүдхэлтэй байшоо. Эдэ бүгэдые эблүүлээд тохоходонь Лхама Норбоева сүлэлгэ хүлеэхэһээ бэшэ аргагүй болобо. Орохо гэршьегүй, эдлэхэ зөөришьегүй, эдихэ эдеэшьегүй —эндэ тэндэ хэн нааша харана гээб гэжэ балшархан Амгалан гэжэ ашэ басагаяа хүтэлһэн ябатарнь, нютагай ноед «хатуу даабари» тохожо, Гэлмээн гэжэ хүндын эхин руу абаашажа хаяад, сомон зүблэлдэ түлеэ бэлдэхэ даабари үгэбэ ха. Лхама абгай хүһа отолжо, шажан табиха баатай болоһон байгаа. Энэ ушарые дуулаад, би гайхахын ехээр гайхажа, аша басаган Амгалантайнь уулзахаяа Догой нютаг зорюута ошобоб. Хэдышье бишыхан байгаашье һаа, Амгалан тэрэ сагаа ехэ элеэр һанадаг, бэеэ нюужа, хэнэйхеэр яажа ябаһанаа хөөрэжэ, намайе лаб үнэншүүлбэ. Тэрэ зобожо ябаһанаа хөөрэхэдөө, мүнөөшье эжэгүй нелбоһоо гаргажа голхордог байна.

Эдэ хоерой ингэжэ түлеэшэн болоод, Сагаан далай сүлүүлхээ хүлеэжэ байтар, гэнтэ хэрэгынь сагаалагдажа, эрхэ сүлөө үгтэжэ, зонойнгоо дунда оробо ха. Юун болоод ингэбэ гээшэб? Уран зохеолшон И. Тугутовай «Раскулаченный профессор» гэжэ статья энээндэ харюу үгэнэ гэхээр. Г. Ц. Цыбиковэй үшөө мэндэ байхада, нюдарган баян болгожо ядажа байһан ушар тухай эндэ хэлэгдэнэ. Тиихэдэ М. Н. Ербанов абарһан байгаа гэжэ бэшэгдэнэ. Мүн һүүлээрньшье энэ аюулһаа бүлэнэрыень зайсуулаа еһотой гэжэ таажа тухайлхаар.

Профессор Цыбиковэй бүлэнэр нюдарган баяшуул болгогдоһон гэжэ бэшэхээ хожом хойнонь, юрэдөө, мүнөө хүрэтэр эшэдэг байһан ушарһаа намтартань хазагайрал тохеолдодог. Лхама Норбоевагай Урда-Агынгаа Ворошиловай нэрэмжэтэ колхозой түб һууринда байха эрхэтэй болоходонь, колхозой правлени хотоной тон зүүн захын, Бэлшэрэй эбэрэй бишыхан модон гэр үгэһэн юм. Энэ гэрыень хуушан тоонтодоо абаашуулжа табюулаад, алдартараа шахуу тэрээн соогоо ажаһууга.

Теэд профессорэй ажаһууһан бодото гэрынь хаанаб? Тэрэнь хадаа Сахюуртада дунда һургуулиин ажалай хэшээлэй таһаг болоод байна. Энэ гэр тухай һайса һонирхоһон байнаб. Нютагай багша, фотограф Ц. Е. Норбоева дүрыень буулгажа үгэбэ. Хэмжүүрынь ба энэ гэрэй зураглал абтаба. Энэ гэр соо ямар бараанай хаанань байдагые, али таһалгадаа эдеэлдэг, амардаг, ажалладаг байһан бэ гэжэ мэдэхын тула профессорэй дүү басаган Пагма (Маадюу) абгайтай, эгэшэ хуряахынь хүбүүн Ойдоб Дугаровичи Бадмаевтай, мүн нютагайнгаа үбгэд хүгшэдөөр хөөрэлдөөд, бэшэжэшье, зуражашье абаһанби.

Энээнһээ гадуур хэлэхэдэ, Агэ һуурин дээрэ гүрэнэй банкын хуушан гэртэ профессор Цыбиков байһан гү, али тэрэ гэр өөрынь үмсын байһан гү—элирүүлхэ шухала. Зүб тээшэ һаань, дурасхаалай самбар хадаха шухала бэшэ гү? Дээрэ дурсагдаһан Монтуу Цыбигэй субаргын үлэгдэл һуури, хэды дэлюун хара шулуунуудынь айлай хорео соо бии юм. «Хартаабха тарихадамни һаалта хэбэ»,—гээд, тэдэниие абажа хаяжархео һаань, энэ субаргын хэмжүүр ба байһан тэмдэг орогүй һалашаха болоно.

Урда-агынхид нютагайнгаа суута хүбүүн профессор Г. Ц. Цыбиковые оро таһа мартаа бэшэ, музейдээ тусгаар булан эмхидхэһэн юм. Энэ музейн эмхидхэлгэ хожомдожо хэгдэһэн ушарһаа профессорэй хабаатай юумэнүүдэй ехэнхинь үни хада «зээеэ олонги» ехэнүүд музейдэ абтанхай. Тиигэбэшье үлэгдэлыень «маажажа», хоер номой тоохоон, түбэдөөр абажа ябаад асарһан модон хайрсаг, гуулин самовар, үшөө нэгэ гүсэ олдоһон байна. Эдэшье хадаа бага бэшэ гээд, шамарлангүй, шэнгэ барижа, гэртэй болоходоо, музейдээ дэлгэн табижа, зондо харуулха бэээбди. Энээнһээ дэлбэрэн бэшэхэдэ, одоол этигэхэ дуран ехээр хүрэнэ. Юун тухайб гэбэл, Цыбиковэй өөрынь гэрые Сахюуртаһаа асаржа, буусадань табяад, досоохи байдалыень һэжээжэ хээд, Монтуу Цыбигэйн субаргые дахин бодхоогоод, энэ гэртээ одоол сагаан гантиг шулуун дээрэ алтаар бэшэжэ хадаа һаа, еһоор лэ хэрэг бүтэхэ байгаал даа.

Профессор Г. Ц. Цыбиков 1930 ондо нютагтаа, зон нүхэдэйнгөө дунда наһа бараһаниинь өөрэйнь талаан болоо гээ һаа, аягүй юм гү, лаб лэ 1937 ониие гаталхагүйнь сохомтой һэн гэхээр. Ганса хүбүүн Дондогринчининиень энэ хамалгаар абаашангаа абаашаһан юм даа. «Хүбүүемни танихэ хүн Владивосток хотодо хараа ха,—гэжэ энгэ-энгэһээр, «хүлдүүрээр ошоһон бусахагүй, хүлеэрөө ошоһон бусаха» гэдэгтэ этигэһээр лэ, наян нэгэн наһандаа Догой нютагта эхэнь мордоһон даа.

Гушаад онһоо табиһ гаран он болотор Г. Ц. Цыбиков тухай жэн балай, юушье бэшэгдэдэггүй, буряад орондоо дурдагдахаа бо-

лижо, мартагдажа
най нютагай багш
ноо шэнжэлэгшэ Да
митович Жигмито
һоо тон түрүүшын
Цыбиков тухай б
юм. Удангүй Ула
эрдэмтэн Ц. Б.
Москваһаа С. Мар
Урда-Ага буужа,
улэһэн дурасхаалта
судар олониитын хэ
лагдажа эхилээ. Эн
хуулиин хатууда, н
до Буряадайнгаа
нэрые доро дарах
бултадаа «ангиин д
гатайнууд байгаа.
нэтэ уншаһанаа
«Буряадай шадалта
бүүд хаа-яахан дэ
болобошье, эрьежэ
гөө түрэл арадай
зүндэ хара мунса
бүүдаг һэн...» Ингэ
ра мунсын» тоодо
тагдажа ябаһан Г.
нэрые һэльбэн һэр
эхин оролдолго, эд
эбуулагша Д-Б. Жиг
баясаха еһотойбди.
хэлэхэдэ, Агын хиз
шэнжэлгын профессо
биковэй нэрэмжэтэ
эр Д-Б. Жигмитов
эал баймгар гэжэ

Тиигээд лэ мэдэхэ
профессор Цыбиков
байна гээд, холо сэр
дые тад ондоо гэртэ
эруулаад, өөһэдыгөө
эжо байхаа болеод,
рыень асархын орол
аял гэжэ хүндэтэ ур
дые — нютагаархи
байнаб.

Дамбинима ЦЫРЕНД
Урда-Агын музейн

хэрбэжэ, Олимпиин наадаанай али нэгэн медальда хүргэхын тула бүхэгөөрөө шармайгаа һэн. Мүрысөөнэй түрүүшын хоер үдэрэй дүнгөөр тэрэ 1300 очко турэй эрхимлэбэ. Һүүлээрнь үнөөдэнэ шата шатын мүрысөөнүүдтэ хил шандаhaa шангалаад, хүсэ шадалаа элсүүлээд харбахадаа, эрдэни наймаанай тоодо ядалгүй орохи олимпиин наадаанай шанлсые, хүртэхын түлөө тэмсэхэдээ, бронзо медалиар шагнагдажа, дэлхэйн эрхим һуршадай зэргэдэ ябаhaнаа үшөө дахин батадхаа.

1989 оной июль һарада дэлхэйн абарга мэргэшүүлэй мүрысөөнэй Швейцариин Лозанна хотодо үнгэргэгдэхэдэ, суута һуртодо шамнай хубиин мүрысөөндэ урагшагүйдэжэ, эрхим 12 һуршадай тоодо орожо шадаагүй. Гэхэтэшье дүршэлтэй һуршан командын тоосоогоор мүрысөөндэ найдамтай херхоор хербэжэ, бусад залуу нүхэдтөө бодото жэшээ харуулаа бшуу.

— Манай бүхэтэй һуршаднай тусгаар һайнаар мүрысэжэ, Совет оронойн пурай спортын түүхэдэ түрүүшынхеэ командаараа дэлхэйн чемпионууд болобо гээшэ,—гэжэ эрэшүүлэй командын ахалагша тренер Александр Аулов энэ ушараар омогорхон хэлээ һэн.

* * *

Суута һуршанай эмжалтын эхин болоhон, дали жэгүүр ургуулжа ниидэhэн уурхай, гал гуламта гараха аргагүй. Эсэгэнь, Николай (Цырендоржо) Ешеев Урда-Ага нютагай хүн. Агын багшанарай училищи дүүргэhэнэй hүүлээр Тари багшалхаар эльгээгдэhэн юм. Тэндээ Валентина Гомбоевнатай хуби заяагаа холбожо, олон үхибүүдые үдхэн, золтой жаргалтай ажаhуунад. Володинь гэртэхинэйнгээ бүхы һайн шэнжэ шанарынь өөртөө абанхай. Эрхим һуршан байхын хажуугаар, һүбэлгэн бэрхэ бүлын түрүү, найдамтай нүхэр. Түрэлхи хэлэеэ һайнаар мэдэхэhээ гадна, харин хэдэн хэлэнүүдые ядамаргүй шудалhан байна. Агынгаа, Тари нютагайнгаа үргэн таладашье, аласай холын харин дайдадашье ябахадаа хүнүүдээр адли тэгшэ аятай дулааханаар харилсажа шададаг эди шэдитэй.

Б. ГАРМАЖАПОВ.

лижо, мартагдажа байhыень, манай нютагай багша, хизаар ороноо шэнжэлэгшэ Дарма-Базар Жигмитович Жигмитов буряад зонhоо тон түрүүшынхеэ профессор Цыбиков тухай бэшэжэ эхилhэн юм. Удангүй Улаан-Үдэhөө ехэ эрдэмтэн Ц. Б. Цыдендамбаев, Москвааhаа С. Марков hубарижа, Урда-Ага буужа, профессорэй үлэhэн дурасхаалта бэшэлгэ, ном, судар олониитын хэрэгтэ хабаадуулагдажа эхилээ. Энээнhээ урагша хүүлиин хатууда, ноедой дошхондо Буряадайнгаа суута хүбүүдэй нэрые доро дарахые оролдодог, булгадаа «ангиин дайсанай» тамгатайнууд байгаа. Тэрэ сагта нэгэтэ уншаhанаа мартадаггүйб: «Буряадай шадалтай зоной хүбүүд хаа-яахан дээдэ эрдэмтэй болобошье, эрьежэ ерээд, өөрынгөө түрэл арадай толгой дээрэ хүндэ хара мунсанууд болоно бүдэг һэн...» Иигэжэ «хүндэ хара мунсын» тоодо орожо, мартагдажа ябаhан Г. Ц. Цыбиковэй нэрые hэльбэн hэргээхэ хэрэгтэ эхин оролдолго, эдэбхитэ ажал ябуулагша Д-Б. Жигмитовтэ бидэ баясаха ёhотойбди. Энэ ушараар хэлэхэдэ, Агын хизаар ороноо шэнжэлгын профессор Г. Ц. Цыбиковэй нэрэмжэтэ музейдэ нүхэр Д-Б. Жигмитов тухай дурасхаал баймаар гэжэ hанахаар.

Тиигээд лэ мэдэхэгүйн ушараар профессор Цыбиковэй гэр энэ байна гээд, холо сайрын айлшадые тад ондоо гэртэ абаашажа харуулаад, өөhэдыгөө муутан болгожо байхаа болеод, ёhото гэрынь асархын оролдолго гаргаха гэжэ хүндэтэ урда-агынхидта — нютагаархинаа уряалхэ байнаб.

Дамбинима ЦЫРЕНДАШИЕВ,
Урда-Агын музейн директор байhан.

«ҺЭШХЭЛНИ СЭБЭР ЛЭ...»

Журналистнууд Леонид Загальский болон Олег Морозой асуудалнуудта КГБ-гэй генерал-майор байhан Олег Калугин харюусана

О. М. Сэрэгэйтнай нэрэ зэргэнүүдые болюулжа, бүхы шагналнуудыетнай абажархиhан байна. Энэ шиидхэбэрииие та ямараар угтаа hэмта?

О. К. Ямаршье үндэhэ баримтагүйгөөр, хатуу шэрүүнээр абтаhан шиидхэбэри гэжэ хаанашье хэлэхэб. Нэгэшье мүрдэлгэгүйгөөр, сүүдэй шиидхэбэригүйгөөр, өөрыгөө хамгаалха эрга боломжо олгонгүйгөөр нэрэ зэргэhээмни болюулжа, шагналнуудыемни абажархео ха юм. Хэблэлдэ бүхы юумэ байhан соонь бэшүүлhэнэйнгээ түлөө иимэ байдалда ороob. Гүрэнэй гэмтэн гэжэ намайе тон хуурмагаар тоолоно.

О. М. Гүрэнэй гү, али албан зургаанай ямар бэ нэгэ нюуса тараажархиhан байжа болоо гүт? КПСС-эй ЦК-гай инструкциие абаад үзэе. Партийна болон совет аппарадта хүдэлжэ байhан номенклатурна тушаалтад тухай ямар бэ нэгэ муу мэдээсэлэй ороо гээшэ hаа, хуули эрхэнүүдые хамгаалгын органууд дары түргэн мүрдэлгэ хэхэ эрхэтэй. Та иимэ инструкци тухай хэды дахин дурдаhан байнат.

О. К. Үнэхөөрөөшье, иимэ инструкци нюуса юм. Тэрээн тухай хэлэхэ эрхэгүй байгааб. Гэхэ зуура тус документ тушаа бүгэдэндэ мэдээсээгүй hаа, hэшхэлээ гээхэ hэм. Конституцида тон харша документ гэжэ тэрээн тухай hанаха байнаб. Харин гүрэнэй ёhотойл нюусануудые хэзээдэшье нээхэгүйб. Теэд энэ удаа ямар бэ нэгэ группа, ведомство, мафи тухай хөөрэлдэжэ байна ха юмбибди.

О. М. Главлитогой хүдэлмэрилэгшэд тантай хэмтэ хэhээгдээ гү?

О. К. Энээн тухай юумэ дуулаагүйб.

Л. З. Техническэ талыень хараад үзэе. Ямар бэ нэгэ томо хүнүүд ерэжэ, танай орденуудыетнай буляажа абаха гү?

О. К. Мэдэнэгүйб...

О. М. Нэрэ зэргэhээмни болюулба, шагналнуудhаамни хаhаба гэжэ хаанаhаа дуулаабта? Газетэнүүдтэ бэшээ гү?

О. К. Би-би-сигэй дамжуулгаhаа мэдээб.

О. М. «Дайсанай» дамжуулганuудые шагнадаг гүт?

О. К. Тиимэ болоно гүб... Сэхыень хэлэхэ болоо hаа, урда тээнь КГБ-hээ намда хонходожо, дары түргэн комитедтэ ерэхыемни дурадхаа. Отставкада гараhанhаамни хойшо тэндэhээ нэгэшье дахин хонходожо үзөөгүй юм. КГБ-гэй мүнөөнэй хүтэлбэрилэгшэдтэй хөөрэлдэхэ хүсэлгүйб гэжэ харюусаhанаа мартадаггүйб. «Правда» газетэдэ намайе хуурмагаар муушалжа бэшэhыень хайшан гэжэ мартахабши...

О. М. Манай хөөрэлдөөн шагнагдана гү? (О. Д. Калугинай квартирада хөөрэлдэжэ байгаабди).

О. К. Энэ комнато соо гү? Үгы юм бэшэ гү... Микрофонуудые табиха гээшэмнай тиимэ бэлэн хэрэг бэшэ.., Хүршэнэр зүбшөөлөө үгэхэ ёhотой. Гадна эндэ тэндэ нүхэнүүдые гаргаха гэхэ мэтэhээ эхилээд, ажал ехэ байха.

Л. З. Харин телефоноор хөөрэлдэхэдэтнай шагнадаг байгаа ёhотой.

О. К. Шагнадаг гэжэ батаар хэлэхэб. Юуб гэхэдэ, КГБ-гэй ямар бэ нэгэ хүдэлмэрилэгшэтэй хөөрэлдэhэнэймни удаа 2—3 часай үнгэрөөдүй байхада, тэрээндэ хонходожо, Олег Даниловичтай болгоомжотойгоор хөөрэлдэгты гэжэ заадаг.

О. М. Тиихэдээ танай хойноhоо мүрдэлгэ ябуулагдана гү?

О. К. Теэд иимэ байдалда hуража байна хаб. Америкэдэ хүдэлдэг байхадаа, мүн лэ иимэрхүү байдалда орожо үзэhэнби.

О. М. Тантай уулзаха байhан тухайгаа хэндэшье дуулгаагүйбди.

О. К. Журналистнуудта хандалга ондоо ха юм. Минии жэшээгээр бусад хүнүүд бүhалгаалжа магад гэжэ айна бшуу.

Л. З. Урдань ямар пенси абадаг hэмта?

О. К. 350 түхэриг.

Л. З. Хүнгэлэлтэнүүдшье байгаа ёhотой.

О. К. Хүнгэлэлтэнүүд байгаа hааб даа. Бусадhаа 20 дүрбэлжэн метр үлүү талмай эзэлхэ эрхэ.... Квартирын түлбэри 50 процентээр бага...

Л. З. Гүрэнэй дача бии hэн гү?

О. К. Комитедэй аппарадта хүдэлдэг байхадаа, иимэ дачатай hэм. Отставкада гарахынгаа урда тээ тэрэниие тушаагааб. Медицинскэ хангалга, мүн тусхай хангалга гэхэ мэтэ эрхим hааб даа. Поликлиникэдэ, КГБ-гэй больницада тусхай секци байха... Томо городуудта, союзна республиканууддай ниислэл хотонуудта баhал иимэ ха юм. Эдеэ хоолоор, мүн бусад шухала хэрэгсэлнүүдээр тон хүсэдөөр хангагдахаш. Тиигээшье hаа, ЦК-гай гү, али МГК-гай хэрэгүүдэй управленидэ хүрэхэгүй ааб даа.

Л. З. Эдэ бүгэдэнhөө Таниие болюулха болоно гү?

О. К. Тиихэнь гээшэ ааб даа.

О. М. Пенсигүйгөөр хайшан гэжэ ажаhууха болонот?

О. К. Хүдэлжэл мүнгэ олохо болоно ха юмбиб. Мүнөө 55-тайб. Үшөө нэгэ бага шадал бии ааб даа. Гурба hарын туршада информационно технологинуудые хүгжөөлгын нэгэдэлэй консультантаар хүдэлжэ байнаб. Эрдэмэй академи тэрэниие байгуулаа. Нүхэр Велихов тэрэнэй түрүүлэгшэ юм. 600 түхэриг абадагби. Иимэл даа.

О. М. Устиновай хүрьгэн гэжэ тан тухай зүб хөөрэлдэдэг гү?

О. К. Үгы ааб даа. Минии hамган Ленинградай сэрэгэй политическа академиин филиалай начальник байhан полковник Ивановой басаган юм. Тэрээнтэй бидэ 8-дахи классhаа хойшо танилбди.

О. М. Россин партийна съездын хүсэтэ долгин үшөө хүрэжэ ерээдүй байжа болоо гү?

О. К. Зүб даа. Үшөөл шанга хэмжээнүүд абтагдаха гэжэ хүлеэнэб.

Л. З. Горбачев нэгэ бага hула шиидхэбэри абаа гэжэ hанана гүт?.

О. К. Теэд тэрэ Крючковтой эбгүй болохо дурагүй ха юм.

О. М. Ельцин, Гдлян, Иванов... Эдэмнай хубилган шэнэдхэлгын үедэ мүрдэлгэдэ ороhон хүнүүд болоно. Ташье баhал тэдэнэй тоодо ороно ха юмта. Эдэ гурбаниие арад хамгаалжа шадаа. Таниие арад зон хамгаалха гү? КГБ-гэй хүдэлмэрилэгшэдтэ арад зон дурагүй гэжэ мэдэнэ ёhотойт...

О. К. Яагаа хээгээшье hаа, юрын хүнүүд намайе дэмждэг. Буруугаар, ямаршье үндэhэ баримтагүйгөөр намайе хэhээгээ гэжэ тэдэнэр ойлгодог хэбэртэй. Намайе огто танихагүй хүнүүд телеграммануудые, олон тоото бэшэгүүдые эльгээжэ байдаг. Иигэжэ дэмжэхэдэнь, досоошни урма баяр түрэхэ...

О. М. 1964 оной октябрь hарада Хрущевые хайшан гэжэ унагааhан тухай мэдэнэ ха юмбибди. Горбачевые тушаалhаань буулгаха талаар нюуса үгэсөөн эмхидхэгдэжэ магадгүй гү? Энээн тухай юун гэжэ hананат?

О. К. Нюуса үгэсөөн эмхидхэгдэхэдээшье магадгүй ааб даа. Теэд Крючковой түрүүлэгшээр hуугаа сагта иимэ юумэн болохогүй гэжэ hананаб. Крючков бүхы наhаараа хэнэйшьеб туhалагша ябаhан, ябадагшье. Андроповой туhалагша байhыень hананаб. КГБ-гэй канцеляриин начальник байhан тула гансал саарhан данса мэдэхэ ажалтай байгаа. Тэрэ ямаршье шиидхэбэри абадаггүй hэн. Ямар бэ нэгэ хэрэгээр тэрээндэ ерэхэдэшни, трубкаяа абажа, Андроповто хонходохо. Андроповой зүбшөөлгүйгөөр ямаршье шиидхэбэри абажа шададаггүй hэн. Иимэрхүүгээр ажалладаг хүн холо ошохогүй... Засаг гартаа барижа байhан томо хүнүүдтэйл харилсаатай байха гэжэ оролдодог.

Л. З. КГБ хэнэй тала барихаб?

О. К. Крючковой хэлэhэн лэ руу байна ааб даа. Гэбэшье hүүлэй үедэ КГБ-дэ түрүү үзэл бодолтой хүнүүд хүдэлдэг болоо. Тэдээнhээ баhал ехэ юумэн дулдыдаха.

О. М. Баруунай, зүүнэй тала баригшад бии болоно гү?

О. К. Гол түлэб залуу хүдэлмэрилэгшэд (40 наhа хүрэтэр) зүүнэй тала барина. КГБ-дэ үнихэнэй хубилалтануудые хэхээр болоо. Наhажаал хүнүүд бүхы юумэ байhан соонь үлөөхэ зорилготой ааб даа.

О. М. КГБ-hээ гадуур, жэшээлбэл, армида нюусаар үгэсөөнэй болоо hаа, КГБ тэрээндэ хамааралсаха гү?

О. К. Үгы ааб даа. Комитет армидашье хүдэлнэ ха юм. Иимэ зорилгонууд тэрэнэй урда табигдадаггүй.

О. М. 1964 ондол адли агнуурида гү, али футбол харалгын үедэ коллективнэ шиидхэбэри абаха ушар дахяад дабтагдахагүй гү?

О. К. Дабтагдажашье магадгүй. Үнөөхи генерал Макашов Россин партийна съезд дээрэ үгэ хэлэхэдээ, сэрэгэй, мүн КГБ-гэй олохон хүтэлбэрилэгшэдэй хараа түсэбүүд тухай бодожүйгөөр хөөрэжэрхиhэн байна.

О. М. Теэд иимэ ябадал хэды аюултайб!

О. К. Аюултай байнгүй яахаб. Тиимэhээл «Известия» газетэдэ энэ генералые отставкада гаргаха ёhотой гэжэ бэшээ ха юм.

О. М. Энээнэй орондо Таниие нэрэ зэргэhээтнай болюулжархиhан болоно гү?

О. К. Президент армиhаа, КГБ-hээ айна гэжэ арад ойлгоно.

О. М. КГБ-гэйхид «Память» гэжэ обществодо ямараар хандадаг бэ?

О. К. «Память» засаг түрэдэ аюултай бэшэ. Зүүнэй тала баригшадhаал засагаархид айна ха юм. Энэшье обществодо КГБ «өөрын» хүнүүдтэй.

О. М. В. А. Крючков КПСС-эй ЦК-гай февралиин Пленум дээрэ үгэ хэлэхэдээ, хубилган шэнэдхэлгые ушаргүй түргөөр ябуулhанай үлүү гэжэ тэмдэглээ hэн. Тиихэдээ КГБ мүнөө үеын харюусалгата шатада онсо үүргэ дүүргэжэ шаданагүй болоно гү?

О. К. Тиимэшье байжа болоо. Манай обществодо, арад зондо 70-аад болон 80-яад онуудта хэрээгы шэрүүнээр хандаха ушарнууд болоо hэн. Иимэ ябадалдэ КГБ-гэй хүтэлбэрилэгшэд зэмэтэй. Тэдэнэр мүнөө хуушан hууринуудаа эзэлнэ. Нэгэниинь лэ —Генеральна прокуророй орлогшо Иван Павлович Абрамов ондоо тээшээ ошонхой. Ихэдээ сурхайе уhан руу дахяад хаяhан болоно бэшэ гү... Абрамов лэ соелой ажал ябуулагшад болохо Солженицын, Тарковский, Любимов, Аксенов болон бусадай хойноhоо мүрдэлгэ эмхидхэhэн байна бшуу. Брежневэй hургуули (Сталинайшье байжа магадгүй) гараhан үндэр наhатайшаг боложе ябаhан эдэ хүнүүд бүхы юумэ хуушан шэгтэнь үлөөхэ зорилготой. Хубилган шэнэдхэлгэ тухай тэдэнэр дуулахашье дурагүй...

О. М. КГБ-е ямар болгоо hаа, арад зон тэрэниие хүндэлдэг болохоб? ЦРУ болон ФБР-тэл адли организацинууд болгон хубилгаа hаа ямар бэ? Сталинай, Брежневэй үедэ хэhэн гэмтэ ябуулгануудайнгаа түлөө арад зоной урда хүлисэл гүйха ёhотой гү?

О. К. Хүлисэл гүйха ёhотой гэжэ hанаха байнаб. Харин арад зон хүлисэхэ гү гэhэн асуудал табяа hаа дээрэ бэшэ гү... КГБ хадаа парти болон ороной хүтэлбэрилэгшэдэй гарта инструмент болон үлэхэ ёhогүй гэжэ hанаха байнаб. Дотоодын хэрэгүүдэй ямар байhаниие hайн мэдэнэбди. Тус органуудые хоер дахинаар үсөөн болгоходо яахаб... Политическэ мүрдэлгын системэ болюулха шухала.

О. М. Литва руу бүhалгаа, хүлгөө эмхидхэхэ хүнүүд, группанууд эльгээгдэнэ гэжэ олон дахин дуулаhан байнаб. Иимэ hураг суу үндэhэ баримтатай гү? Литва болон бусад республиканудта хабаатай асуудалнууд КГБ-гэй урда табигдадаг гү? Закавказида, Дунда Азида шуhата үйлэ хэрэгүүд юундэ саг болзор соогоо болюулагдаагүйб?

О. К. Литва тухай хэлэхэ аргамнигүй. Юуб гэхэдэ, тэндэхи үйлэ хэрэгүүдэй урда тээ отставкада гараа hэм. Иимэрхүү байдалда КГБ урдань орожо үзөөгүй гэжэ мэдэхэ хэрэгтэй. Тиигээдшье национальна республикэнуудай аюулгүйн комитедүүдэй хүтэлбэрилэгшэд арадай фронтын ударидагшадтай үгээ нэгэдэшэhэн байдаг гэжэ мартажа болохогүй. Иимэ байдал Прибалтикада, Азербайджанда, мүн бусад республиканудта хабаатай. Тус шалтагаанаар СССР-эй КГБ түбэй аппарадай хэдэн зуугаад хүдэлмэрилэгшэдые бүhалгаанай hүжэржэ байhан республиканудта эльгээгээ hэн. Теэд иимэ бүлэгүүд республиканудта ерэхэдээ, ямаршье шиидхэбэри абажа шададаггүй. Национальна асуудалнуудые эрхим hайнаар шиидхэжэ шадахагүй, байшанабди. Орон доторой политическэ байдалые hайжаруулгада КГБ ехэ үүргэ дүүргэхэ хүсэ шадалтай.

(ИМА—пресс).

Андрей Караулов — Юрий Михайлович, өөр тухайгаа тобшо тэдыгээр хөөрэжэ үгыт...

Юрий Чурбанов —Эсэгэмни партиина болон совет ажалда үнинһөө хойшо хүдэлөө. Юһэн класс дүүргэһэнэймни удаа ремесленнэ училищида оро гэжэ эсэгэмнил баадхаа һэн. Игэжэ би училищи дүүргэһэнэйнгээ удаа авиационно заводто слесарь-хабсаргагшаар хүдэлжэ эхилһэн байнаб. Удаань 1957 ондо комсомолой комитет намайе залуушуул болон студентнэрэй Московско фестивальда эмхидхэлэй хүдэлмэри ябуулхыемни зууршалаа. Энээнэй һүүлээр Москвагай комсомолой Ленинградска райкомдо инструктораар хүдэлхэ урилга абааб. Уданшьегүй комсомолой горкомдо хүдэлдэг болоо һэм. 1961 ондо КПСС-эй Московско городской комитедэй шиидхэбэреэр дотоодын хэрэгүүдэй органуудта хүдэлхөөр эльгээгдээб. Түрүүшээр РСФСР-эй түрмэ болон колонинуудай главна управлениин политическэ таһагай инструктораар хүдэлөөб. Удаань Московско областиин мүн лэ иимэ газарнуудай управлениин политическэ таһагай начальнигай туһалагшаар эльгээгдэһэн байнаб. Тиигээд ВЛКСМ-эй ЦК-гай аппарадта инструктораар ороов.

А. К. —һүүлэй үедэ ВЛКСМ-эй ЦК-гай системэдэ болоһо байһан хубилалтануд түшаа олохон статьянууд толилогдожо эхилээ. Эндэ һая «ЧП районного масштаба» гэһэн фильм экрануудта харуулагдаа. Тэндэ комсомолой райкомой ажалшад һальхай хүнлэн ябадал гаргана гэжэ харагдабди...

Ю. Ч.—Комсомолой хүдэлмэрилэгшэ иимэ аяг ааша нууудые гаргаха гэжэ хэзээдэшье этигэхэгүйб. Бидэ комсомолдо хүдэлдэг байхадаа, нэгэшье һальхай ябадал гаргажа үзөөгүйбди. Хүн бүхэн даалгагдаһан ажалаа эрхим һайнаар дүүргэхэ гэжэ эрмэлзэдэг һэн. Юрэдөө хүнгэн ааша гаргаха зэбдэ болодоггүй һэн гэжэ мүнөө һанадагби. Хэрбээ иимэрхүү ушарай хаа-яа гараа гээшэ һаа, зэмэтэйшүүл шангахаар хэһээгдэдэг байгаа. Гансэ өөрынгөө эхин организацида бэшэ, мүн ЦК-дашье зэмэлүүлээд абахаш... ВЛКСМ-эй ЦК-гай аппарадай коллектив намда һайшаагдадаг һэн. Тяжельников, Павлов, Пастухов эрхим һайн нүхэд, һайн сэдьхэлтэй хүнүүд, бүхэсоюзнэ хэмжээнэй түрүү хүтэлбэрилэгшэд байгаа гэжэ тэдэнэр тухай хэзээшье хэлэхэб. Юундэ тэдэ жэлнүүдэй эдэбхи үүсхэл мүнөө буруушаагдадаг болошооб гэжэ ойлгожо ядаһаб. Бүхы түрүү шэнжэнүүдые комсомол намда дамжуулан нэбтэрүүлээ гэжэ эрид хэлэхэлби. Щелоков МВД-гэй үүдэнүүдые комсомолой хүдэлмэрилэгшэдэй урда үргэнөөр сэлидэг һэн. Зарим комсомолой хүдэлмэрилэгшэд зэмэтэйшье байжа болоо ааб даа. Би бултыень сагаарруулха гэһэн зорилго урдаа табинагүйб. Мүнөө хуушанаймни зарим нүхэд колони руу бэшэгүүдые эльгээжэ, амаршалгануудые хүргэдэг, этигэл найдалаа бү алда, сог залитай яба гэжэ заадаг. Бидэ колонидо сугларжа, үнгэрһэн жэлнүүдые дурдан һанахаһаа гадна, урдахи түсэбүүд тухайгаа хөөрэлдэдэгбди. Найма гү, али ербээд жэлээр хаагдаһан аад, бээ гансал һайн талаһаа харуулжа, эрхим һайнаар ажалаа, болзорһоо урид сулөөдэ гаргагдаг хүнүүд олон лэ. Иимэ хүшэр үедэ, харюусалгатай шатада урма зориго алдаагүй тэдээнние дэмжэхэ дураан хүрэнэ. Сүүд болон прокуратура тэдээнһээ хүлисэл гуйдаг. Аяар табан жэлэй турша хаалтада байха гээшэмнай бэрхэтэйхэн хэрэг гэб даа. Ямаршье гэм зэмэ хээгүй ябаһан, хардангэ гүрдэлгээ түрмэдэ һууха гээшэ бүришье голхорхоор...

А. К. —«Огонек» журналда Д. Лихановай статья толилогдожо, тэрээн дотор танай Галина Леонидовна Брежневатай хайшан гэжэ танилсаһан тухайтнай дэлгэрэнгээр хөөрэгдэнэ...

Ю. Ч.—Лиханов шэнги журналист байһан һаа, игэжэ хэзээдэшье бэшэхэгүй һэм. Тэрэ асуудалдатнай үнэн сэхээр харюусаад туршаһуу. «Зорюута танилсаһан байгаа» гэжэ Лиханов һэнгэргүйгөөр бэшэнэ. Тэрэ иимэ юумэн байгаагүй. Нэгэтэ би архитекторнуудай байшанда хоол барихаяа ороо һэм. Тиихэдэ би һамга үшөө абаадүй залуу офицер ябааб. Яһала ехэ салиншье абадаг һэмби. Нэгэ минии танил компанида урдань хэзээшье харагдаагүй сэбэр залуу эхэнэр һуужа байба. Тэрэ намда абаһаар һайшаагдаа һэн. Энэмнай дадаггүй һэн гэжэ дахяад дабтан хэлэнэб. Тиимэһээ Галина Леонидовна тухай хэлэгдэһэн үгэнүүд ямаршье үндэһэ баримтагүй гэжэ баталнаб. Галина Леонидовна юрын хүнэй басаган бэшэ байһан тула бүгэдэнэй анхарал хандуулдаг, тэрээн тухай олон үгэ хүүр гарадаг һааб даа. Тобшоор хэлэбэл, тэрэ муу хүн бэшэ...

А. К. —Тэдэ Цвигун Брежневтэ юуншьеб тухай элидхэһэн байгаа гэжэ хөөрэлдэдэг. Энэ элидхэл Брежневэй наһа баралгые түргэдхэһэн байжа болоо гү...

Ю. Ч.—Энэмнай тон хуурмаг һанамжа. Брежневые, тэрэнэй бүлые хардаха, муу болгохо зорилготойгоор хэлэгдэһэн үгэнүүд мүн.

А. К. —Юрий Михайлович, Брежневтэй хайшан гэжэ танилсаа һэмта.

Ю. Ч.—Галина Леонидовнатай гэрлэхэ тухай хөөрэлдэжэ, тэрэ намайе эсэгынгээ дача руу хоол бариха гэжэ столой саана бүгэдэ һуубабди. «һайса бодожо үзэһэнэйнгөө удаа шиидхэбэри абаа гүт?» гэжэ хоюуланһаамнай асуухадань, толгойнуудаа дохео һэмди. Хаана хүдэлнэбши гэжэ Леонид Ильич удаань һонирхобо. Тиихэдэ би СССР-эй МВД-гэй түрмэнүүд болон колонинуудай политическэ таһагай начальнигай орлогшын тушаал эзэлжэ ябааб. 1971 һэн гү, али 1972 оной апрель һарада Галина Леонидовна хуулиин ёһоор һамгамни болоо һэн. Тиихэдэ бидэ Садово дүхэригтэхи юрын гэртэ (американ посольствоһоо холо бэшэхэнэ) нэгэ комнато хүлһэлжэ абаа һэмди. Албанай машинашье гэжэ намда байгаагүй. һамгамнишье ажалдаа олонхи сагта ябагаар ошодог һэн. «Бүлын машина үсөөн дуудахаш... Машинаар гансал продукт зөөлгэхэш...

ЮРИЙ ЧУРБАНОВ:

«ЛЕОНИД ИЛЬИЧ ӨӨР ТУХАЙГАА ҺАЙН ДУРАСХААЛ ҮЛӨӨГӨӨ...»

(АНДРЕЙ КАРАУЛОВ ЮРИЙ ЧУРБАНОВТАЙ ХӨӨРЭЛДӨӨ ҮНГЭРГЭБЭ).

Галина Брежнева гээшэ гэжэ хаанаһаа мэдэхэбиб даа... Игэжэ архитекторнуудай байшанда Галинатай танилсаа һэмди. Тэрэ абаһаар намда Брежневэй басаганби гэжэ хэлээгүй.

А. К. —Тэдэ иимэ мэдээсэл дуулахадаа, сагаа һэмта!

Ю. Ч.—Толгойдомни ямаршье хората бодол ерээгүй. Брежневэй басаганби гэжэ хэлээгүй байхадаашье, тэрэ намда һайшаагдаа ха юм...

А. К. — Галина Леонидовна Брежнева гээшэмнай ямар хүн бэ!

А. Ч.—һайн абари зантай, сэбэр һэшхэлтэй, һайхан сэдьхэлтэй хүн юм. Галина хүнүүдтэ урин зохидоор, хүндэтэйгөөр хандадагаараа бусадһаа онсо илгардаг. Галина Леонидовна эсэгэдээл адли хүн гэжэ һанадагби. Тэрэ үлүү гоеор хубсалха гэжэ оролдодоггүй һэн. Эхэ, эсэгынгээ дачада гоё хубсаһа үмдөөд ерээ һаань, түрэлхидынь зэмэлшэдэг байгаа. Хүнүүдэй гуйлтые дүүргэхэ гэжэ оролдодог һэн. Иимэ заншалтай байһанайнгаа түлөө Галина заримдаа хүшэр байдалда орохоео һанадаг бэлэй. 1982 оной ноябрь болотор манай бүлэ олон нүхэдтэй байгаа. Туһалыт гэжэ хүн бүхэниинь маанадта хандаха... Леонид Ильич Брежневэй наһа барахада, бүхы нүхэднай гэдэргээ харашоо...

А. К. — Хэншье хажуудатнай үлэжэ, хүшэр үедэ туһалха гэжэ оролдоогүй гээшэ гү!

Ю. Ч.—Үсөөхэн лэ хүнүүд үлэнхэй. Тэдэнэр маанадые нюусаар, бээ мэдүүлэнгүйгөөр дэмжэхэ гэжэ оролдодог. Юрэдөө саашадаа ямар юумэнэй болохо байһыень мэдэхын аргагүй...

А. К. —Ямар нэгэ циркын хэрэгүүдтэ, «бриллиантын» түүхэдэ, урушагта ябадалнуудта хабаатай байгаа гэжэ һамган тухайгнай мүнөө хаа хаанагүй бэшэгдэнэ. Ехэ театрай нэгэ цыган тухайшье дурдагдана... Энэ асуудалда заабол харюусагты гэжэ бэдхаганагүйб. Тэдэ асуудал табигдаа...

Ю. Ч.—Ойлгожо байнаб... Хуурмаг юумэн олон гэб даа. МВД-дэ хүдэлжэ байһан тула ямар юумэнэй болоһон тухай дуулаһан байха һэм. Тэдэ иимэ мэдээсэл орожо үзээгүй. Һамганайнгаа, өөрынгөө нэрэ хүндые хамгаалха талаар бүхы хэмжээнүүдые абажа шадаха һэйгааб. Намһаа юуншье нюугадаггүй һэн гэжэ дахяад дабтан... чада уряа һэн. Гүрэн түрые толгойлогшын басага һамга абаха болоһондоо эмэргүй ехээр баярлаа гэжэ бү һанагты. Гэрлэхэ тухай шиидхэбэри абахынгаа урда тээ олон юумэн тухай бодожо үзөөб.

А. К. —Ямар бүлын гэшүүн боложо байһанаа һайн мэдэжэ байгаат. Тиимэһээ гэнтэ засагай һэлгэгдээ гээшэ һаа, ямар байдалда орохобиб, ямар асуудалнууд гарахаб гэжэ бододог һэн гүт!

Ю. Ч.—Энэ бүлэдэ таарангүй байжа магадгүйб гэжэ һанаха үе болоо һааб даа. Тэдэ би Галина Леонидовнада үнэн зүрхэнһөө дуратай һэмби. Тиимэһээ тэрэнэй бүлэ тухай бална ехээр бодоогүйб... Леонид Ильич хүрьгэнөө генерал болгоо, олон орден медальнуудые энгэртэнь зүүлгээ гэжэ байгаад хэблэлдэ бэшээ һэн. Тэдэ эдэмнай тон хуурмаг, һанаанһаа абтаһан үгэнүүд ха юм. Хэрбээ Чурбановай тэнэг байһан һаа, генеральна секретарь абаһаар генералай погонуудые юун зүүлгэхэ һэм! Ажал хүдэлмэридөө шунахайран оронош, бээ гамнанагүйш гэжэ байгаад һамгамни, мүн Леонид Ильичшье намайе зэмэлдэг байгаа.

Леонид Ильичтэй, тэрэнэй һамгэн Виктория Петровнатай түрүүшынхеэ хайшан гэжэ уулзаа һэмбиб гэхэдэ... Бидэ Галинатай загсда мэдүүлгэ үгэхэ гэжэ шиидэбэбди. Игэжэ Галина намайе түрэлхидэйнгөө дачада уряа. Тэндэ би Виктория Петровнатай танилсабаб. 7 саг багта Леонид Ильич дачада ерэхэ байба. Хүрьгэнтээ танилсахаяа зорюута ерэхэ ёһотой гэжэ Виктория Петровна хэлээ һэн. Гүрэн түрыемнай толгойлжо байһан хүнтэй танилсахаяа байһандаа зүрхэеэ нилээд шаншуулаад, хүдэлгөөд абаа һэаб даа. Удаашалан багта бидэ Галинатай кинозал соо фильм хаража һуубабди. Леонид Ильич Брежневэй кинозал руу гэнтэ орожо ерэһые мүнөөшье хүртэр мартадаггүйб. Боро, үнэгэн каракуль малгай үмдэһэн хүдэр бэетэй хүн зогсожо байгаа. Минии хүн дээрэ бодоходо, «Юрий гүш!» гэжэ асууба. Тиимэб гэхэдэмни «яаһан үндэр хүн гээшэбши!» гэжэ хэлээшэ һэн. Хубсаһаа тайлаһанайнь удаа удэшын

А. К.—Леонид Ильичтэй түрүүшын уулзалга танда ямараар һанагдаа һэм!

Ю. Ч.—Намайе залуу гэжэ голонгүйгөөр Леонид Ильич томоотой зохидоор хөөрэлдэжэ, хүдэлмэришэн ябаһан жэлнүүдээ айхабтар дулаахангаар дурдан һанаа, дотоодын хэрэгүүдэй органуудай ажал хүдэлмэриие дээшэлүүлхэ хэрэгтэй гэжэ хэлээ. Тэрэ үдэшэ Леонид Ильичтэй олон юумэн тухай нилээд удаахан хөөрэлдөө һэмди. Шог зугаа дэлгээхэдээ бэрхэ хүн гэжэ тиихэдэ ойлгоо бэлэйб. һамганаймни түрэлхид хэды зохидоор намда һайшаагдаа һэм! Мүнөөшье тиимээр һанагдадаг. 181 сантиметр үндэр бэетэй, үргэн мүрнүүдтэй, хара хүрин нюдэтэй гэжэ байгаад нам тухай хэблэлнүүдтэ таамагаар бэшэдэг. Гансал иимэ байһандаа Брежневэй бүлэдэ һайшаагдааб гэжэ һанадаггүйб. Галина Леонидовнаа һамган болгожо абаха эрэгтэйшүүл тиихэдэ олон байгаа. Чурбановһаашье дээгүүр хүнүүд бии һааб даа...

Харин Леонид Ильич өөр тухайгаа һайн дурасхаал үлөөгөө...

А. К. —Леонид Ильичтэй үгэ буляалдажа, хэрэлдэжэ үзөө һэн гүт! Али гансал һайн харилсаатай байгаа гүт! Хүшэр жэлнүүд тохеолдоо һэн гү!

Ю. Ч.—Далаад онуудһаал хүшэр жэлнүүд эхилээ һэн. Леонид Ильич Галя бидэ хоёрые Крымдэ амархыемнай хододо уридаг байгаа. Олонхи ушарта сугтаа амархаяа ошодог һэмди. Крымдэ тэрэнэй хүдэлмэриин үдэр үглөөнэй 8 сагһаа эхилжэ, орой үдэшэлэн болотор үргэлжэлхэ... Туһалагшадтаяа хамта тэрэ өөрынгөө кабинет ошожо, крайкомууд болон обкомуудай хүтэлбэрилэгшэдтэй телефоноор хөөрэлдэжэ, ямар байдалтай байһыень мэдэжэ абадаг байгаа. Хилээмэ үнэтэй болгожо болохогүй гэжэ Леонид Ильич Политбюрогой гэшүүдтэ хэлэдэг һэн.

А. К. —Мүнөө Брежнев болон тэрэнэй Политбюро оронние доройтонги байдалда асараа гэжэ тоолоно. Та ямар һанамжатайбта!

Ю. Ч.—Энээн тухай абаһаар хэлэжэрхихэн бэлэн бэшэ. Би өөрынгөө улаан углаа дүүргэдэг байгаа ха юмбиб. Политбюрогой гэшүүдэй хэжэ байһан ажалда оролсодоггүй байгааб. Гүрэнэй болон партиина элитэ мэдээжэ ажал ябуулагша заабол һайн шэнжэнүүдтэй байха гэжэ юундэшьеб һанадагби. Леонид Ильич Брежнев ороной хүгжэлтэдэ ямар хубитаяа оруулааб гэжэ түүхэшэд шэнжэлэг лэ...

А. К. —Брежнев Политбюрогой ямар гэшүүдтэй нүхэсэдэг һэм бэ!

Ю. Ч.—Андропов, Громыко болон Устинов тэрээндэ һайшаагдадаг байгаа.

А. К. —Черненко, Суслов, Горбачев ямараар һанагдадаг байгааб!

Ю. Ч.—Черненкошье, Сусловшье тэрээндэ һайшаагдадаггүй һэн. Михаил Сергеевич Горбачев далаад онуудай эсэс багта ЦК-гай секретаряар һунгагдаһан байгаа бшуу. Леонид Ильич Горбачев тухай муу юумэ хэлэдэггүй һэн. ЦК-да залуу кадрнууд хүдэлхэ ёһотой гэжэ Брежнев ходо хэлэдэг байгаа.

А. К. —Брежнев орон доторхи байдал тушаа хэр һайнаар мэдэдэг һэн бэ! Орон доторой бодото байдал тэрээнһээ нюугдадаг байгаа гү!

Ю. Ч.—Орон доторойнгоо байдал тон һайнаар тэрэ мэдэдэггүй һэн гэжэ батаар хэлэнэб.

А. К. —Брежнев Хрущевые хоер дахин алаха тухай захиралта үгөө гэжэ Семичастный мемуарнууд соогоо бэшэнэ. Энээндэ этигэнэ гүт!

Ю. Ч.—Нүхэр Семичастный дэншье һаа, тэнэг үгэнүүдые бэшэнэл даа.

А. К. —Танда хэн Брежневэй наһа бараһан тухай мэдээсээб!

Ю. Ч.—Үглөөгүүр минии ажалда Витуся (Галина Леонидовнагай басаган) хонходожо, дачада түргэн ерэгты гэжэ мэгдүүгээр хэлээ. Юун болооб гэжэ асуухадамни, тэрэ харюусангүйгөөр трубкаяа табижархео һэн. Би дары түргэн һамганайнгаа ажалда ошожо, сугтаа дачада ошожо, хоердохи дабхарта гарахадамнай Леонид Ильич наһа бараһан хэбтээ бэлэй. Хажуудань Виктория Петровна болон харуулһаа ондоо хэншье байгаагүй. Уданшьегүй дачада Чазов ерээ... Юрий Владимирович Андропов баһал ерэһэн байгаа.

А. К. —Наһа бараха үедэнь докторнууд хаана байгааб!

Ю. Ч.—Леонид Ильич врачуудые үдэшэлэн багта гэртэнь эльгээдэг зантай һэн. Врач гээшэ баһал гэртээ амарха ёһотой гэжэ тэрэ тоолодог бэлэй. Ноябриин 9-дэ (наһа барахынгаа урда тээ) Леонид Ильич агнуурһаа ехэл урма баяртай ерэжэ, үдэшын хоол бариад, «Время» программа хараһанайнгаа удаа таһалга руугаа амархаяа ошоо һэн. Леонид Ильич баримтата фильмүүдые, илангаяа байгаали тухай фильмүүдые хараха дуратай байгаа. ЦК-гай Пленумдэ хаража үзэгдэхэ материалнуудтай танилсахаяа үглөөнэй 8 сагта ошохо ёһотой байһан тула үглөөгүүр эртэ һэрюулээрэйгты гэжэ Леонид Ильич харуулда зогсогшодто хандаа һэн. Энэ Пленум ноябриин 15-да болохо байгаа. Тэрэ үдэшэлэн шуһанайнь дараса 120 ба 80 байгаа. Бэемни һайн гэжэ тоолоод, Леонид Ильич врачнуудаа гэртэнь эльгээжэрхеод, өөрөө унталгынгаа таһагта амархаяа оробо. Тэрэ үглөөгүүр багта наһа бараа.

А. К. —Колонидо ямар бэ!

Ю. Ч.—Чурбановые колонидо оркестртэйгээр угтаа гэжэ хаа хаанагүй сонсоо һэн. Тэдэ юун иимэ байха һэм даа... Би юрын лэ хүн ха юмбиб. Колонидо хэдэн цех бии. Мороженэ хэдэг амһарта бүтээдэг слесарь гээшэб. Брежневэй хүрьгэн хүбүүн гэжэ хэншье онсо илгаруулдаггүй. Бултантай хамта ажал хэхэш, бултантай хамта столоводо ошохош...

Нижний Тагил, 13-дахи колони. 1990 оной февралиин 24.

«АЛТАРГАНЫН» БИБЛИОТЕЧКЭ

(Үргэлжэлэл. Эхининь 22—31-дэхи номернуудта).

Бидэ, Сибирь орондо ажаһуудаг арад зон, тиимэ хүйтэн зоосохитой зон бэшэбди, тад һөөргэ, дан үлүү халуун шуһатай зон байхадаа болохобди. Тиимэл дээрэһээ бидэ тэрэл хэбээрээ харэһээ бидэ тэрэл хэбээрээ хадынэйш сагта ябана бэшэ аалди даа. Би халуубтар һөөргэ «дураа мэдэг лээ гэжэ бэшэһэн байжа болооб, зүгөөр зарим шүүмжэлэгшэд болон түүхэшэдэй үмэнэ хүлисэл гуйжа байхагүйб. Мүнөө мартагдаһан эгээлэй багша Данчиновае үмөөржэ, халуубтар һөөргэ хэлэһэн үгынгөө түлөө юундэ хүлисэл гуйхабиб? Панида Михайловна гээшэ гайхалтай һайн һайхан зантай, сэхэ сэбэр ябадалтай хүн байһан юм. Тэрэнэй түхэл маяг минии бүхы наһанда мартагдахагүй дурасхаал болон үлэнхэй. Баян хүнэй гэр бүлэдэ түрөөшье һаа, тэрэ юрын буряад зоной дунда үргэжэ, хүн болоо, «манай хубисхалай үнгэ» гэжэ хэлэхэ дүүрэн эрхэтэй байгаа. Тэрэнэй ехэ ахань энэ хубисхалай түлөө тэмсээд, Яхадта баатарлиг үхэлөөр унаһан юм. Харин нүгөөдэхи ахань Сүхэ-Баатарай үнэн хани нүхэр ябаһан Чойбалсанай багша байгаа. Тэрэ ахань сагаантанда алуулһан юм. Тэрээн тухай бэшэгдэһэн «Минии багша Данчинов» гэһэн Чойбалсанай бага[х]ан ном мүнөөшье бии.

Май һарые буряадууд үни урда сагта эгээл тэрэ Хүрсанга хадын ташаланда ургадаг улаан сэсэгэй нэрээр улаан зудан һара гэжэ нэрлээ юм гэжэ хэлэхэ гэнэгүйб. Улаан гэһэн үгэ юумэнэй үнгые зураглахынгаа хажуугаар, юумэнэй шанар элирүүлдэг үгэ юм. Улаан гээшые һайхан гэһэн удхатайгаар ород зоншье, буряадуудшье хэрэглэдэг ха юм. Хүрсанга хадада ара үбэргүй улайран, дүлэтэн байһан улаан сэсэгүүдые гоешоожо, улаан зудан һаратай сасуулхада, нэмда зохид шэнги байдаг даа.

Һүүлдэнь Оошоб, минии аха Сэрэн, ехэ аха Матвейдэм һүүлдэнь хадамда гараһан түхэреэн сагаан шарайтай Бартаан гэжэ басаган бидэ дүрбэн хамта Дээдэ-Үдэ хотодо Постышевой нэрэмжэтэ ФЗУ-гай һургуулида һураа һэмди.

ФЗУ-да һуралсаһан жэлнүүд тухайгаа бүхэли түүжэ бэшэхээр юм саб даа. Байг бэшэхэшье байхаб. Харин мүнөө эндэ 1933 оной улаан зудан һараһаа эхилжэ, Буряад-Монголой Автономито Совет Социалис республикын ниислэл хотодо Республикын арбан жэлэй ойн баяр тухай хөөрэхэ һанаатайб. Май һарада нийтэ-спортивна һайндэртэ хабаадаха зүнүүд Дээдэ-Үдэдэ Сүхы аймагуудһаа суглараа һэн. Тэрэ һайндэр хотоһоо зүүн хойшоо долоо модоной газарта оршодог Дээдэ-Онгостойдо болохо гэжэ хараалагдаа һэн. Иимэ һайндэртэ бэлэдхэл бидэнэргүйгөөр, ФЗУ-да һурадаг үхибүүдгүйгөөр, хэгдэхэгүй ха юм даа. Яахадааб гэхэдэ, бидэнэр Буряадай ерээдүйн хүдэлмэришэн анги болоно бшуубди. Тиин бидэнэр һайндэртэ бэлэдхэл хэхэ зоной тоодо оролсобо гээшэбди.

Хүндэтэ уншагшад, БМАССР-эй арбан жэлэй ойн һайндэртэ хабаадалсаһан тухайгаа хөөрэһүүб. Энэмнай айхабтар гоё юумэн болоһон юм. ФЗУ-гай үхибүүд зэргэдэ жагсан, балай гоёоршье бэшэ һаа, нилээд зоригжолтойгоор буряад хэлэн дээрэ «Интернационал» дуулалдан, правительствена трибуны хажуугаар гараа бэлэйбди. Бидэнэртэ, түлэг дундаа баригдажа байһан паровозвагон заһабарилгын заводой ерээдүйн токарь, слесарь дархашуул болон түмэр шудхагшадта, иимэ ехэ һүр жабхаланта хэрэг даалгагдаһан байгаа бшуу. Бидэнэр тиимэшье олон бэшэ һэмди. Оройдоол нэгэ минута хахад гү, али хоёр минута соо трибуны хажуугаар гараа бэлэйбди. Теэд хүн бүхэмнай ехэ удаан ябажа гараһан шэнгеэр һанаа һэн. Трибуна дээрэ хэнние хараабибди?

Би сэдьхэлээ хүдэлһэндөө орой мүртэй юумэ хараагүй бэлэйб. Нюдэмни һаргаа һэн. Трибуна орой ялагар сагаанаар харагдаа бэлэй. Юундэб гэхэдэ, сэлмэг наратай үдэр дайралдаа, тиихэдэ хүтэлбэрилэгшэд булта саб сагаан хубсаһатай байгаа. Тэндэ болоһон хоёр юумые тодоор һанакаб. Нэгэдэхинь, республикын түрүүшын комсомолшуудфизкультурнигуудай нэгэн Николай Левский гар дээрээ ябажа, трибунын хажуугаар үнгэрөө һэн. Тиихэдэнь хүн зон альгаа айхабтар шангаар ташаа бэлэй. Хоёрдохинь, Буркавдивизионой морин сэрэгшэд гүйлгэлдэн ябажа, һэлмээрээ бургааһа таһар сабшаа бэлэй.

Уншагшад, би тугаар трибунын хажуугаар дуу дуулалдан гараһан тухайгаа хэлээ һэмнайб. Ямар ехэ һайндэр болоо гээшэ һэм! СССР-эй правительствада манай буряад арад шэнги багахан арадуудай соелой хүгжэлтэ гүрэнэй ехэхэн удха шанартай хэрэгэй таһаршагүй хубинь болоходоо, энэмнай бүхы дэлхэйн түүхэдэ ороһон гайхамшагта һайхан, хоморой сагай баримта мүн бэшэ аал!

Залуушуул, 1940 оной зунай һарануудта гараһан газетэнүүдые һэхэжэ хараарайгты. Дэлхэйн байдал тухай ямар түгшүүрилтэ мэдээсэлнүүд тунхаглагдагша һэм! Эдэ ехэ гүн удхата мэдээсэлнүүдэй хажуугаар Москвада боложо байһан Буряад-Монголой искусство болон литературын декадын ябаса тухай материалнууд ямараар үгтэһэн байнаб гэжэ һонирхооройгты.

«Правда» газетэдэ һэргэн ургаһан буряад арадай хүгжэлтэ, соел болбосорол тухай Емельян Ярославскиин статья хэблэгдээ һэн. «Правдада» Буряад театрай табиһан зүжэгүүд тухай дэлгэрэнгы тоссоон үгтэдэг, шүүмжэлэгсэдьхэһэн сэдьхэлые, хүнһөө дуулаһан юумэеэ хуу хамталаад, намдаа айхабтараар хөөрэхэ бэлэй. Харин Иосиф Желбанович Жербаков тиимэ хүн бэшэ юм. Тэрэ зандан модон шэнги сэхэ сэбэр хүн бшуу. Иосиф Жербаков оперын театрта арбаад гаран жэлдэ хоорто дуулаһанайнгаа һүүлээр юридическэ дээдэ эрдэмтэй болоод, үнихэнэй арадай судьягаар ажаллажа байна. Хүнэй хуби заяан гээшэ иимэ һонин байна бшуу даа!

Хүнэй хуби заяан! Хэды олон хүнүүдэй хуби заяан өөрым хуби заяантай холбоотой байгааб! Энэ наһандаа ехэ олон һонин хүнүүдтэй уулзаһан, олон тоото һайн нүхэдтэй, сэбэр сагаан һанаатай олон танилнуудтай болоһон хүнши гэжэ нүхэрни намда зүб хэлэдэг юм. Хүн бүхэн зангаараа тааралдаһан нүхэдтэй байдаг гээшэ ааб даа. Гэхэтэй хамта хүн бүхэн баһа дайсадтайш

Африкан БАЛЬБУРОВ

Арбан хоёр эрдэни шэмэгни

Буряадаймнай республикын анха тогтоһоор арбан жэлэй ой ха юм. Бидэнэр өөһэдынгөө энэ һайндэртэ эгээл ехэ юумэ хэһэн зон шэнгеэр, угаа һайханаар дуулалдаһан мэтээр һанаа бэлэйбди. Тиигэжэ һанаха ёһотой байгаа зомди. Юуб гэхэдэ, урда үдэрнүүдтэнь бэлэдхэл хэхэдээ, бидэ ехэ зоригжолтойгоор дууладаг һэмди. Тиихэдэмнай манние айхабтар шанга, һайхан хоолойтой байнат, һайндэртэ үшөө гоёор дуулаарайгты гэжэ, олонхитнай хожомоо дуушан болохо байна гэжэ байжа яһала магтаһан байгаа бшуу. Хожомоо бидэнэй олониидшье бэшэ һаа, нэгэмнай дуушан болоһон байна. Тэрэмнай хэн бэ гэхэдэ, Оошоб Жербаков ха юм. ФЗУ-гай һургуули дүүргэһэнэйнгээ һүүлээр тэрэ хэдэн жэл заводто хүдэлмэрилөө һэн. Бидэ сугтаа ажалладаг байгаабди. Удаань Буряадай оперын театрай байгуулагдахада, Жербаковоо тэндэ хүдэлмэрилһэнь ехэхэн хүндэтэйгөөр үдэшөө бэлэйбди. Тиихэ үедэ оперын театр Москвада искусство болон литературын декада үнгэргэхөө бэлэдхэжэ байгаа. Тиин минии хани нүхэр Оошоб Жербаков оперын театрай хоорой дуушанаар абтабал даа.

Энэ хэдэа Эсэгэ ороной хамгаалгын Агууехэ дайнай урда жэл — 1940 он бэлэй. Бидэ, дээдэ үеын зон, манай агууехэ Эхэ оронойе оршон тойрон уласхоорондын байдалай улам шэрүүн шанга болжо байһыень тухайлагша һэмди. Эгээл иимэ шэрүүн эрхэ байдалда Буряад-Монголой искусство болон литературын декадые Москвада үнгэргэхэ тухай тогтоол партиин Центральна Комитет болон Советскэ правительство абаһан байна бшуу.

Тиихэдэ зарим үйлэ хэрэгүүд бии юм. Тэрэниие тайлбарилха гэжэ оролдоһоншье хэрэггүй — өөрөө ойлгосотой байдаг. Жэшээлхэдэ, 1940 ондо Москвада үнгэргэгдэһэн манай искусство болон литературын декадые абажа хараял даа. Энэ ушар хэдыдэш минии уя хүдэлгэхэ байха. Юундэб гэхэдэ, дэлхэйн асари ехэ оронуудай нэгэн болохо манай шэдэй магтаалта рецензинүүд, совет культурын ахамад ажал ябуулагшадай һайшаалта һанамжанууд толилогдодог байгаа. Москвагай бүхы газетэнүүд Буряадай декада гээшэ айхабтар ехэ удхатай үйлэ хэрэг болонс гэжэ уншагшадтаа мэдээсэдэг, хаанта засагай үедэ Россин арадууд соо ядуу байдалтай байһан дарлагдан мүлжэгдэһэн буряад арад мэргэжэһэн искусстватай болоо, этигэхын аргагүй богонихон болзорто иимэ амжалта туйлагдаа гэжэ бэшэдэг һэн. Нээрээшье, манай декада гайхалтай ехэ амжалтатайгаар үнгэрөө бэлэй. Советскэ правительство декадада хабаадагшадые үндэр шагнагдада хүртөөгөө һэн.

Декадада Москва ошожо ерэһэнэйнь һүүлээр Иосиф Жербаковһоо (тэрэниие багынь нэрээр Оошоб гэжэ нэрлэхээ тиихэдэ болеод ябааб) декада тухай, тэндэ болоһон сэдьхэл хүдэлгэмэ уулзалганууд тухай, Москва хото болон хүн зон тухайнь, правительствын хэһэн сайлалга тухай, юрэнхыдөө бүхы хараһан, үзэһэн юумэн тухайнь би һураба, һонирхобо гээшэб.

— Мэдэнэ гүш,— гэжэ Иосиф Жербаков зэмэтэй юумэндэл халта харюусаа һэн.— Москвада болоһон юумэн, хараһан, үзэһэн юумэмни нэгэ этигэхын аргагүй манан соо байһандал хараа һэм. Бүхы юумын ямар бэ даа нэгэ зүүдэндэл нэмда һанагдана. Би нээрээһээ хэлэнэб! Би ехэтэ хүхижэ, этигэжэ ядажа байгаа һэм. Манай буряад хүбүүд, басагадай уран бэлигые москвагайхид эды үндэрөөр сэгнээ гээшэ гү? Эдэ альга ташалган, амаршалганууд эдэ сэсэгүүд, энеэбхилгэ, эдэ гар адхалган булта манда зорюулагдана гээшэ гү, гэжэ ойлгожо ядаха хүм. Ямар юумынь тусгаарлан илгажа, шамдаа хөөрэжэ үгэхэеэ мэдэжэ яданаб, бүхы юумэн хуу һайн, хуу һонин, хуу дабтагдашагүй байгаал даа...

Иимэ юумэ дуулахадаа, би урмаа хухарбаб. Гэбэшье нүхэрөө ойлгоо һэм. Ойлгосотойшье юм ааб даа. Ондоо хүн һаа, энэ тэрэ юумэ нэмээгээд, өөрынгөө байдаг. Тэрээн шэнги намдашье баһа дайсад, муу һанадаг хүнүүд, хоролхожо, нюдэ шүдөө үзүүрлэдэг амитад баһал бии юм даа. Теэд иимэ муу һанаатай, модон һүүлтэй хүнүүд бодото хани нүхэдтэм орходоо һураггүй үсөөн байха. Тиимэһээ һайн хани нүхэдөөрөө, сэдьхэл зүрхөөрөө дэлгэр, уран бэлигээрээ түрүү хүнүүдээр нүхэсэжэ, сүг хамта нэгэ ажал хэжэ, зэргэ алхалжа ябахада хэды һайхан бэ даа гэжэ һанахадам, зосоом наран гарадаг!

Москвада болоһон Буряад-Монголой искусство болон литературын түрүүшын декадада хабаадаһан хани нүхэд тон олон юм. Тиимэһээ эндэ хэниинь нэрлэхээ бүри ойлгожо ядажа, гайхашоод байнаб. Энэ ном соогоо Иосиф Жербаковые дурдаха эрхэтэй байгааб, юуб гэхэдэ, тэрэ минии үхибүүн багын нүхэр гээшэ. Бэшэ нүхэдни тэрээндэ юун жүтөөрхэжэ байха һэн гү даа. Би искусство болон литературада хабаатай хани нүхэдөө бултынь нэрлэхэ һэм, теэд нэрэеэ нэрлүүлхээр, минии һанан һанан хөөрэхөөр нүхэдни даншье олон.

Гэбэшье хани нүхэдэйнгөө нэгые эндэ нэрлэхэ ёһотойб. Энэмнай Москвада болоһон түрүүшын декадада эгээн ехээр суурхаһан РСФСР-эй арадай артистка Надежда Казаковна Петрова болоно. Бидэ бүри үнинэй, залуугай нүхэд зомди. Эгээн хүшэр хүндэ хэсүү сагта хуби заямнай манние холбоһон юм.

— 1942 оной шэмэрүүн үбэл холын 74-дэхи разъездэдэ гэршүүхын каша-концентрат эдиһэнээ һанана гүш?— гэжэ би Надежда Казаковнада ходо һануулдаг хүм.

Хүндэтэ уншагша! Хэрбээ эхэнэр хүнтэй тон сэбэр сэхэ, хурисалгүй үнэн хани нүхэсэлые бүхы наһаараа сахижа шадаа һаа, тэрэнэйнгээ түлөө өөрынгөө комсомолдо, өөрынгөө партида үнэн сэдьхэлэй эгээн халуун баяр баясхалан хүргэхэ ёһотойш, харин тиигһэн хойноол эхэнэр хүндэ хандуулагдаһан хани нүхэсэлэй арюун һайхан сэдьхэлые бэедээ абажа ябаха тиимэ шадабаритайгаар хүмүүжүүлһэн эхэ эсэгэ хоёртоо һайниие хүргэхэ зэргэтэйбди. Би энэ наһатай болошоһон хойноо бэеэ һайрхаха гэжэ оролдоно бэшэб. Нээрээшье, хүн гээшэ үбгэрхэдөөл, эдлэһэн бүхы наһан соогоо химгадажа шадаһан һайн һайхан хэрэгээ, сэхэ сэбэр ябадалаа үнэн бодотоорнь сэгнэжэ шададаг болоно бшуу. Эхэнэр хүндэ хани нүхэрэй еһоор, ямаршье хурисалта сэдьхэлгүйгөөр, сэхэ сэбэрээр дурлажа шадаха ябадал гээшэ манай совет ёһо гурим мүн, имагтал манай байгуулалтын онсо өөрсэ үльгэр жэшээ мүн гэжэ би хододоо һанажа ябадагби. Яахадааб гэхэдэ, эхэнэр хүн гээшэ манай обществын адли тэгшэ эрхэтэй гэшүүн болоно ха юм. Имагтал манай совет орондо басаган хүн гээшэ комсомолой ажалаар бидэнэй хани нүхэр болодог, харин эхэнэр болоходоо, партиин шугамаар манай хани нүхэр зандаа үлэдэг заншалтай бшуу. Иимэ юумэн бэшэ ямаршье гүрэндэ үгы юм. Харин манай орондо эхэнэр хүн эрэшүүлтэй адли тэгшэ эрхэтэй болонхой, энээниие бидэ туйлаабди, гансал эрэ хүнүүд дундаа нүхэсэхэ бэшэ, харин эхэнэр болон эрэ хүнүүд хоорондоо эбтэй нүхэсэл байгуулдаг болоо, энээниие мүн лэ бидэ туйлаабди гэжэ бүхы дэлхэйн хүн түрэлтэндэ совет еһоной хуулита омогорхолтойгоор хэлэхэ хүсэд дүүрэн эрхэтэйбди.

Надежда Петрова эдир залуухандаа Алайрай аймагай нэгэ буряад колхоздо ажаллажа байгаа. Тэрэ нютагтань буряадууд дандаа ород нэрэ обогтой һэн. Надя басаган айхабтар һайхан хоолойтой бэлэй. Манай республикада һайхан хоолойтой дуушад хэрэгтэй боложо, хүдөө нютагуудаар бэлигтэй залуушуулые бэдэрһэн байгаа. Тиин Алайрта Надежда Петровае оложо, Улаан-Үдэ асараа һэн ха. Эдир залуухан басаганай саашаа ургаха, хоолойгоо улам һайхан хонгео болгохо, тиин республика соогоо суутай дуушан болохо хэрэгтэнь совет засаг юушье гамнаагүй. Хэнэйшье мэдэхээр, Надежда Петрова консерваторидо ороходо тусхай бэлэдхэлгүй байгаа һааб даа. Тиихэ үедэ хүдөө нютагуудта хүүгэдэй хүгжэмэй һургуули һэжэ байгаагүй ха юм. Харин мүнөө алишье аймагта хүүгэдэй хүгжэмэй һургуулинууд бии гээшэл. Тиин гэһээнь зарим түрэлхид тиимэ һургуулинуудта үхибүүдээ һургахаяа арсадагынь гү, али нютагай засагаархинай тэдэ һургуулинуудай ажал хүдэлмэриие мүртэйгөөр ябуулха гэхэдэ, һаад түбэг татадаг, дэмжэдэггүй ушарынь ехэ гайхалтай. Москваһаа зорюута уригдаһан багша Надя Петровада хүгжэм зааһан, мэргэжэлтэ концертмейстернүүд дуу дуулуулжа һургаһан байна. Канадын эскимосуудай аюулта хуби заяан тухай бэшэһэн Фарли Моуэттын ном уншаад уйлаһан хүнүүд, Холбоото Штадуудта негрнүүд болон индеецүүдые хара шарайтан гэжэ илгаха, ЮАР ба Родезидэ расизмын еһо баримталха, Португалида арад зондонь эсэргүү геноцид хэрэглэхэ харата муухай ябадалда дураа гутадаг хүнүүд манай орондо үндэһэн соелой бэлигтэй түлөөлэгшэдые бэлдэдэгшье, бэлдэжэшье байна. Харин бага яһатан болоходонь, эдэ бэлигтэниие үшөө ехэ анхаралтайгаар ургуулан хүгжөөдэг юм!

Надежда Казаковна Петрова хожомынь Москвагай консерватори дүүргэжэ, суута дуушан болоо һэн. Гэбэшье мүнөө урин зантай, хүхюун зугаатай басаган зандаа үлэнхэй.

(Үргэлжэлэлынь удаадахи номерто гараха).

КПСС-эй ОБКОМДО БОЛОҺОН УУЛЗАЛГА

Августын 3-да КПСС-эй обкомой нэгэдэхи секретарь Л. В. Потапов республикын залуушуулай түлөөлэгшэдтэй, комсомолой хүдэлмэрилэгшэдтэй уулзалга үнгэргөө.

Ямар ушараар, ямар шалтагаанаар нүхэр Беляковой ондоо ажалда эльгээгдэһэн тухай залуушуулай газетын уншагшад мэдэнэ ёһотой. Республикын коммунистнууд ЦК-да хандажа, Буряад республикада Л. В. Потаповые бусаахые гүйһан байгаа гэжэ баһал мэдэнэбди. Л. В. Потапов манай республикада хүдэлһэн, бүгэдэндэ мэдээжэ болоһон ударидагша юм. Республиканска организациин партийна ажабайдалда хубилалтануудые оруулха байха гэжэ найдаһандаа коммунистнууд нүхэр Потаповые республикадаа уряа бшуу.

Нэгэдэхи секретарьһаа гол түлэб бүхы юумэн дулдыдаха гэжэ эли. КПСС-эй XXVIII съездэдэ тэрэнэй үгэһэн сэгнэлтээр республикымнай хүнүүд ехэтэ һонирхоо. Комсомол хадаа партиин ерээдүй, тиимэһээ тэрээн тухай эртээнһээ бодохо, туһаламжа дэмжэлгэ үзүүлхэ шухала. Дэлгүүрэй экономико тээшэ дүтэлжэ ябаһан шанга сагта залуушуулай байдалые һайжаруулха гэһэн шухала асуудал табигдаха ёһоороол табигдана. Орон дотор боложо байһан бүхы үйлэ хэрэгүүдтэ сэгнэлтэ үгэһэнэйнгөө удаа нүхэр Потапов иигэжэ мэдүүлээ: «Партида демократизаци гүнзэгырүүлхэ ябадалые удаашаруулжа байнабди. Тиимэһээ бүхы юумэ түргэдхэхэ, шанга хэмжээнүүдые абаха гэжэ оролдохо ёһотойбди».

Уулзалгын үедэ табигдаһан олон асуудалнуудта тодо харюунууд үгтөө. Юрэл һонирхоһонойнгоо түлөө бэшэ, харин һанаагаа зобоодог асуудалнуудта харюу абаха зорилготойгоор залуушуул энэ уулзалгада ерээ.

Уулзалгада олон асуудалнууд табигдаа гэжэ дабтаябди. Комсомолой рескомой үзэл сурталай таһагые даагша Б. Цыдыповэй табиһан асуудалые онсо тэмдэглэмээр. Буряад хэлэн дээрэ бэеэ даанги залуушуулай газетэ байгуулха тухай тэрэ дурадхаа. Потапов тэрэниие һайшаан дэмжэһэн байна. Гэхэ зуура, энэ асуудал түрүүшын жэлдэ зүбшэн хэлсэгдэнэ бэшэ.

Иигэжэ бэе бэеэ ойлголсохо ябадалда һуури табигдаба гэжэ хэлэбэл, зүбтэй ха.

С. БОЛОТОВ,
манай корр.

ГЭМТЭ ЯБАДАЛ

МВД-һээ МЭДЭЭСЭНЭ

1990 ОНОЙ июлиин 30-һаа августын 6 болотор республикын дэбисхэр дээрэ 182 гэмтэ ябадал гаргагдаа, тэрэ тоодо 3 хүниие алаа, 10 хүниие хүндөөр шархатуулаа, 4 хүсөөр эдлээ, 12 дахин тоноо, 11 хүн хулиган ааша гаргаа, гүрэнэй ба ниитын эд зөөри 20 дахин хулгайда ороо, 81 дахин үмсын зөөри хулгайлаа, 7 дахин наркотическа бодосууд абтаа, 2 дахин милициин хүдэлмэрилэгшэдтэ эсэргүү ябадал гаргаа, 11 дахин бусад гэмтэ ябадал гаргагдаа.

Улаан-Үдын «Простор» гэһэн кооперативай хүдэлмэришэн байһан Г. В. Душенков июлиин 30-да эндэ ерээд, эрхэтэн

ГАРГАХЫНГАА УРДА ТЭЭ БОДОЖО ҮЗЭ

Б. гэгшын автомашина сооһоо 2800 түхэриг мүнгэ хулгайлаа. Тэрэ баригдаа.

Хутагаар хадхуулһан Прибайкалиин районой Зырянск тосхоной С. гэгшэ июлиин 31-дэ Турунтаевай больницада оруулагдаа. Нютагай ПМК-гай тракторист В. К. Неродов архи ууха үедөө хутагаар хадхаа гэжэ тодорхойлогдоо.

Июлиин 31-дэ Татаурово станци дээрэ эрхэтэн А. И. Волосков хамта ажаһуудаг эхэнэр Б. гэгшые, мүн тэрэнэй хүршэ Д. гэгшые хутагаар хадхаа. Тэрэ баригдаа.

Августын 1-дэ Кабанскын районой Селенгинск поселогой С. В. Ершовто 14 дайшалхы патронуудтай пулемедой лентэ байһыень абаба. Энэ ушар тодорхойлогдожо эхилэнхэй.

Августын 4-дэ мотоциклнууд дээрэ һууһан хэдэн залуу хүнүүд ойрын райондо оршоһон сэрэгэй частьда ерээд, хутагаар занажа, дайшалхы машина жолоошонһоо буляажа абаад, рядовой Х. гэгшын байһан майхан дээгүүр гараа. Солдат тэндээ наһа бараа. Гэмтэ ябадал гаргагшад БСХИ-гэй студент Б. И. Цынжипов, Хяагтын совхозой хүдэлмэришэд Э. А. Цыренов, Б. Т. Банзаров, Б. В. Тугульдуров, 11-дэхи классай һурагша В. Д. Анчиков, хаанашье хүдэлдэггүй Б. В. Дондопов болоно. Тэдэ бултадаа баригдаа. Эдэнэр Бурдун һууринда ажаһуудаг, гэмтэ ябадал гаргахадаа һогтуунууд байгаа.

Августын 6-да Бэшүүрэй совхозой механизатор В. Г. Цыренов һогтуугаар хэмэл буугаар Артем хүбүүгээ, мүн эрхэтэн В. Д. Трапезниковые буудажа алаад, һүүлээрнь өөрыгөө хороожорхео.

Августын 5-да Улаан-Үдэ хотодо Улаан-Үдын мехлесхозой хүдэлмэришэн А. В. Киселев эрхэтэд Р. болон К. гэгшэдтэй хамта архи ууһанайнгаа һүүлээр тэдэнээ хутагаар хадхаба. Нэгэниинь абаһаар наһа барашоо, хоердохинь больницада оруулагдаа. Киселев баригдаа.

Тэрэл үдэр Улаан-Үдэ хотын Демьян Бедныт үйлсэдэ танигдаагүй эрэгтэй хүн эрхэтэн эхэнэр А. гэгшын гарһаа сеткыень буляажа абаба. Тэндэнь мүнгэтэй сүүмхэнь байгаа. Милициин харуулай-постын албанай хүдэлмэрилэгшэд «Барилгашан» гэжэ кооперативай хүдэлмэришэн А. Ананьевые баряа.

Энэ хугасаа соо республика дотор 21 харгын аюул болоо. Энээнэй эсэстэ 4 хүн наһа бэраа, 21 хүн шархатаа. Тэрэ тоодо нэгэ үхибүүн шархатаа.

20 түймэр гараа. Энээнэй эсэстэ арадай ажаһы 25500 түхэригэй хохидолдо ороо.

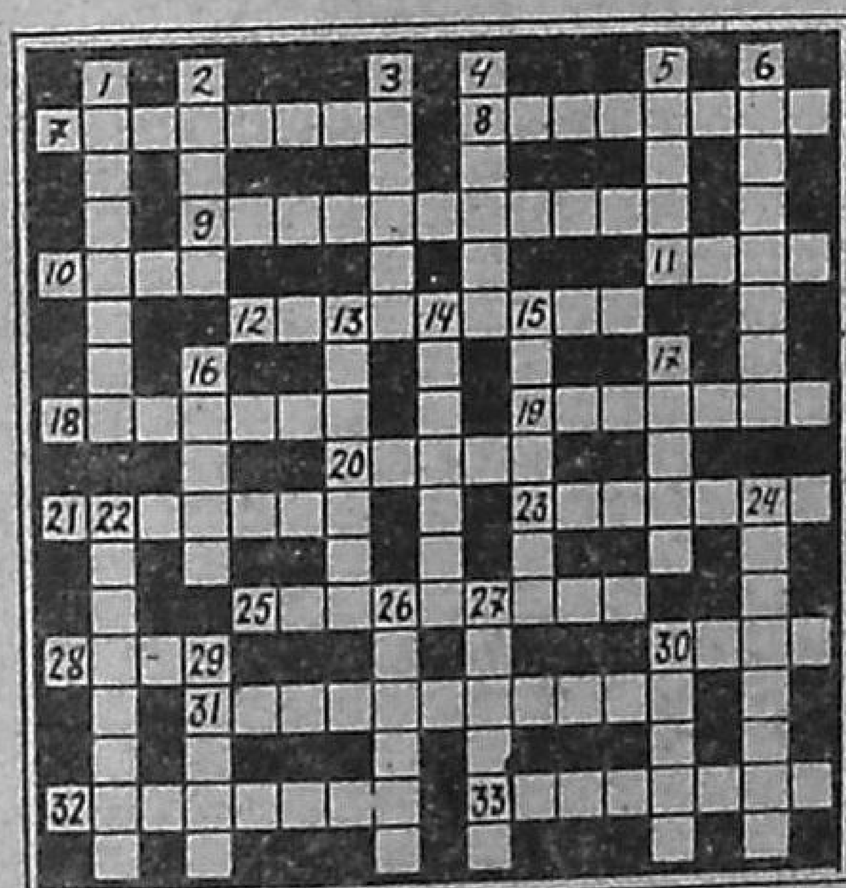
Элдэб аяг ааша гаргажа, хуули эбдэһэнэй түлөө 606 хүн Улаан-Үдэ хотын дотоодын хэрэгүүдэй таһагта асарагдаа.

Элдэб гэмтэ ябадалнуудые элишэлхэ арга олголгодо дотоодын хэрэгүүдэй органуудта мэдээсэһэн эрхэтэдтэ МВД баяр хүргэнэ. Хахад жэлэй туршада «найдалай телефоноор» милицидэ хонходожо, 22 гэмтэ ябадал элирүүлэгдээ.

КИНО

«ДРУЖБА»
ТАИНСТВЕННЫЙ ОСТРОВ — в 9-30, 109-ый ИДЕТ БЕЗ ОСТАНОВКИ — в 11-10, 13, 15, 19-10, 21, КОКОН — в 17.
«РОДИНА»
МУЛЬТФИЛЬМЫ — в 10, 16-20, ПРЕСТУПЛЕНИЕ АНТУАНА — в 12, 13-50 (удл.), 18-10, 20, 21-40, НА ТРОПЕ ВОЙНЫ — в 23-20.
«ПРОГРЕСС»
Красный зал — РОМАН С КАМНЕМ — в 10, 12-10, 14-20, 16-30, 18-40, 20-50. Зеленый зал — БОЛЬШОЙ — в 10, 12-10, 14-20, 16-30, 18-40, 20-50,
«ОКТЯБРЬ»
КРАСНЫЙ ГАЛСТУК — в 9-40, ОХОТА НА ЕДИНОРОГА — в 13, 16-40, И ПРИДЕТ ТОТ ДЕНЬ — в 11-10, 14-30, 18-10, 20, 21-40.
«ВОСТОК»
КО МНЕ, МУХТАР! — в 13-30, КОДЕКС МОЛЧАНИЯ («МЕНТ») — в 15, 18, 21.
«БАЙКАЛ»
ЭГРЕТА ИЗ СЛОНОВОЙ КОСТИ — в 16-30, МОЙ ДРУГ—ПРЕДАТЕЛЬ — в 18-30, 2030.
«АРШАН»
ХИТРАЯ ЗАДАЧКА — в 17, ПРИКЛЮЧЕНИЯ ГАЙДУКА АНГЕЛА — в 19, ЧАСТНЫЙ ДЕТЕКТИВ, ИЛИ ОПЕРАЦИЯ «КООПЕРАЦИЯ» — в 21.

КРОССВОРД

По горизонтали: 7. Дальневосточное прибрежное рыболовное судно. 8. Народный артист СССР, певец. 9. Свойственное женщине чувство к детям. 10. Северное название белого медведя. 11. Атмосферные осадки. 12. Расстояние между бойцами или частями строя по глубине. 18. Жареное или вареное мясо с приправой. 19. Чертежный инструмент. 20. Английский писатель, автор романа «Джуд Незаметный». 21. Зимняя обувь. 22. Популярный артист цирка, кино, народный артист СССР. 25. Застекленное помещение для растений. 28. Математический знак. 30. Советский писатель, автор рассказа «Угощаю рябиной». 31. Дословный перевод поэтического текста на иностранный язык. 32. Исполнительница главной роли в кинофильме «Ищите женщину». 33. Картина Т. Г. Шевченко.

По вертикали: 1. Прибор для измерения мощности. 2. Русский зодчий XVI в. 3. Продукт соединения воды с органическими и неорганическими веществами. 4. Советский поэт-песенник. 5. Двигатель. 6. Комедия И. С. Тургенева. 13. Героиня поэмы С. Есенина. 14. Старинный способ ведения морского боя. 15. Высокая твердая мужская шляпа с небольшими полями. 16. Небольшой парк внутри города. 17. Загадка, головоломка. 22. Сходство, подобие. 24. Недоразумение, неприятное происшествие. 26. Пушной зверек. 27. Действующее лицо в опере А. П. Бородина «Князь Игорь». 29. Осьминог. 30. Часть электрической машины.

АВГУСТЫН 4 ДЭ ТОЛИЛОГДОҺОН КРОССВОРДЫН ХАРЮУНУУД

По горизонтали: 1. Паралингвистика. 9. Кутузов. 10. Реголит. 11. Моторалли. 13. Волков 14. Онегин. 15. Холод. 17. Единорог. 18. Послание. 21. Тамга. 23. Надзор. 25. Носова. 26. Ветеринар. 27. Триптих. 28. Артикул. 29. Децентрализация.

По вертикали: 2. Артикль. 3. Леонов. 4. Гастроль. 5. Сверло. 6. Коллега. 7. Эквивалентность. 8. Струнодержатель. 11. Мокроусов. 12. Ингалятор. 15. Хвост. 16. Дрова. 19. Ямаровка. 20. Удилище. 22. Конакри. 24. Регион. 25. Навруз.

12—13-дахи ХУУДАҺАНУУДТА ТОЛИЛОГДОҺОН «СЕРПУХОВ — ПОЧТИ МОСКВА» ГЭҺЭН СОНОСХОЛДО

Комбинадай түлөөлэгшэ Е. В. Федотовада 10 сагһаа 17 саг болотор августын 31 хүрэтэр иимэ адресаар асуудалнуудтайгаар хандахада болохо: Улаан-Үдэ хото, Терешковагай үйлсэ, 56, 24-дэхи ПТУ, абалгын комисси, 1, 2, 4, 7-дохи номернуудтай трамвайгаар «Техническэ училищи» гэһэн буудал хүрэтэр ошохо, телефон 3-46-93.

Уншагшадай анхаралда

Газетэ типографиин гэмээр дүрбэн үдэр соо хожомдожо гараба.

МАНАЙ АДРЕС, ТЕЛЕФОНУУД:

670000, г. Улан-Удэ, ул. Каландаришвили, 23. Телефоны: зам. редактора—2-34-06, секретариата—2-34-41; отделов: идеологический—2-43-23, социально-экономических проблем—2-43-23, писем и образования, переводов—2-40-57, корректорская—2-35-74.

ДОЛООН ХОНОГТО НЭГЭ УДАА СУББОТЫН ҮДЭРНҮҮДТЭ ГАРАДАГ.

Газета отпечатана в республиканской типографии Государственного комитета Бурятской АССР по делам издательств, полиграфии и книжной торговли, г. Улан-Удэ, ул. Ленина, 35.

Редактор Александр ДРУЖИНИН.